

605

58.64.2834

**РАБОТНИЦА
і СЯЛЯНКА**
№6 ЧЭРВЕНЬ 1958

Мінскі трактарны завод адсвяткаваў слаўны юбілей: з галоўнага канвеера сышоў 100 000 трактар «Беларусь».
На здымку: старшы інжынер аддзела галоўнага тэхнолага Галіна Філатава і Анастасія Корсакава ўзнагароджаныя граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, камсамолкі атрымалі падзяку — тонар Ганна Хілімон і працяжніца Святлана Каляда.

Фота П. Нікіціна.

На першай старонцы вокладкі: перадавыя даяркі калгаса «Са-
вецкая Беларусь» Мінскага раёна Герой Сацыялістычнай Пра-
цы Ядвіга Будай і ўзнагароджаная ордэнам Леніна Лідзія
Рычкова.

Фота М. Мінковіча.

58.44.7837

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДАННЯ
ТРИЦЦАЦЬ ЧАЦВЁРТЫ

№ 6

ЧЭРВЕНЬ 1958

На карысць Радзімы і кожнага чалавека

«Широко распространяет химия руки свои в дела человеческие... Куда ни посмотрим, куда ни оглянемся, везде обращаются перед очами нашими успехи ее прилежания», — пісаў вялікі рускі вучоны М. В. Ламаносаў. З таго часу мінула больш двух стагоддзяў. Хімія заняла вялікае месца ў жыцці чалавека. Няма межаў цудоўным хімічным пераўтварэнням.

Паступова вывучаючы рэчыва, людзі ўсё больш шырока карыстаюцца ім для сваіх патрэб. Вялікая армія вучоных у лабараторыях, інжынераў на заводах стварае самыя разнастайныя прадметы, якія знаходзяць усё большы і большы попыт у хатнім ужытку, у высокаразвітай прамысловасці, медыцыне. Хімічныя вырабы адметны каштоўнымі якасцямі: яны трывалыя, прыгожыя і танныя.

Яшчэ больш шырокія перспектывы адкрываюцца перад хімічнай прамысловасцю нашай краіны пасля рашэння майскага Пленума ЦК КПСС. Вялікая і пачэсная задача, пастаўленая партыяй, гораха ўспрынята ўсім савецкім народам.

Пастанова майскага Пленума ЦК КПСС прадугледжвае рост вытворчасці важнейшых хімічных прадуктаў у 1959—1965 гадах не менш чым у 2—3 разы, а вытворчасць штучных і сінтэтычных валокнаў і пластычных мас у 4,5—8 разоў. Цяжка назваць цяпер такую галіну вытворчасці, якая не карысталася б вырабамі хімічнай прамысловасці.

Хімія павінна заняць пачэснае месца ў вырашэнні нашай галоўнай эканамічнай задачы — у найкарацейшы тэрмін дагнаць і перагнаць найбольш развітыя капіталістычныя краіны па вытворчасці прадукцыі на душу насельніцтва. Пастанова партыі адкрывае вялікія магчымасці для развіцця хімічнай прамысловасці, для далейшага тэхнічнага прагрэсу ўсіх галін народнай гаспадаркі, а значыць і для далейшага росту дабрабыту кожнага савецкага чалавека.

Вялікая будучыня належыць цудоўнаму валакну — нейлону. Мацней і сталёвай атрымліваецца вярхоўка з нейлону. Яна замяняе сталёвы трос, але значна лягчэй, пластычней яго, а значыць і больш прыдатна пры марскіх штормах.

Цяжка пераацаніць значэнне пластычных мас у прамысловасці. Толькі ў аўтамабілебудаўніцтве на 20—25 працэнтаў скароціцца выдатак сталі. А колькі свінца сэканоміць краіна, калі пачне вырабляць з пластмасы друкарскі шрыфт? Ён не пашкодзіць здароўю наборшчыка, будзе ўдвая таней і ў 10 разоў лягчэй чым свінцовы.

З дапамогай савецкага вучонага С. В. Лебедзева нашы хімікі першымі ў свеце здолелі наладзіць вытворчасць сінтэтычнага каучуку са спірту і ўжо каля дваццаці пяці год выпускаюць яго ў вялікай колькасці. Аднак спіртавая прамысловасць працуе на такой сыравіне як бульба, кукуруза, пшаніца. Цяпер ужо вядома, што каучук, які вырабляўся раней толькі са спірту, можна атрымліваць з нафты, прыродных газаў, якіх у нашай краіне неабмежаваная колькасць.

Чалавечы розум глыбока ўнікае ў тайнікі хіміі. лепшыя маркі сталі замяняюцца пластычнай масай.

З яе вырабляецца складанейшы хірургічны інструмент. З адыходаў каменнага вугалю і нафтавых газаў выпускаюцца панчохі, найлягчэйшыя тканіны капрону. Шарсцяныя тканіны з дадаткам некаторых сінтэтычных валокнаў не камечацца і не трацяць склад нават пасля мыцця. Вырабы з такіх тканін знешне нічым не розняцца ад шарсцяных. Яны больш трывалыя пры нашэнні, ніколі не камечацца пасля дажджу і каштуюць удвая таней. З новага сінтэтычнага валакна — хларыну — вырабляецца лячэбная бялізна. Яна добра захоўвае цяпло. Новыя хімічныя валокны дазваляюць арганізаваць выпуск штучных футраў. Неўзабаве можна будзе ўбачыць нашых беларускіх жанчын у паліто са штучнага каракулю, выпушчанага Маладзечанскім заводам.

Далейшае развіццё хімічнай прамысловасці немаляную ролю адыграе ў будаўнічай справе. У хуткім часе пачнецца выпрацоўка з адыходаў (апілак і стружак, прапітаных фенольнымі смоламі) будаўнічых пліт, пластмасавых труб, празрыстых моцных матэрыялаў для пакрыцця дахаў, шпалераў, якія можна будзе вымыць. Пластмасы будуць выкарыстоўвацца для вырабу дэталей падлогі, столі, сцен, дзвярэй, мэблі і іншага.

У сусветнай хімічнай прамысловасці з вельмі пашыраных відаў сыравіны вырабляецца ўжо каля 20 тысяч розных прадуктаў.

Шырокае развіццё атрымае хімічная прамысловасць у бліжэйшыя гады ў нашай рэспубліцы. У нас намачаецца будаўніцтва заводаў па перапрацоўцы нафты, Старобінскага калійнага камбіната, завода па вытворчасці мантан-воску з торфу, будаўніцтва фабрыкі тканін са штучнага шоўку.

Беларусь мае багатыя сыравінныя рэсурсы, з якіх можна вырабляць драўлянастружачныя пліты, фанеру, лінолеум, целлаізалацыйныя матэрыялы з мінеральнай і шкляной ваты, сантэхабсталяванне, трубы з пластычных мас, суперфасфат, калійныя солі. Ужо цяпер на прадпрыемствах Беларусі з адыходаў капрону вырабляецца шмат прыгожых рэчаў: сурвэткі з плёнкі пласцікату, плацельныя кнопкі, вешалкі, замкі «маланка», розныя дробныя дэталі для трактараў і швейных машын. Шырокія перспектывы адкрываюцца перад хімічнай прамысловасцю рэспублікі з пускам вялікага нафтаперагоннага завода ў Полацку. Хімізацыя ў абутковай прамысловасці дасць магчымасць выпускаць прадукцыю са штучнай скуры, якая не будзе ўступаць вырабам з натуральнай скуры.

Гістарычныя рашэнні майскага Пленума ЦК КПСС натхняюць хімікаў Беларусі, як і ўсёй Савецкай краіны, на барацьбу за далейшы ўздым вытворчасці. Няма сумнення ў тым, што вялікая армія інжынераў, вучоных, рабочых прыкладзе ўсе свае сілы на выкананне пастаўленай задачы. Для гэтага ў нашай краіне ёсць усе ўмовы. Па ўзроўню прамысловай вытворчасці Савецкі Саюз займае цяпер першае месца ў Еўропе і другое ў свеце. Барацьба за далейшы ўздым народнай гаспадаркі працягваецца. Гэтай барацьбе пачэснае месца.

Р а б о ч ы г о н а р

СНОП такога яркага сонечнага святла ўдарыў ім у вочы, што яны спыніліся, прыжмурыўшыся, ля выхаду з цэха. А калі праз секунду зірнулі перад сабой, — ахнулі ад захаплення. Што нарабіла гэтая чараўніца-вясна за адзін па-сапраўднаму цёплы дзень! Дрэвы, якія яшчэ раніцай цягнулі ў неба чорныя галінкі з набухлымі пупышкамі, упрыгожыліся далікатнай зелянінай; кусты, высаджаныя ўдоўж корпуса цэха, заварушылі лісточкамі, а трава быццам толькі і чакала сваёй гадзіны, прабіраецца з усіх пор зямлі, ззяючы пырскамі нядаўняга ліўню.

— Добра ў нас, на аўтамабільным! — сказала Алена.

— І ты не шкадуеш яе? — спытала Надзея Грышанова, паказваючы на паніклую фігурку ў шырокіх шараварах, якія выглядалі з-пад кароткай спадніцы.

— Ніколькі, — успыхнула Алена, і цёмныя блікі гневу ляглі на яе паружавелыя было хударлявыя шчокі. — І табе не раю... Лепш завод шкадуй, свой рабочы гонар... Сённяшняя размова ёй толькі на карысць...

— І нават мне, — прызналася Надзея.

Абедзве, зразумеўшы адна адну, пераглынуліся.

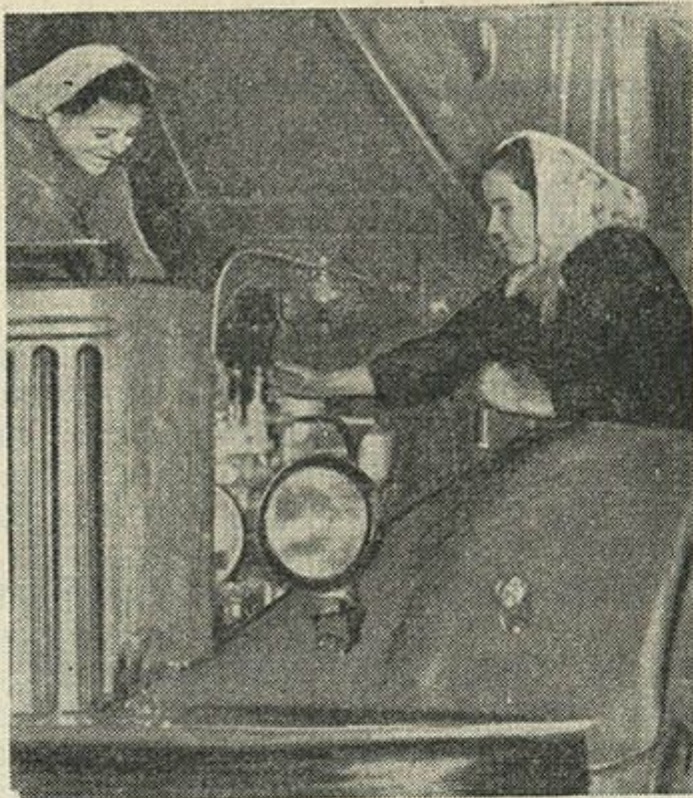
А ўсё выйшла з-за таго, што, калі Алена, як заўсёды, старанна прыкручвала гайку рулявога кола, гэтая нядаўна прымацаваная да яе вучаніца нецярпліва сказала:

— І чаго старацца? Трымаецца і добра. Вось Надзея кнопку сігнала зверху паставіць — ніхто і не ўбачыць гэтую гайку.

У Рудакоўскай нават голас задрыжэў, калі, працягваючы прыкручваць гайку, яна адказала:

— Ніхто не ўбачыць і ніхто ведаць не будзе, акрамя майго сумлення. Сыйдзе аўтамабіль з канвеера, кантралёр правярэць руль — скажа: усё ў парадку. А гайку гэтую ён і не ўбачыць пад кнопкай. Здадуць аўтамабіль. Падзе шафёр спакойна, даверыўшыся гонару аўтамабілебудаўнікоў. І раптам баранка зрываецца.

...Паўсабраны аўтамабіль працягваў рухацца па канвееры. Грышанова моўчкі ўкручвала лямпачкі для асвятлення электрапрылад. Рудакоўская, забраўшы інструмент, хутка перайшла ў наступны аўтамабіль, прывычна лягла на крыло і пачала злучаць правады электраабсталявання. Вучаніца неадступна следавала за ёю. Ніхто з іх не сказаў больш ні слова.

А. Рудакоўская і Н. Грышанова на зборцы аўтамашын на галоўным канвееры.

Яны і на другі дзень не пачыналі гэтай размовы. Рудакоўская лічыла гэта лішнім. Яна з вопыту ведае, што асабісты прыклад уздзеянчае на новенькіх куды больш, чым шматслоўныя прамовы.

Алена ўжо прывычалася да таго, што яе называюць ветэранам вытворчасці, хоць ёй усяго трыццаць год. Але ў цэху зборкі і выпрабавання аўтамабіляў няма вытворчага работніка, які працаваў бы больш, чым яна.

Адна з лепшых зборшчыц кабін Ганна Каўчур.

Яна прыйшла сюды ў сакавіку 1945 года. Савецкія воіны яшчэ дабівалі фашыстаў у іх лагаве, а на вызваленай беларускай зямлі ішло аднаўленне разбуранай народнай гаспадаркі. Ёй, магчыма, было б спакайней у сваёй вёсцы Калінаўцы Любанскага раёна, але, прыехаўшы ў Мінск і пабываўшы на будаўніцтве завода, яна дадому вярнуцца не захацела.

Тады не была яшчэ распрацавана дасканалая канструкцыя і тэхналогія вытворчасці аўтамабіляў, не было добрага інструмента, не было канвеера, як не існавала яшчэ і самога цэха. Але па розных кутках, дзе толькі была магчымасць, рабочыя вучыліся вырабляць і збіраць часткі аўтамабіляў. Вучылася і Алена ўстанаўліваць электраабсталяванне.

Яны прыходзілі сюды восемнаццацігадовымі, гэтыя работніцы, занятыя зборкай электраабсталявання аўтамабіляў. За многія гады работы завод стаў для іх родным домам. Тут яны знайшлі і сваё асабістае шчасце, а агульнасць інтарэсаў мацней звязвае сямейныя вузы. У Алены Рудакоўскай муж працуе слесарам у кавальска-рысорным цэху, у Надзеі Грышановай — сталяром, у Ганны Каўчур — аўтаматчыкам у цэху нармалей. Збіраюцца разам — увесь завод на віду. І мужы заўсёды згаджаюцца, што няма лепшых работніц, чым у цэху зборкі. Іх работа, якая патрабуе ўвагі, акуратнасці, унутранай сабранасці, паклала адбітак на іх характар.

Ганна Каўчур, сур'ёзная і разважлівая, тлумачыць гэта проста:

— Каму нашы парадкі не падабаюцца, у нашым цэху доўга не затрымліваецца. А хто з навічкоў застаўся, значыць — добры чалавек. Канвеер гультаёў не любіць...

Аня Каўчур працуе на лініі падзборкі кабін. Сядзіць Аня на месцы вадзіцеля, а ўся прырэзаная сценка кабін перад ёю, як рэштата, уся ў круглых — вялікіх і малых — адтулінах. Праз іх нават свеціцца яркая касынка яе напарніцы Валянціны Яфіменка, якая стаіць па той бок кабін. І гадзіны не пройдзе, як яны ўдзвюх запоўняць амаль усе адтуліны. Потым на канвееры толькі далучаць усё электраабсталяванне да матара. Самае страшнае, калі раптам праводка пры выпрабаванні перагарыць — сораму тады не абярэшся за бракаробства такое.

— Між намі, зборшчыкамі, і спажывцамі прадукцыі нашага аў-

тазавода, лічы, нікога ўжо няма, — часта гаворыць сяброўкам Рудакоўскай. — Мы, можна сказаць, апошняя інстанцыя. Гонар завода ў сваіх руках трымаем...

Надзея Грышанавая, якая чатыры гады працуе напарніцай Рудакоўскай, іншы раз адкажа:

— Гонару шмат, а тая змена нас абягнала: больш машын учора здала. Вунь, глядзі, Мар'я Акуліч пасмейваецца.

— А ты спытай у яе, ці не было ў іх звароту машын з-за дэфектаў або недаўкамплектаванасці. Колькасць і мы нагонім, а якасцю не ўступім...

Сумленная праца, высокая якасць прадукцыі — даўняя традыцыя змены, якою кіруе Навахацкі. А цяпер, калі цэх перайшоў на 7-гадзінны рабочы дзень, тут з новай сілай разгарэлася спаборніцтва за высокую прадукцыйнасць працы, за тое, каб з канвеера пры той жа якасці работы выходзіла не менш машын, чым раней пры 8-гадзінным рабочым дні.

Здаецца, Алена можа быць задаволена. Яна атрымала больш стойкія адвэрткі, больш зручнымі сталі многія аперацыі, перагледжаныя тэхнолагамі. Усе яе заўвагі ўлічаны. Але...

— Ці нельга што-небудзь прыдумаць, — гаворыць яна майстру Агаеву, — каб скараціць час пераходу з машыны на машыну?

Майстар усміхаецца, ведаючы, што такі пачатак прадказвае нейкую пэўную прапанову. Работніцы рэдка афармляюць свае рацыяналізатарскія прапановы. Часцей яны, як Рудакоўская, звяртаюцца да майстра, брыгадзіра з такой просьбай: «Ці нельга што-небудзь прыдумаць...».

Алена тут жа выказвае сваю думку. У набор вытворчых аперацый, якія яна выконвае ў пары з Надзеяй Грышанавай, уваходзіць устаноўка задняга ліхтара аўтамабіля. Для гэтага трэба пераходзіць да задняй часткі машыны, тады як усе астатнія аперацыі яны выконваюць у яе пярэдняй частцы. Лепш яны возьмуць на сябе ўстаноўку вентылятара падагрэву, а гэтую аперацыю няхай перададуць іншым. Ушчыльняць свой рабочы час — будзе вышэй прадукцыйнасць працы.

... Бягуць па ўсіх дарогах Савецкай краіны вялікагрузныя машыны з серабрыстымі зубрамі на капоце — эмблемай Мінскага аўтазавода. Усё больш машын адпраўляецца ў Кітай, Індыю, Егіпет, у Балгарыю і іншыя краіны народнай дэмакратыі. Усюды нясуць яны славу аб працы работніц з Мінскага аўтамабільнага.

С. МАРКАВА

Незвычайная вясна

ЯШЧЭ на палях ляжаў снег, парыпвалі дрэвы на ветры, а ў вышыні ўжо лілася песня жаваранка.

Пажылая жанчына спынілася і ўзняла галаву, каб убачыць вестуна вясны. Але сонца сляпіла вочы, не давала глянуць у неба. А песня ўсё нарастала, пералівалася сярэбраным звонам, радала сэрца.

І жанчыне ўспомнілася, як пятнаццаць год назад, у такі ж красавік яе, Анастасію Чарняўскую, тады яшчэ маладую, вывелі з турмы. Першае, што тады ўбачыла, — быў жаваранак. Але тады не было на сэрцы радасці. Цела ныла ад пабояў, балела душа. Раптам адбылося самае страшэннае. Яна ўбачыла перад сабой арыштаванага брата Мікалая, за якога баялася больш чым за сябе. Збіты, акрываўлены, ён ішоў ёй насустрач, але гримнуў стрэл — і брат, як падкошаны, паваліўся на снег. Так і не паспеў абняць сястру перад смерцю. У той жа дзень фашысты забілі і дваюроднага брата, таксама Мікалая. Уначы з трыма малалеткамі дзецьмі Чарняўская накіравалася ў лес.

Фашысты зноў шукалі яе.

— Добры дзень, Анастасія Яўстаф'еўна!..

Жанчына павярнулася і ўбачыла брыгадзіра Кубліцкага.

— Прыродай любуецца?

— Іван Андрэевіч, — нібы не дачуўшы пытання, прамовіла Анастасія Яўстаф'еўна. — Я па сур'ёзнай справе... Чыталі пастанову?

— А як жа! — ажывіўся брыгадзір. — Цудоўная пастанова!.. Толькі не прыдумаю, куды нас, механізатараў, накіруюць...

— Што ж тут думаць? Дарога простая — у калгас. Ты сам, ды і хлопцы твае ўсе ж з нашага калгаса...

— А мы хоць зараз...

Яўстаф'еўна не сумнявалася, што трактарысты з МТС, вядома, пойдучы ў свой «Рассвет». Але хацелася ў гэтым яшчэ раз пераканацца.

У МТС ішла яна па іншай справе. Праўленне калгаса абмяркоўвала пытанне аб куплі машын. Трэба было пагаварыць з дырэктарам, даведацца, што і як. А галоўнае, параіцца з трактарыстамі, каб рамантавалі сумленна. Прыдзецца ж упершыню працаваць без МТС. І невядома, як там будзе...

Брыгадзір адгадаў яе думкі:

— Не турбуйцеся, старшыня. Зробім як належыць!..

У гэтым годзе Клімавіцкі ветэрынарна-зоатэхнічны тэхнікум адзначыць сваё трыццацігоддзе. Толькі за пасляваенныя гады тэхнікум падрыхтаваў каля 1700 маладых спецыялістаў. Летам гэтага года на жывёлагадоўчыя фермы рэспублікі прыдуць працаваць 270 выпускнікоў.

На здымках: у ветэрынарным кабінёце. Студэнткі III курса зоатэхнічнага аддзялення камсамолкі Мар'я Балдуева (злева) і Раіса Бахтаярава.

Выкладчык агульнай заатэхнікі С. І. Жарабцоў (здымак уверх) праводзіць заняткі са студэнтамі III курса.

Фота Ч. Мезіна.

Пытанне аб куплі трактараў вынеслі на агульны сход. І трэба было бачыць, з якім энтузіязмам абмяркоўвалі яго калгаснікі! Пагалоўная думка—абзавесціся сваёй тэхнікай. Але былі наёмкі на асцярожнасць, каб не прагадаць. лепш крыху пачакаць, паглядзець, што вырашаць суседнія калгасы. Былі прапановы купіць для пачатку адну-дзве машыны... Урэшце пасля бурнага абмеркавання прыйшлі да вываду—набыць адразу чатыры трактары.

— А ўсё ж цяжкая прызвецца,— усумніўся нехта з прысутных.

— Выплацім у растэрміноўку! Не ў купца ж бярем — у дзяржавы!—заявіў намеснік старшыні Ізафатаў.

Слова ўзяў калгаснік Высоцкі.

— У мяне свая думка,— пачаў ён.— Вядома, грошы патрэбны нам не толькі на трактары. І будаваць трэба, і тое, і гэта... Але галоўнае—машыны! Без машын нельга.—Высоцкі абвёў сход позіркам, нібы ўзважваючы, як сустрэнуць яго прапанову, і ўсё яшчэ нерашуча працягваў:— Дык вось, думка ў мяне такая...

— Ды не цягні! Выкладвай, калі да справы!..

— А то як жа, вядома—да справы! Я вось думаю: хлеб у нас ёсць, ёсць малако, сала, яйкі і ўсё такое іншае... Скажам шчыра — жывём у дастатку! Мы ж аднымі грашыма па сем рублёў пяцьдзсят капеек на працадзень атрымалі... Так кажу, ці не?

— Правільна! Чаго там!..

— Дык вось, гэтыя капейкі здымем і на трактары прыкінем...

— Бач чаго надумаў...

— А што ж, правільна!—пачуліся галасы.

— Я падтрымліваю! — падняўся калгаснік Мацкевіч.—Пяцьдзсят капеек з працядня—для нас дробязь. А прыкіньце, колькі атрымаецца? Дзсяткі тысяч!.. Што ж нам яшчэ! Якраз і расплацімся...

— Ды што там, давай па рублю!..

— Не, навошта? Больш і не патрабуецца,—разважыла Яўстаф'еўна.

Паставілі на галасаванне. Узняўся лес рук. Нават нядаўнія скептыкі і тыя прагаласавалі «за».

А вясна наступала.

На высокіх асакорах з'явіліся першыя грачыныя гнёзды. Бушавалі ручаі. На палях амаль не засталася снегу. Трактарысты на чале з брыгадзірам Кублікім, якія шмат год працавалі ў МТС, вярнуліся ў свой калгас. І не з пустымі рукамі, а з трактарамі, з прычэпамі, з усім неабходным сельскагаспадарчым інвентаром. Людзі з радасцю выходзілі ім насустрач. Кожнаму хацелася паглядзець на магутныя «ДТ», на новыя сеялкі, плугі. Гэта ж цяпер усё сваё, калгаснае! Клапатлівыя гаспадары аглядалі тэхніку, патрабавалі паказаць, ці не сапсаваны матор у трактара. А Кубліцкі толькі пасмейваўся і тут жа, нібы жартам, з паўабароту заводзіў дызель.

Мы сустрэліся з Анастасіяй Яўстаф'еўнай у раённым цэнтры Ашмяны, куды яна прыехала на нараду старшын, і прасілі дазволіць завітаць у іх калгас.

— Праехаць у «Рассвет»? — перапытала яна.— Ну, што ж, можна. Гасцям мы заўсёды рады. Але прызвецца пачакаць. Тут, разумееце, бабы, спакою ім няма, зусім адолелі... Учора адна нарадзіла, сёння з раніцы звоняць—другая. Далібог, няма куды вас пасадзіць. Ды вы пагуляйце. Другім рэйсам...

Але калі машына вярнулася, аказалася, што трэба везці ў калгас яшчэ адну парадзіху. Маладая маці Валянціна Івашчанка нарадзіла двух сыноў. І праводзіць яе з радзільнага дома з'явілася цэлая світа сваякоў.

Дабраліся ў калгас толькі к вечару. Шафёр Суравец, гаваркі, вясёлы хлопца, усю дарогу жартаваў:

— Ратунку няма! Увесь тыдзень дзяцей важу! Як згаварыліся. І ўсё хлопцы... Прыбывае нашага брата. Добра, няхай растуць...

Уладанні калгаса «Рассвет» раскінуліся па маляўнічых берагах Ашмянкі. На водах гэтай рачулікі вырастае за лета нямала качак і гусей. Праўда, птушка ў большасці асабістая. Але трэба меркаваць, прыздзе час, і калгасныя птушкафермы зоймуць належнае месца на Ашмянцы. У «Рассвете» 1400 гектараў ворнай зямлі. Лугі сёлета ачышчаюцца ад хмызняку. Тут і там кіпіць работа. Шэсць тысяч тон торфу, чатыры тысячы трыста тон гною, шмат мінеральных угнаенняў вывезлі калгаснікі на свае палі.

Гаспадарка шпарка ідзе ўгару. Яшчэ нядаўна мела прыбытку ўсяго 530 тысяч рублёў, а цяпер больш паўтара мільёна.

Сёмы год Анастасія Яўстаф'еўна разам з калгаснікамі нястомна змагаецца за тое, каб больш даваць збожжа, мяса, малака. І людзі правільна ацэньваюць вартасці свайго старшыні.

— Яўстаф'еўна ў калгасных справах мужыку не ўступіць,—разважае дзед Янка.— Узяць к прыкладу Арлоўскага. Прашу вас, прабачце, не Кірыла Арлоўскага. Таго мы таксама ведаем, варты чалавек! У нас свой Арлоўскі ёсць. Раманам завуць. І чалавек ён відны і пісьменны, а з поспехамі не ў ладах. Нядаўна прыязджае да нас, просіць: «Дапамажыце, аўса на пасеў не хапае». А куды раней глядзеў?.. Параліся: добра, бяры! Адмовіць няёмка... А то яшчэ старшыня з «Бальшавіка», Раманкоў па прозвішчы. Дык той пяць тон першагатунковага насення выкланчыў, а аддаваць і не думае...

— Э-э, успомніў... Няма ўжо Раманкова.

— Няўжо памёр? — насцеражыўся дзед.

— Памрэ такі... Выгналі!

— А як жа з даўгамі? Усе тэрміны выйшлі...

— Разбагацеюць калгаснікі, вернуць.

— Яно, вядома, так. За людзьмі не прападзе,—згаджаецца дзед і дадае:— лепш даць, чым прасіць. У нас, дзякаваць богу, хапае...

Хоць вясна зацягнулася, сеяць у «Рассвете» пачалі рана. Трактар «Беларусь», цягнучы за сабой велізарную сеялку, увесь час засядаў у лагчыне. Але яго выцягвалі і зноў пускалі ў ход. Брыгадзір Махніц не мог дапусціць зацяжкі сяўбы. «Сей авёс у гразь—будзеш

князь!»—каторы раз цвярдзіў ён прыказку, ідучы за трактарам. Калгаснікі паспяхова правялі сяўбу ранніх каласавых. І можа ніхто так не баяўся сарваць тэрміны сяўбы, як Анастасія Яўстаф'еўна. Яшчэ ў барознах стаяла вада, а яна ўжо разам з аграномам Матышавай на світанні выходзіла ў поле. Трэба было ўсё ўбачыць, па-гаспадарску распланаваць пасевы.

Шмат розных клопатаў у старшыні. Ён павінен быць у курсе ўсяго, што робіцца ў гаспадарцы. Не пабудзе ў механізатараў, прыздзе дадому, хвалюецца: «А ці ўсё там у парадку?» І зноў выклікае шафёра: «Паехалі. Адпачнем, калі сяўба скончыцца».

А тут, як на грэх, яшчэ адна непрыемнасць! Заява паступіла. А ў заяве той пішацца, што яна дрэнна кіруе калгасам і што ўсе, хто пад заявай паставіў свой подпіс, згодны пайсці ў саўгас, дзе лепшыя кіраўнікі, дзе і працаваць і жыць лягчэй. І была тая скарга аж у Мінску. Там яе пачыталі і вырашылі разабрацца на месцы.

— Раз такая справа,—сказала Яўстаф'еўна,—давайце на агульны сход вынесем. Што народ скажа...

Пачалі чытаць заяву на сходзе і дзіву даліся. Яе напісаў, аказваецца, чалавек, які ніколі не даражыў калгасам,—гультай Савіцкі, у якога вырашылі абрэзаць прысудзібы ўчастак за нявыхад на работу.

— Як жа так?—спыталі ў Савіцкага.— Сам у калгасе не працуеш і іншых з толку збіваеш? Не, ты не хлусі, адказвай проста!..

Савіцкі прабаваў адмовіцца, але не меў чаго сказаць. Усё, вядома, пайшло з-за ўчастка. А ўчастак у яго—без малага гектар набярэцца. Увесь садкам засаджаны. Сыны Савіцкага працуюць на старане, сам ён дома займаецца краўцоўствам. Навошта яму калгас. Вось і знайшоў прычыну ў саўгас да сына перабрацца, а заадно і калгасную зямлю абрэзаць...

— Не выйдзе!—хорам заявілі трактарысты, стоячы ля дзвярэй.—Куды хочаш едзь, а калгаснай зямлі не чапай!..

Савіцкаму прапанавалі хадзіць на работу ў калгас, інакш участак прызвецца абрэзаць. Ён не чакаў такога павароту і даў задні ход. Аднак словы свае пакуль што не падмацаваў справай.

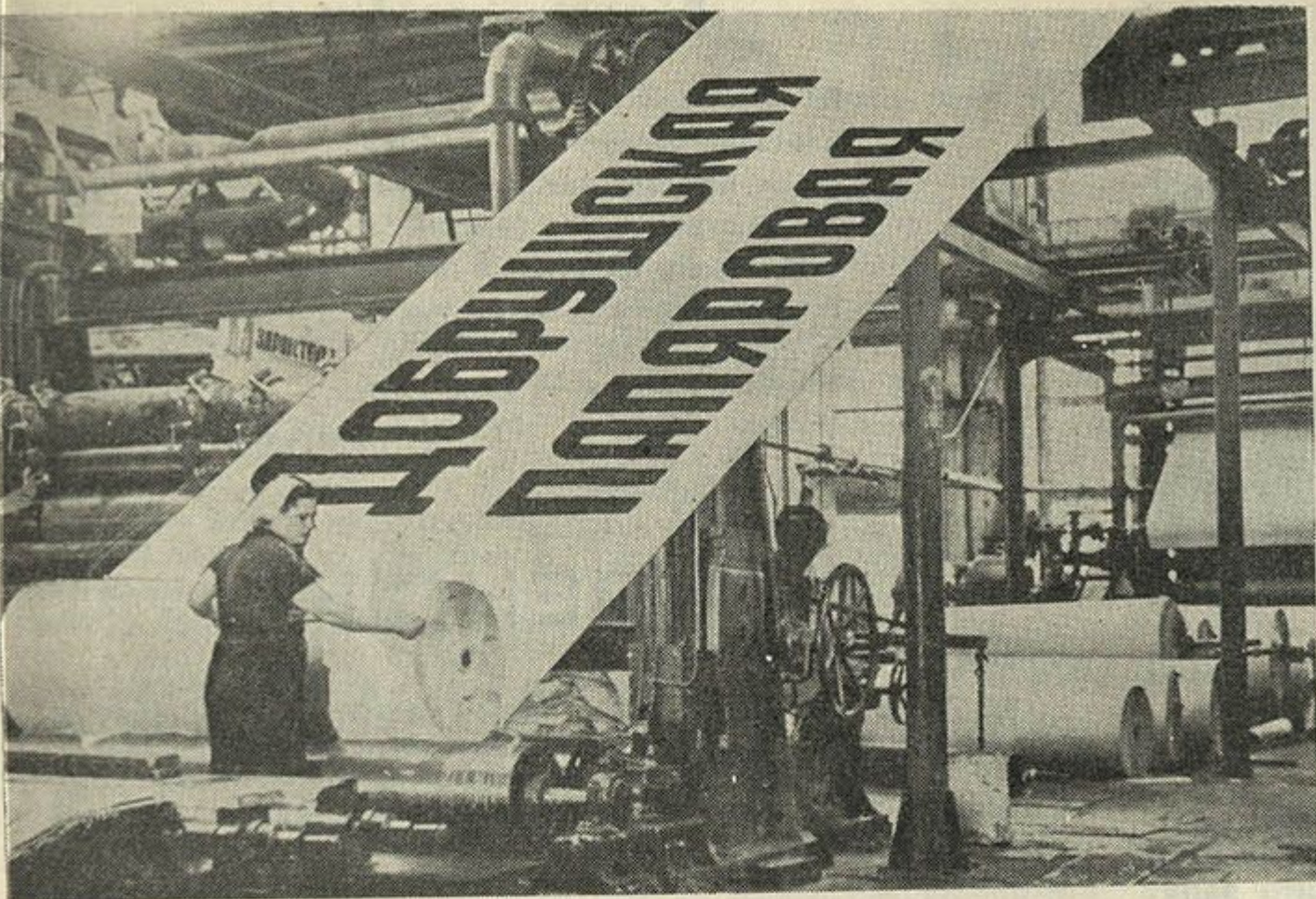
— Такіх, як Савіцкі, у нас адзінкі,—гаворыць Анастасія Яўстаф'еўна.—Але яны яшчэ ёсць. І нашы калгаснікі даюць ім належны адпор.

Вялікія і ганаровыя задачы стаяць перад працаўнікамі калгаса «Рассвет». Яны абавязаліся сабраць з гектара па 12 ц збожжа, 130 ц бульбы, надаць на сто гектараў па 230 ц малака, адкарміць 300 свіней. Калгас засявае 80 гектараў кукурузы. Такой плошчы пад кукурузу тут яшчэ не адводзілі. Сёлета на палях калгаса вырасце суданка, салодкі лубін, сырадэля і іншыя травы, якіх раней не сеялі.

— Гэтая вясна незвычайная,—гавораць калгаснікі.—Яшчэ ніколі не было ў нас такога размаху ў працы як зараз.

Аляксандр ЛАЗНЯВЫ

НА УРАЛЕ з незапомных часоў называлі ўмельцамі майстравых людзей. Да рэвалюцыі іх было мала, і майстэрства сваё трымалі яны ў сакрэце. Так было і на нашай Добрушскай папяровай фабрыцы, цяпер — цэлюлозна-папяровым камбінаце «Герой працы». Нашы старажылы — Я. К. Кулененка, Е. М. Казлоў і іншыя, якія аддалі па паўвека працоўнага жыцця камбінату, — памятаюць тыя глухія і змрочныя часы. Праца тады была не на сябе, а на гаспадара. Майстар Пётр Іванавіч Афанасьеў славіўся ўмельцам, а ўмельства сваё хаваў ад іншых, каб не збіць сабе цану, не вылецець за вароты.

Наш камбінат — адно са старэйшых прадпрыемстваў Беларусі. Вось я ўжо працую на ім 23-ці год. Здаецца, тэрмін немалы, але з часу існавання камбіната гэты тэрмін — толькі чацвёртая частка. Амаль 90 год таму назад, у 1870 годзе, у Добрушчы з'явіўся прадстаўнік князя Паскевіча і на беразе маляўнічай ракі Іпуць пачаў будаваць папяровую фабрыку.

24 студзеня 1919 года гэтае старэйшае і буйнейшае прадпрыемства папяровай прамысловасці на Беларусі было нацыяналізавана ў Паскевіча Гомельскім губеранскім саўнаргасам. З гэтых дзён пачаўся новы перыяд у рабоце фабрыкі, у жыцці рабочага калектыву.

Былі прыняты энергічныя меры для наладжвання гаспадаркі фабрыкі. Рабочыя ў абстаноўцы разрухі гаспадаркі ўсёй краіны, ва ўмовах грамадзянскай вайны змагаліся за сацыялістычную эканоміку. Яны ўскрывалі і прыводзілі ў дзеянне ўнутраныя рэзервы вытворчасці, выкарыстоўваючы ўсе магчымасці. Сваімі сіламі нарыхтоўвалі дровы для кацельнай сілавой станцыі, збіралі рыззё, нарыхтоўвалі салому, прымушалі працаваць машыны, каб даць паперу краіне.

Час ішоў, а разам з ім прыйшлі вялікія перамены, уклад жыцця стаў іншы. Працоўны чалавек стаў гаспадаром сваёй краіны. Вось тады і разлілося ўмельства па неабсяжных прасторах Радзімы, прыйшло ўмельства і да нас, на папяровы камбінат. У шматлікім калектыве «Героя працы» многія вытворчыя работнікі, як Васілеўскі, Куліненка, Зайцаў, адваргаючы ўсякія тэхнічныя разлікі, пачалі даваць па дзве-тры нормы. І гэтыя паказчыкі яны перавышалі з году ў год.

Кожнае новае папаўненне давала сваіх умельцаў, у тым ліку і жанчын. Прыслухоўваючыся да голасу роднай партыі — вялікай кіруючай і натхняючай сілы савецкага народа, перадавалі рабочыя шукаюць і знаходзяць новыя магчымасці для павышэння прадукцыйнасці працы, палепшэння якасці і зніжэння сабекошту прадукцыі. Толькі ў пачатку бягучага года па ініцыятыве майстра цэха шырпажыву Веры Міхайлаўны Івановай і намесніка начальніка гэтага цэха Антаніды Кандрацьеўны Кукалевай пачаўся ў сшыткавым цэху рух рабочых за эканомнае выкарыстанне сыравіны і часу, за выкарыстанне ўнутраных рэзерваў. Яны растлумачылі людзям, што спыніць лінавальна-сшыткавы аграгат на 1 хвіліну — значыць недадаць краіне 135 сшыткаў на суму 17 руб. 55 капеек, што адна разбітая ў складзе кіпа сшыткаў прыносіць камбінату за суткі 165 рублёў страты, за месяц — 1950 рублёў, за 1 год — 23 400 рублёў.

У гонар 40-годдзя БССР калектыву камбіната звыш 4-месячнага задання выпусціў прадукцыі на 2 мільёны рублёў. Выпрацавана 300 тон звышпланавай паперы, 1,5 мільёна вучнёўскіх сшыткаў і на 350 тысяч рублёў вырабаў народнага ўжытку. План за красавік па вырацоўцы паперы выканан на 102,5%.

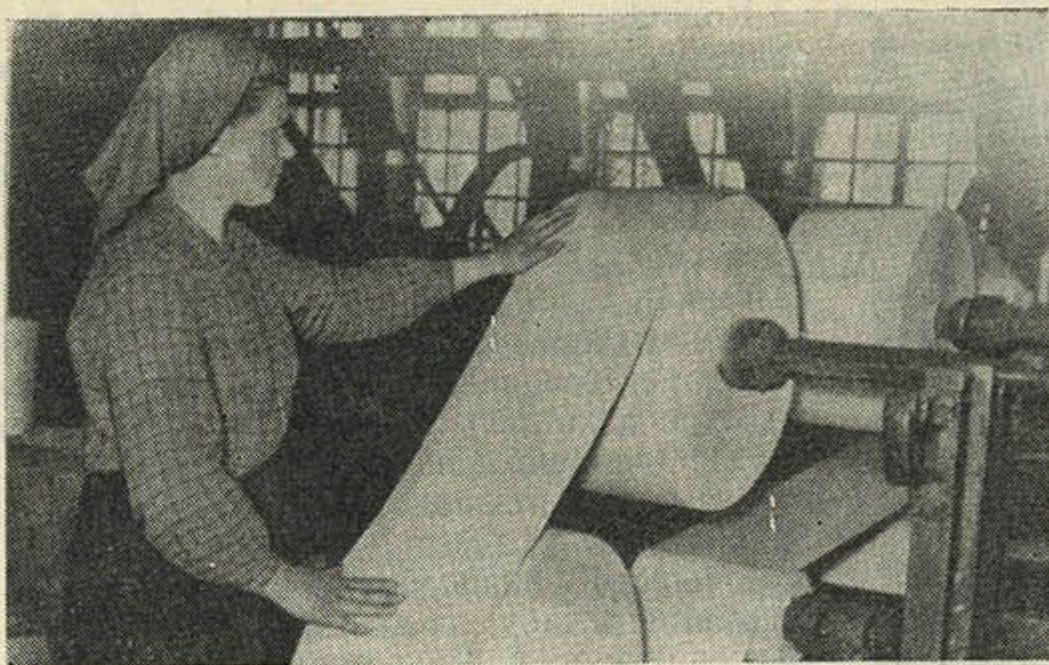
Множацца рады ўмельцаў на нашым камбінаце. Але тым і цудоўная наша савецкая рэчаіснасць, што, прыняўшы ўмельства як бы ў спадчыну ад праслаўленых бацькоў, попел са старой гвардыі ідзе моладзь. У гэтых няхай сабе меншы жыццёвы вопыт, затое ў іх гарачыя сэрцы і нястрымнае імкненне да ведаў. Такія маладыя рабочыя, як профгрупорг папяровага цэха Ева Кавалёва, Ніна Трабушэўская і іншыя, авалодваюць не толькі ўмельствам, але і вышніямі тэхнікі.

І яны дабіваюцца свайго. Былая рабочая камбі-

Вялікай павагай на камбінаце карыстаецца старшы рольшчык папяровага цэха Варвара Іванаўна Фамічова. Яна — дэпутат абласнога Савета.

Больш дванаццаці год працуе на камбінаце рэзчыца паперы Ніна Іванаўна Арцюшэнна.

ната З. Н. Фёдарова без адрыву ад вытворчасці скончыла тэхнікум і стала намеснікам старшыні фабкома камбіната. Нядаўна былая работніца камбіната папяровага цэха Ірына Васілеўская стала майстрам свайго цэха.

Ля машын, дзе працуюць усе гэтыя незвычайныя людзі, шмат святла. На адшліфаваных да бляску валах і махавіках гуляюць блікі. Складаная, замыславатая тэхніка несціхана гаворыць сваёй звыклай слыху рабочай мовай. Увайдзіце ў любы цэх камбіната, і вы ўбачыце ля машын многіх жанчын — перадавікоў вытворчасці.

Няспынна рухаюцца стужкі машын. На валы наматваюцца сотні тон высакаякаснай паперы. Строгі рытм пануе над усёй вытворчасцю. Яму падпарадкавана ўся гэтая складаная тэхніка, якую, у сваю чаргу, цалкам падпарадкавалі сабе людзі-ўмельцы.

Вось і я давала прадукцыйнасць працы да дзвюх норм у дзень пры выдатнай якасці. Маё пачынанне аб скарачэнні затраты часу на кожнай вытворчай аперацыі падхапілі многія рабочыя.

З кожным днём набліжаецца гістарычная дата ў жыцці беларускага народа — саракагоддзе рэспублікі. На ўсіх участках камбіната ўсё шырэй разгортваецца сацыялістычнае спаборніцтва. У гонар свята мы абавязаліся даваць за змену звыш плана на кожнай папераробчай машыне не менш чым 800 кілаграмаў высакаякаснай прадукцыі. Няма сумненняў тым, што калектыву камбіната дастойна сустрэне 40-годдзе Беларусі.

В. ФАМІЧОВА

Камсамолка майстар аддзела чэха Ірына Васілеўская і бракер Тацяна Агеева працяраюць якасць паперы.

Фота П. Нікіціна.

Будаўнік

Па-гаспадарску ссунуў бровы,
Кладзеш цагліну да другой...
Расце палац шматпавярховы
З табою разам над зямлёй.
Ужо канец падходзіць кладцы...
Табе ж няўцям у высях тых,
Што на магутных крыллях працы
Узняўся ты вышэй за ўсіх.

Ул. Кунцэвіч

НА ПЕНСІЮ

ДА АКНА заводскай касы падыходзяць рабочыя, служачыя, інжынерна-тэхнічныя работнікі. Назваўшы свой табельны нумар, яны распісваюцца ў ведамасці і, атрымаўшы грошы, задаволеныя, адыходзяць.

...Касір. На першы погляд — звычайная, нічым не прыкметная прафесія. Але ці так гэта? Кожны з вас, атрымліваючы грошы, адчувае радаснае пачуццё: зараз можна купіць патрэбную рэч, каштоўны падарунак блізкім.

Дзень зарплаты — свайго роду свята. І робіць яго, як гэта ні дзіўна, касір...

Вось ужо 37 год Мар'я Канстанцінаўна Садчыкава працуе на прадпрыемствах. У каторы раз у яе памяці праходзяць дні мінулага і сучаснага жыцця. І ў залежнасці ад гутаркі яе маладжавы твар то хмурыцца, то свеціць радасцю, цяплом.

... 1920 год. У краіне голад, разруха. 17-гадовая дзяўчына паступае ў аптэку і адначасова вучыцца. Колькі цяжкасцей выпала тады на кволую працаўніцу са смешнымі пасмамі светлых валасоў, якія ўпарта выглядалі з-пад белай медыцынскай касынікі. Цяжка было, але цікава. Неўзабаве сустрэўся чалавек, які стаў ёй самым блізкім і верным сябрам жыцця. Здавалася, мары аб шчасці збыліся. Толькі б жыць ды радавацца.

Але спакой савецкіх людзей парушылі орды фашысцкіх захопнікаў, якія чорнай хмарай пакрылі родную зямлю. На другі дзень вайны Мар'я Канстанцінаўна правяла мужа на фронт і эвакуіравалася з Оршы на ўсход. Тысячы кіламетраў ехала, ішла. Пра сябе думаць не было часу. Баялася за дзяцей, асабліва за меншага сына — Жэню.

На Урал дабралася восенню. Працавала на заводзе па 10 — 12 гадзін у суткі. А дома мыла, шыла, клапацілася аб дзецях.

І раптам, як гром з яснага неба, уразіла паведамленне аб гібелі мужа. Здавалася, усё жыццё пераламалася. Жанчына ўпала тварам уніз, працягнуўшы пахудалыя рукі, і напэўна не ўстала б, каб не добрыя людзі.

На плечы ляглі новыя клопаты. Савецкая ўлада дапамагла Садчыкавай гадаваць дзяцей, вывесці іх на шырокія прасторы. Дачка Маргарыта скончыла педагагічны інстытут і з'яўляецца завучам Мінскай сярэдняй школы № 43. Сын Яўгені — канструктар станкабудаўнічага завода імя Кірава і адначасова студэнт чацвёртага курса політэхнічнага інстытута імя Сталіна.

Ужо сем год Мар'я Канстанцінаўна працуе касірам на падшыпніковым заводзе. Колькі добрых слоў можна пачуць аб яе рабоце. Увесь калектыву адзіваецца аб ёй з гонарам і павагай.

Зараз Садчыкавай 55 год. Яна заслужыла адпачынак. Гаворачы аб сваім ухадзе на пенсію, Мар'я Канстанцінаўна хвалюецца. Яе твар па-юнацку заліваецца румянцам.

— Я буду атрымліваць пенсію, якая цалкам забяспечыць мяне, — з радасцю гаворыць яна. — Не хапае слоў, каб выказаць сваю падзяку Камуністычнай партыі, Савецкаму ўраду за нашу шчаслівую, забяспечаную старасць.

М. КРАСОУСКИ

г. Мінск.

ГАСПАДЫНЯ

ЖАДАННЕ Зіны пасля школы пайсці працаваць маці сустрэла з грывогай.

— Чым жа я горш за іншых? — гаварыла Зіна, пераконваючы маці. — Людзі за дзесяткі тысяч кіламетраў едуць, не баяцца, а я — у свой калгас, мама.

У вольны ад заняткаў час Зіну можна было бачыць у цялятніку, дзе працавала яе маці. Асабліва ёй падабаліся маленькія цяляты. Часам, калі была магчымасць, яна са сваёй маці пайла іх.

— Шустрая дзяўчынка, — гаварыў, гледзячы на Зіну, Грыгорый Якаўлевіч Бандарэнка, старшыня калгаса, — усюды паспявае. Прыдзеца ёй сапраўдную справу даць, замацуем яе за цялятамі.

Але справа павярнулася зусім па-іншаму. Раптам, як снег на галаву, — размова з тым жа старшынёй калгаса.

— Праўленне вырашыла паслаць цябе, Зіна, вучыцца на жывёлавода. Збірайся — і ў дарогу!

І таму, што ў гэтых словах яна адчула цвёрдую ўпэўненасць Бандарэнкі ў тым, што праўленне не памылілася, яна, замест мільганушага ў памяці «трэба падумаць», гэтак жа коратка адказала:

— Добра. Я згодна...

А праз год ля праўлення калгаса спыніўся грузавік. З кузава лёгка саскочыла на зямлю невысокага росту, зусім маладая дзяўчына з невялікім чамаданчыкам у руках.

— Глядзіце, Зінка прыехала! — узрадавана крыкнула адна з дзяўчат, якія праходзілі міма. І кінулася абдымаць сяброўку.

Хутка Зінаіда Сашко прыняла жывёлагадоўчую ферму. Калектыў ёй быў знаёмы, але вось памяшканні былі вельмі запушчаны. У кароўніку набралася шмат гною.

— Ну што ж, будзем разам наводзіць парадак, праўленне дапаможа, — уголас выказала свае думкі Сашко.

Даяркі перагледзіліся. Смялейшая адказала:

— Тут, родная, пакуль сама рукавы не закашаш, ніхто не дапаможа.

У той жа дзень адбылася сутычка са свінаркамі. У памяшканні было брудна. Карыты, з якіх кармілі свінаматак, маладняк, зараслі рэшткамі ежы. Іх ніколі не мылі Сашко зрабіла заўвагу свінарскаму.

— Вы яшчэ прымусіце, можа, мыць станкі? — прабавалі запярэчыць яны.

Але, пабурчэўшы, навялі парадак. К вечару спрэчкі забылі і ўжо прыезна пазіралі на новага жывёлавода. Разам са свінаркамі Зінаіда пілавала дровы.

Час ішоў, але справы на ферме папраўляліся туга. Корм не заменіш ласкай даярак. Статак рос, а фуражу не прыбывала. Ні сена ўдосталь, ні карняплодаў, ні адходаў збожжа для прысыпкі. Ды ў кароўніку ўжо не павярнуцца і подцілка толькі зрэдку, і гной кучамі ляжыць ля самых дзвярэй.

Уся «малочная каманда» дружна атакавала праўленне, аднадушна выступала на сходах, патрабавала будаўніцтва новага кароўніка, механізацыі працаёмкіх работ, лепшых клопатаў аб кармах, ставіла пытанне аб зялёным канвееры, аб сіласе, стварэнні племяннога ядра. Зінаіда Мяфодзеўна давала выказца даяркам, потым сама брала слова і проста пыталася:

— Калі ж прыйдзем да справы?

Члены праўлення ведалі, што жывёлаводы не адступяць, пакуль свайго не даб'юцца. Не адгаварыцца ад іх прыгожым слоўцам. Ды і патрэбы ў гэтым не было: намеры даярак супадалі з інтарэсамі гаспадаркі.

Уся арцель узялася за ўздым жывёлагадоўлі. Увялі зялёны канвеер для жывёлы, вялікія плошчы пасеваў выдзелілі пад кукурузу, пабудавалі бетаніраваныя ямы для сіласу, прасторны кароўнік, падвесную дарогу, кормазапарнік. Нямала камення ў гэтых будоўлях пакладзена рукамі Зінаіды Мяфодзеўны і яе сябровак. Летнім часам, калі ў калгасе ўсюды кіпіць работа, яны пасля ранішняга даення кароў ідуць на закладку сіласу. Выдалася вольная хвіліна — і даяркі на прыфермскім участку, і ўжо дзявочы смех нясецца над буйнай зеленню пасеваў.

Зінаіда Сашко па-ранейшаму прыглядалася да парадкаў на ферме, да розных дробязей, няўвага да якіх часам згубна адбываецца на справе. На ферме не было зэдлічкаў для даення, не хапала халатаў, на дзевяць даярак — пяць вядзёр, і ва што яны дояць — «сам бог ведае». Яна не «трэсла» праўленне, а «пакланілася» калгасным дзядам, і праз некалькі дзён кожная даярка атрымала зэдлік.

Зайшоўшы неўзабаве ў праўленне, яна нібы між іншым сказала рахункаводу:

Зінаіда Сашко.

— Дай, калі ласка, крыху грошай у падсправаздачу.

— Трэба да Бандарэнкі.

— Бандарэнку яшчэ злавіць трэба, ды і ці дасць адразу. Скажа яшчэ, што пойдучы на іншыя справы. А мне дазарэзу патрэбны.

Праз некалькі дзён на ферме не было недахопу ў новенькіх, ззяючых ведрах, з'явіліся і халаты. Усё гэта як быццам дробязі, але яны аблягчаюць работу!

Даяркі ўважліва прыглядаліся да новай загадчыцы. І таму, што сёння з'явіліся зэдлі, заўтра — новыя ведры, паслязаўтра — халаты, бачылі, што на ферму прыйшла клапатлівая гаспадыня, якая думае не толькі аб надоях, але і аб тым, каб усім працавала лягчэй і веселей. І кожная з іх — ці то Валянціна Ярашчук, якую цяжка было чым-небудзь здзівіць, ці Саламея Давідзюк — унутрана яшчэ больш падцягвалася і старалася працаваць лепш.

Сашко бралася за згуртаванне калектыву, за ўмацаванне дысцыпліны, за строгае захаванне распарадку дня, за ўсё тое, з чаго ўрэшце складаецца поспех.

Неяк адразу ж пасля прыходу Зінаіды на ферму адна даярка, якая ўжо не першы год працавала, заспяшалася і, забыўшы не то пачысціць кароў, не то яшчэ нешта тэрміновае зрабіць, пайшла дадому.

На другі дзень Сашко дакакалася яе, адазвала ўбок і сказала:

— Вы разумееце, што ўвесь наш калектыў падводзіце? Калі сёння так зрабілі вы, заўтра — другая, паслязаўтра — трэцяя, у нас

увесь распарадак дня дагары нагамі паляціць. А тады — не чакай удояў.

Здзіўленая тым, што яе не «распякаюць» на чым свет стаіць, як бывала раней, за правіннасць, даярка пачырванела і папрасіла прабачэння.

Але бывала і так, калі ў інтарэсах справы трэба было ісці на цвёрдыя і рашучыя меры. Даярка Мар'я Леванюк прагуляла вячэрняе даенне. І калі першай можна было дараваць таму, што яна зразумела і прызнала памылку, то гэтай спускаць было нельга — «не той катэгорыі чалавек».

Сашко накіравалася на кватэру да даяркі.

— Кароў трэба падаіць, — сказала яна ёй.

— Заўтра падаю, — адказала даярка. — Яны мне малако аддадуць...

А раніцай, калі прагульшчыца прыйшла на ферму, загадчыца сустрэла яе пытаннем:

— Чаго прыйшла?

— Кароў даіць... Не на танцы ж.

— Позна. Без цябе ўчора падаілі, без цябе і сёння падоім. А ты можаш ісці дадому. Нам у калектыве такія работнікі не патрэбны.

Загадчыца настаяла на сваім. А даяркі, памеркаваўшы паміж сабой, прыйшлі да вываду, што новая загадчыца — чалавек клапатлівы, але строга і цвёрды, і жартаваць з ёй не трэба.

Зляталі лісткі з календара, ішлі тыдні і месяцы. І кожны дзень быў чымсьці знамянальны. Вось Алена Галоўка зразумела, што калі даярка раззлавана, не лас-

кавая, карова збаўляе малако. Неяк непрыкметна даказала ёй гэта Сашко. Вось яна паказвае Ганне Садоўскай, як трэба правільна масіраваць вымя каровы...

Так паступова складваўся, згуртоўваўся дружны працоўны калектыў. Даяркі бачылі, што справы пайшлі на папраўку, але, няма чаго граху таіць, дзівіліся:

— Кармы тыя ж, што і летась, а малака больш. Чаму?

А малака сапраўды стала больш. На кожную фуражную карову атрымалі на 640 кг малака больш чым летась. Амаль усе даяркі перавыканалі свае абавязальствы.

Так, кармы тыя ж, але раней кароў пайлі халоднай вадой, канцэнтраты сыпалі проста ў кармушкі — «паядуць і так», — а цяпер іх даюць толькі ў запараным выглядзе. Раней да распрадкы дня адносіліся абыйяк, не разумелі яго сілы, а цяпер а шостаў гадзіне раніцы даяркі ўсе, як адна, на ферме. Мінутай зімою ў шчыльны свістаў вецер, а цяпер у кароўніку ў адных халатах працуюць. І шмат тут іншых перамен адбылося.

Але галоўнае ў тым, што з прыходам новай загадчыцы жывёлаводы адчулі, што іх праца цэняць. Іх старанні заахвочваюць. А для чалавека самае крыўднае, самае балючае, калі не заўважаюць, не цэняць яго працы. Так было раней. А цяпер у канцы мінулага года праўленне сабрала работнікаў фермы. Старшыня калгаса далажыў ім аб выніках гадавой работы, уручыў падарункі і пажадаў добра працаваць у далейшым. І бачачы, як праўленне цэніць іх поспехі, даяркі ў адзін голас казалі:

— Хоць і хваліце нас, а надаілі мы мала. Не мы будзем, калі ў 1958 годзе не прыбавім па трыста літраў на карову. Па дзве тысячы дзвесце літраў надоім — такое наша цвёрдае слова.

А калі ў абкоме партыі камуністы Зінаідзе Сашко ўручылі ўрадавую ўзнагароду — ордэн «Знак Пашаны», яна паўтарыла перад усімі прысутнымі гэтае абавязальства. І было столькі цвёрдай упэўненасці ў яе проста кароткай прамове, што ўсе верылі: усё ў яе перад разлічана і ўлічана — і матэрыяльныя магчымасці, і парыву энтузіязму дружнага калектыву, які паверыў у свае сілы, і што Сашко і яе сяброўкі абавязкова стрымаюць сваё слова.

У. ЕРМАКОВ

Калгас імя Чапаева
Высокаўскага раёна
Брэсцкай вобласці.

ЖАНОЧЫ ХАРАКТАР

«Сем фараонавых худых кароў з'елі сем тлустых», — так словамі біблейскай легенды характарызаваў бухгалтар невясёлыя вынікі года новаму дырэктару саўгаса. Флегматычны работнік саўгаснага ўліку сумна капаўся ў сваіх запісках і цадзіў за словам слова:

— Наогул, засталіся пры пікавым інтарэсе. Адны страты...

Здавалася, гэтаму неахайна апранутаму, даўно нябрытаму мужчыне, было прыемна засмучаць змрочнымі лічбавымі выкладкамі новага дырэктара, які знаёміўся са справай саўгаса. Што ні галіна гаспадаркі, то свае беды.

Не, зусім не такім уяўляўся саўгас «Уваравічы» Дар'і Іванаўне Івановай, калі яна працавала сакратаром райкома партыі.

Стаяў жнівень, калі рука гаспадары ўжо адчувае вагу вырашчанага ўраджаю і ясна вырысоўваюцца перспектывы года.

— Што ж абяцае лета? — не сцерпела спытаць Дар'я Іванаўна.

— Што вы, што вы, галубка, — раптам ускочыў з-за стала страціўшы флегматычнасць бухгалтар. — Пакуль не прыдзе студзень, ніхто вам не скажа, разумееце — ніхто, да страт мы ідзем ці да прыбытку. Гэта — саўгас, а не якая-небудзь, прашу прабачэння, кантора «Заготлён».

Недарэчным, дзіўным на першы погляд параўнаннем бухгалтар даволі адкрыта падкрэсліваў: «Майце, маўляў, на ўвазе, ведаем: былі вы ў нейкі там час тэхнолагам іль-нозавода, а гэта малавата для дырэктара саўгаса».

Не прынесла прыемных хвілін і першае знаёмства з галоўным інжынерам саўгаса. Лічачы сябе першакласным знаўцам сельскагаспадарчай тэхнікі, Віктар Маразевіч адразу ж ультыматыўна прэтэндаваў, каб дырэктар не меў ніякага дачынення да машынага парка гаспадаркі. Адчувалася, што ён не супроць таго, каб пайсці на абвастрэнне ўзаемаадносін з дырэктарам, цвёрда спадзеючыся, што «жаночы характар» усё роўна не ўстоіць перад мужчынскім. Але хацеў ці не хацеў таго інжынер Маразевіч, хутка давялося Дар'і Іванаўне рашуча ўмяшацца ў яго дзейнасць. З-за сістэматычнага парушэння графіка тэхнічных доглядаў эксплуатацыя трактараў вялася назнос. Машыны, як гаворыцца, былі дабіты да ручкі. А да канца сельскагаспадарчага сезона трэба

Дырэктар саўгаса Дар'я Іванаўна Іванова.
Фота П. Нікіціна.

было справіцца з вялікім аб'ёмам уборачных і асенніх работ.

Як аграном, ведала Дар'я Іванаўна — фундамент поспехаў будучага года закладваецца ўвосень. Думаючы пра заўтрашні дзень, не магла яна мірыцца са страшэнным бескультур'ем у арганізацыі энергетычнай базы саўгаса. Стаяла пытанне так: пойдзе ўгару гаспадарка ці будзе па-ранейшаму таптацца на месцы.

Прыходзілася разам з тым прыкладаць усе намаганні, каб па магчымасці паправіць хоць пад канец года памылкі і пралікі свайго нядбалага, непрадбачлівага папярэдніка. План здачы жывёлагадоўчай прадукцыі саўгас выканаў усяго на 36 працэнтаў. А тым часам вядома, што калі гаспадарка мала дае малака, мяса, то нясе вялікія накладныя выдаткі на цэнтрер прадукцыі, сабекошт яго празмерна высокі. Зноў не быць рэнтабельнай гаспадарцы?

— Не тваё гора, таварыш Іванова, — супакойвалі яе пры сустрэчы старыя практыкі, дырэктары суседніх саўгасаў. — Прышла ты ў саўгас на шапачны разбор, ніхто не асудзіць, калі са стратай скончыш год...

Шматслоўна і аргументавана разважалі пры гэтым яны аб праславутай спецыфіцы сельскагаспадарчай вытворчасці, ва ўмовах якой за некалькі месяцаў не даб'ешся прыкметнага зруху, хоць бы дырэктар і меў на сем пядзей розуму. Не задавальняла новага кіраўніка саўгаса магчымасць за кошт дзяржаўнай датацыі, без

клопатаў звесці канцы з канцамі. Няхай нават і не кінуць ёй дакору.

У тыя дні наўрад ці хто з работнікаў саўгаса мог сказаць, калі яна ела і спала. Выявіліся ва ўсім сваім харакстве высакародныя рысы і яркая своеасаблівасць неспакойнага жаночага характару.

Яна трымала на пільным гаспадарчым уліку кожную капейку, памятаючы, што з іх складаюцца рублі, з рублёў — сотні і тысячы. З аптэчнасцю багацце дружыць. Удалося выправіць, і ў немалой ступені, непрыгляднае становішча з сабекоштам жывёлагадоўчай прадукцыі. У цяжкую хвіліну прыйшла падмога з самага нечаканага боку. Выручыў саўгасны сад. Сорак гектараў займала яго плошча. Рэалізацыя ж ураджаю ледзь пакрывала затраты на догляд.

— Прыбытак саду сцеражэ плот, — гаварылі работнікі саўгаснай канторы, маючы на ўвазе, што паколькі няма агарожы, не чакай ад саду буйнай выручкі і ў высокаўраджайную пару.

— Ніхто нам не даруе, калі страцім такое багацце! — рашуча заявіла Дар'я Іванаўна. — Так не хітра і з палёў усё парасцягваць. Можна таксама на адсутнасць пладоў пачнем скардзіцца?

Былі прыняты звычайныя, падказаныя самім жыццём захады — працу садаводчай брыгады аслабавалі ў залежнасці ад колькасці сабраных пладоў. І адбылося дзіва: 664 тысячы рублёў чыстага прыбытку даў сад! Так закончыўся «безнадзейны» год.

Жаночае сэрца адыходлівае. Ужо і не ўспамінае Дар'я Іванаўна, як горка было чуць ёй і пасля гэтага зайздросныя, гадкія шэпты, нібыта новага дырэктара выручыла выпадковая, сляпая ўдача.

Выручыла, вядома, не дробнае шанцаванне. Чаго яно варта, калі на вагах ляжыць лёс буйнай шматгаліннай гаспадаркі. Пспех забяспечылі незвычайныя арганізатарскія здольнасці новага дырэктара.

У Дар'і Іванаўны не заставалася часу востра рэагаваць на незаслужаныя крыўды. Пачаўся 1957 год, а з ім безліч іншых, самых нечаканых трывог і клопатаў. Марыла яна так наладзіць кіраўніцтва вытворчасцю, каб праз кожны месяц відаць было, як на далоні, з карысцю ці марна затрачаны кожны рубель, каб можна было не канстатаваць перавыдаткавання сродкаў, а своєчасова яго папярэджваць без цяжкіх вынікаў для эканомікі гаспадаркі. Яна разумела, што нельга дзейнічаць упэўнена, калі аб выдатку і прыбытку кіраўнік мяркую па здагадках. Але каменем спатыкнення зноў стала бухгалтэрыя. Працавала яна «на

архіў», не даючы дырэктару аналітычных вывадаў і даных для аператыўнага кіраўніцтва гаспадаркай. Стала ясна, што не за адзін дзень, тыдзень і месяц удацца зламаць і выжыць за межы канторы заганную сістэму ўліку і справядчаснасці, што адначасова трэба шукаць іншы выхад.

Які ж?

Яшчэ ў пачатку свайго дырэктарства зразумела Дар'я Іванаўна, што цэнтральнай фігурай у барацьбе за рэнтабельнасць саўгаса павінен стаць кіраўнік аддзялення. Незразумела і дзіўна было, чаму яе папярэднікі не клапаціліся аб павышэнні ролі кіраўніка і часта, пераканаўшыся ў недастатковай кваліфікацыі работнікаў гэтай катэгорыі, дзейнічалі праз іх галаву. На вопыце сваёй партыйнай работы яна не раз пераконвалася, што ўсякая падмена, звязанне самастойнасці не садзейнічае росту кадраў, псуе іх.

Жыццёвыя інтарэсы саўгаса патрабавалі шукаць іншы падыход. Тры аддзяленні ў саўгасе, і тры розныя па характару, здольнасцях, падрыхтоўцы кіраўнікі. У іх падначаленні, акрамя сезоннікаў, 791 штатны рабочы, якія вырошчваюць і ўбіраюць ураджай з 8 925 гектараў ворнай зямлі і сенажацей.

— Спрачаюцца ў нас ужо шмат год аб тым, што перашкаджае кіраўніку стаць добрым арганізатарам саўгаснай вытворчасці, — працягвае яна. — А на маю думку, нямала залежыць ад нас саміх — дырэктараў. Трэба ўсур'ез заняцца павышэннем кваліфікацыі кіраўнікоў, дапамагаць ім хутчэй расці, больш даваць работнікам, у якіх упэўнены. Давер'е акрыляе людзей.

Часам людзі ставяць у дакор Дар'і Іванаўне тое, што ў стылі яе кіраўніцтва саўгасам моцна адчуваецца партыйны работнік. Яна і не спрачаецца:

— Добрыя ці дрэнны атрымаўся з мяне дырэктар, меркаваць не бяруся. Часам сапраўды бярэ верх партыйны работнік. Раюся з народам. Калі чалавек сумняваецца, пераконваю, а ўжо потым патрабую без усякіх скідак і паблажак. Але хіба дырэктар павінен кіраваць толькі ў парадку загаду?

Нельга з ёй не згадзіцца. Бо і 1957 год — другі год яе дырэктарства — таксама закончыўся з добрым вынікам: 346 тысяч рублёў прыбытку дала гаспадарка. Вядома, гэта першыя ступенькі на ўздыме ўгару.

— Больш бы ўласных танных кармоў, больш бы ўгнаенняў, дайшлі б да мільёна, — задумваецца дырэктар над бліжэйшымі перспектывамі.

Энергічная, захопленая вялікімі планами жанчына выглядае намнога маладзей сваіх сарака трох год. А маладзіць чалавека справа, якую ён па-сапраўднаму любіць.

Міжволі задумваецца, як удаецца Дар'і Іванаўне дзяліць час паміж шматганнымі абавязкамі дырэктара і сям'ёй. З вялікай пяшчотнасцю і цеплынёй у вачах расказвае яна пра сваіх чатырох дзяцей:

— Сын, Анатоль, ужо вучыцца ў чыгуначным інстытуце, дачка, Рыма, у інстытуце народнай гаспадаркі, Іна — у пятым класе, Глеб — у чацвёртым. Словам, за школьнай партай уся сям'я...

Пару год назад Дар'я Іванаўна скончыла Вышэйшую партыйную школу. Цяпер яна з глыбокай цікакасцю вывучае эканоміку саўгаснай вытворчасці.

— Агітую людзей нястомна займацца павышэннем прафесіянальнага майстэрства. Ну, а сябе даўно загітавала, бо без гэтага які ж я дырэктар!

М. КАЧАВЫ

Уваравіцкі раён
Гомельская вобласць.

Адна з лепшых даярак саўгаса
Валянціна Аніскава.

Утварэнне БССР з'явілася вынікам шматвяковай барацьбы беларускага народа сумесна з рускім, украінскім і іншымі народамі нашай краіны супроць царскага самадзяржаўя, памешчыцка-капіталістычнага прыгнёту за сваю свабоду і незалежнасць.

Рэвалюцыйная барацьба на тэрыторыі Беларусі з'яўлялася часткай агульнарасійскай барацьбы рабочых і сялян супроць эксплуатацыі, за сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне.

Пачатая гераічным пралетарыятам Петраграда сацыялістычная рэвалюцыя хутка пашырылася па ўсёй краіне, у тым ліку і па Беларусі. Да другой палавіны лістапада 1917 г. Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя перамагла на ўсёй неакупаванай тэрыторыі Беларусі.

Перамога Савецкай улады на Беларусі была замацавана ў пастановах з'ездаў, якія адбыліся амаль адначасова — з 18 па 25 лістапада: з'езду Саветаў рабочых і салдацкіх дэпутатаў, III з'езду сялянскіх дэпутатаў Мінскай і Віленскай губерняў, II з'езду дэлегатаў армій Заходняга фронту. Праходзілі гэтыя з'езды пад кіраўніцтвам Паўночна-Заходняга абласнога камітэта РСДРП(б).

На з'ездах былі ўхвалены дэкреты II Усерасійскага з'езду Саветаў і на падставе гэтых дэкрэтаў вызначаны задачы і структура органаў Савецкай улады на Беларусі. На падставе рашэння з'ездаў быў утвораны вышэйшы орган краёвай улады — Выканаўчы камітэт Саветаў Заходняй вобласці і фронту (Аблвыканкомзах), які на першым сваім пленарным пасяджэнні 26 лістапада для кіраўніцтва гаспадарчай, культурнай і адміністрацыйнай работай стварыў Савет Народных Камісараў Заходняй вобласці і фронту.

Адразу ж пасля перамогі Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі ў многанацияльнай Расіі паўстала пытанне аб стварэнні дзяржаўнага адзінства, заснаванага на адзінстве і дружбе паміж народамі, на аснове роўнасці і брацтва.

На другім Усерасійскім з'ездзе Саветаў, які прыняў дэкреты аб міры, зямлі, аб кантролі над вытворчасцю, адначасова было абвешчана, што Савецкая ўлада «забяспечыць усім нацыям, якія населяюць Расію, сапраўднае права на самавызначэнне».

На з'ездзе быў створаны Народны Камісарыят па справах нацыянальнасцей, на які і ўскладалася задача дзяржаўнага ўладкавання шматлікіх народаў Расіі і згуртавання іх вакол Савецкай

1 студзеня 1959 года беларускі народ адзначаць сваё вялікае нацыянальнае свята — дзень утварэння Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі. У гэтым артыкуле чытачы нашага часопіса пазнаёмяцца з гісторыяй утварэння БССР.

улады. На чале Наркамнаца быў зацверджаны І. В. Сталін.

13 лістапада 1917 года была апублікавана за подпісамі У. І. Леніна і І. В. Сталіна «Дэкларацыя правоў народаў Расіі», якая абвешчала вялікае права народаў на іх свабоднае развіццё, на самастойны дзяржаўны лад.

Усе працоўныя Расіі, у тым ліку і Беларусі, з вялікім натхненнем успрынялі «Дэкларацыю правоў народаў Расіі».

Увесь працэс утварэння Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі, будаўніцтва партыйных арганізацый Беларусі, афармлення іх у Камуністычную партыю Беларусі праходзіў пад кіраўніцтвам У. І. Леніна.

Работа ЦК РКП(б) і абласной партыйнай арганізацыі Беларусі па ўмацаванню Савецкай улады, згуртаванню працоўных вакол партыі дала магчымасць прызначыць скліканне з'езду Саветаў Беларусі на канец лютага 1918 года.

Але ўтварэнне БССР было адкладзена, бо 18 лютага 1918 года нямецкія імперыялісты напалі на маладую Савецкую дзяржаву. У кароткі тэрмін яны акупіравалі значную частку Беларусі. Партыйныя і савецкія органы Паўночна-Заходняй вобласці вымушаны былі пераехаць у Смаленск. Неакупіраваныя губерні Беларусі — Віцебская і Магілёўская — былі далучаны да Смаленскай губерні і склалі Заходнюю вобласць.

На акупіраванай тэрыторыі нямецкія захопнікі ўстанавілі крывавы рэжым. Яны аднавілі ста-

рыя парадкі, распусцілі мясцовыя органы Савецкай улады, арыштоўвалі і знішчалі актывістаў горада і вёскі, аднаўлялі памешчыцкае землеўладанне, аддавалі прамысловыя прадпрыемствы капіталістам, праводзілі масавае аграбленне працоўных.

Рабочыя і сяляне Беларусі пад кіраўніцтвам бальшавіцкай арганізацыі, па закліку ЦК РКП(б) узнімаліся на ўсенародную барацьбу з унутранымі і знешнімі ворагамі і ўсяляк дапамагалі Чырвонай Арміі ў яе барацьбе супроць нямецкіх захопнікаў. У сваёй гераічнай барацьбе з замежнымі прыгнятальнікамі беларускі народ апіраўся на велізарную дапамогу Савецкага ўрада і вялікага рускага народа, як і ўсіх народаў нашай краіны; абараняў заваёвы Кастрычніка.

Нямецкая акупацыя на Беларусі працягвалася з лютага па снежань 1918 года. Гэтыя дзесяць месяцаў былі найцяжэйшым выпрабаваннем для беларускага народа.

Са з'яўленнем нямецкіх акупантаў на тэрыторыі Беларусі актывізавалі сваю дзейнасць буржуазныя нацыяналісты. «Беларуская рада» пайшла адкрыта служыць верай і праўдай акупантам. У тэлеграме на імя нямецкага кайзера ад 25 красавіка 1918 года яны дзякавалі за акупацыю Беларусі нямецкімі войскамі.

Прапануючы прадаць Беларусь у каланіяльнае рабства, нацыяналісты заяўлялі, што «толькі пад апекай нямецкай дзяржавы бацьчы рады добрую долю сваёй краіны ў будучым».

Аднак нягледзячы на намаганні ворагаў беларускага народа аказаць усялякую дапамогу акупантам, партыйная арганізацыя Паўночна-Заходняга краю зрывала іх замыслы і вяла ўпартую барацьбу з унутранай контррэвалюцыяй. На барацьбу з акупантамі ўзняліся тысячы лепшых сыноў і дачок Беларусі. Яны ішлі добраахвотнікамі ў Чырвоную Армію, стваралі партызанскія атрады. 10 снежня Чырвоная Армія заняла Мінск.

Усюды ствараліся рэўкомы. Рэўкомы і камітэты беднаты пад кіраўніцтвам партыйных арганізацый выкрывалі варожыя элементы, якія супраціўляліся аднаўленню Савецкай улады.

К канцу 1918 года органы Савецкай улады былі адноўлены на ўсёй тэрыторыі Беларусі. У гэтым вялікую дапамогу аказалі ЦК РКП(б), Савецкі ўрад, Чырвоная Армія і ўвесь савецкі народ на чале з вялікім рускім народам.

Кіруючыся ленінскай нацыянальнай палітыкай, ЦК РКП(б) і мясцовыя партыйныя арганізацыі былі адной думкі з працоўнымі

рэспублікі па пытанню дзяржаўнага ладу. Яны стаялі за ўтварэнне Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі, якая павінна ўваходзіць у федэрацыю. Працоўныя масы Беларусі патрабавалі яшчэ большага ўмацавання братняга саюза з рускім народам і ўтварэння Савецкай Беларускай Рэспублікі.

У снежні 1918 года, пасля выгнання нямецкіх захопнікаў, Наркамат па справах нацыянальнасцей па даручэнню і пад кіраўніцтвам ЦК РКП(б) правёў вялікую падрыхтоўчую работу па ўтварэнню БССР.

25 снежня 1918 года ў Маскве, у памяшканні тэатра «Арс», адкрыўся Усерасійскі з'езд беларускіх секцый РКП(б). З'езд выказаўся за ўтварэнне БССР, падкрэсліўшы пры гэтым, што Савецкая Беларусь павінна знаходзіцца ў федэратыўнай сувязі з РСФСР.

У гэты ж дзень у Народным Камісарыяце па справах нацыянальнасцей адбылася гутарка з адказнымі супрацоўнікамі Беларускага Нацыянальнага Камісарыята аб дзяржаўным ладзе БССР.

27 снежня была праведзена нарада з тав. Мясніковым, партыйнымі і савецкімі работнікамі Паўночна-Заходняй вобласці. На гэтай нарадзе былі дэталёва і ўсебакова абмеркаваны пытанні, звязаныя з дзяржаўным ладам рэспублікі і канструяваннем Часовага рэвалюцыйнага ўрада Беларусі, выпрацаваны «ўмовы ўтварэння БССР», прадстаўлены ад імя ЦК РКП(б) і Савецкага ўрада, прыняты тэкст маніфеста Часова-

га рабоча-сялянскага ўрада Беларусі, які меркаваўся апублікаваць адразу ж пасля абвяшчэння БССР на з'ездзе партыі.

Пасля таго, як ЦК Кампартыі разам з беларускімі таварышамі правёў вялікую падрыхтоўчую работу да ўтварэння БССР і КПБ, была склікана VI Паўночна-Заходняя абласная партыйная канферэнцыя. Адкрылася яна 30 снежня 1918 года ў Смаленску. На канферэнцыі прысутнічала 162 дэлегаты з правам рашаючага і 25 дэлегатаў з правам дарадчага галасу. Яны прадстаўлялі 17 771 члена партыі Мінскай, Магілёўскай, Віцебскай, Смаленскай часткі Віленскай і Чарнігаўскай губерняў.

На парадку дня канферэнцыі стаяла галоўнае пытанне — аб утварэнні БССР і КП(б) Беларусі.

Улічваючы тое, што на канферэнцыі было прынята рашэнне аб абвяшчэнні БССР і што на VI партыйнай канферэнцыі прадстаўлены поўнаасцю ўсе камуністычныя арганізацыі, якія знаходзіліся на тэрыторыі Беларусі, канферэнцыя вырашыла абвясціць сябе I з'ездам Камуністычнай партыі (большавікоў) Беларусі.

1 студзеня 1919 года быў абвешчаны Маніфест Часовага рабоча-сялянскага ўрада Беларусі аб утварэнні Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі. Дзень апублікавання Маніфеста і стаў днём нараджэння БССР. Гэты гістарычны ў жыцці беларускага народа акт быў заканадаўча замацаваны на Першым Усебеларускім з'ездзе Саветаў рабочых, сялянскіх і чырвонаармейскіх дэпутатаў, які адбыўся ў

Мінску 2—4 лютага 1919 года. З'езд Саветаў прыняў першую канстытуцыю Беларускай ССР і Дэкларацыю аб устанаўленні федэратыўнай сувязі з братняй РСФСР. На з'ездзе прысутнічаў старшыня ВЦВК Я. М. Свядлоў, які абвясціў прынятую Усерасійскім Цэнтральным Выканаўчым Камітэтам пастанову «Аб прадастаўленні незалежнасці БССР». У пастанове гаварылася:

«Зыходзячы з прынцыпу поўнага і сапраўднага самавызначэння працоўных мас усіх краін, прэзідыум Усерасійскага Цэнтральнага Выканаўчага Камітэта прызнае незалежнасць Беларускай Сацыялістычнай Рэспублікі.

Прэзідыум Усерасійскага Цэнтральнага Выканаўчага Камітэта заяўляе аб гатоўнасці РСФСР аказаць усялякую дапамогу і падтрымку працоўным масам Беларусі ў іх барацьбе супроць панавання эксплуатацыі і ў ахове іх свабоды і незалежнасці ад спроб замежных заваёў».

Утварэнне БССР з'яўлялася вынікам няўхільнага правядзення ў жыццё ленінскай нацыянальнай палітыкі Камуністычнай партыі, трыумфам надзей і спадзяванняў беларускага народа, які за ўсю сваю гісторыю ніколі не меў сваёй дзяржаўнасці.

* * *

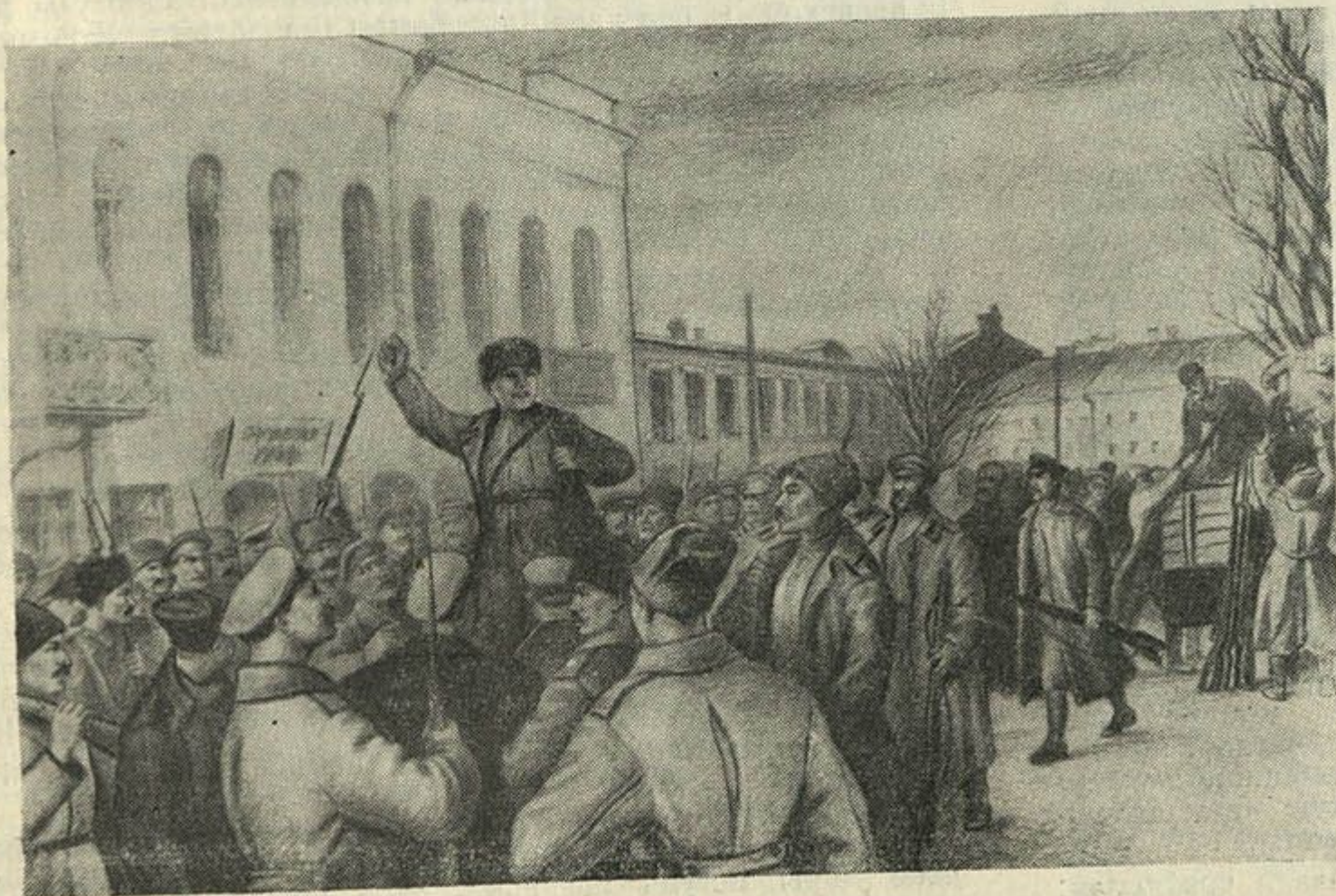
40 год Савецкая Беларусь у братняй садружнасці ўсіх рэспублік магутнага Савецкага Саюза ідзе па шляху няўхільнага эканамічнага, палітычнага і культурнага развіцця, дабіваючыся ўсё новых і новых поспехаў. Адсталая ўскраіна былой царскай Расіі, Беларусь за гады Савецкай улады ператварылася ў высокаразвітую індустрыяльна-калгасную рэспубліку, сабрала ўсе свае землі ў адзіную Савецкую сацыялістычную дзяржаву і расквітнела ў поўную сілу сваіх невычарпальных магчымасцей, разняволеных у выніку перамогі Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі.

Велізарныя поспехі, дасягнутыя працоўнымі Беларусі за сорак год Савецкай улады, сведчаць аб сапраўдным трыумфе ленінскай нацыянальнай палітыкі Камуністычнай партыі.

Беларускі народ у дружнай сям'і ўсіх народаў вялікага Савецкага Саюза, пазнаўшы шчасце свабоднага жыцця і стваральнай працы, актыўна змагаецца за мір ва ўсім свеце, за бяспеку народаў, за далейшы росквіт нашай айчыны — Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік.

Ф. НОВІКАВА,

кандыдат гістарычных навук.

Выступленне тав. Мяснікова пры ўзбраенні палка імя Мінскага Савета. 1917 год. Фотарэпрадукцыя Н. П. Латышэўскага.

Слова аб Леніне

Саламея НЕРЫС

Позірк твой — праніклівы, жывы.
Ты гаворыш — свеціць дум святло.
Лоб вялікі — розум агнявы,
Адчуваю я рукі цяпло.

Сам ты жыў пакутамі людзей,
Для сябе ж хвіліны пакідаў,
Чалавека волі і надзей
Разам з новым светам ты ствараў.

Гэты мужны, палымяны дух
Азарыў быццё людзей усіх.
Сёння ў нас жыве твой пульс, твой рух,
Апякае праўда дум тваіх.

Капіталу больш не панаваць
Там, дзе бачны Леніна сляды,
Ні бядзе, ні крыўдам не бываць,
Болей ноч не вернецца туды!

Спадчына вялікая твая —
Гэта сонца волі над зямлёй.
Гэта

бараніць гатова я
Сэрцам,
сталлю,
працаю сваёй

Хай гарматны гром над галавой,
Хай агню шугаюць языкі!
Большавік знаёмы з барацьбой,
На пасту сваім большавікі.

Маладосць

Валерыя ВАЛЬСЮНЕНЕ

Вясной цвілі чарэмшыны пад сонцам
Каля вясковых хатак і шляхоў,
Я ўбачыла праз школьнае аконца —
Пастух маленькі з кветкамі ішоў.

Глядзелі вочы вінавата трохі —
Спазніўся ён сягоння на урок.
Мне гронкі буйнай, сонечнай чаромхі
Падаў рукой дрыжачай пастушок.

Ён гаварыў, што хоча быць паэтам,
Ці проста быць карысным на зямлі.
А вочы разгараліся пры гэтым,
Нібы пралескі родныя цвілі...

Маё юнацтва хутка адшумела,
Як белая чаромха ля дарог,
А я сюды яшчэ прыйсці хацела,
Як пастушок на школьны той парог.

Я ў вёску тую завітала ў госці.
Яшчэ драмала ў дрэвах цішыня.
Я раптам разгубілася чагосьці:
Не тая школа. Што за вышыня!

І шлях не той — шырокі і вясёлы...
Але цвіце чаромха, як раней...
Мяне сустрэў настаўнік каля школы,
А з ім — чародка радасных дзяцей.

Калі паспела ўсё закрасавацца?
Такой вясны ніколі ж не было!
Прышла сюды я ў пошуках юнацтва,
Што некалі з чаромхай адцвіло.

Глядзелі піянеры пільным вокам,
Як госця цалавала іх букет...
Настаўнік сінявокі і высокі
Чытаў нам вершы пра юнацкі свет.

Я на сябе злавала:
Немагчыма
Было адразу не пазнаць яго!
З такімі ж ён пралескамі-вачыма,
Як неба краю роднага майго.

Гучэлі строфы першыя паэта
І сэрцам зразумела я тады,
Што не ўцякала маладосць адгэтуль
І нам яна належыць назаўжды!

Пераклад Эдзі АГНЯЦВЕТ.

Да адбыўшага
тыдня
літоўскай
літаратуры

Распасцёртае крылле

«Сярод нашых людзей з даўніх часоў ёсць дзіўная звычка — пахваліцца або паскардзіцца, што яны пасвілі свіней. Вось дык гераізм!

Я свіней не пасвіла, бо іх не было, пасвіла гусей.

Ева Сіманайтэ.

Але ты паваюй з гусямі, асабліва, калі іх некалькі вывадкаў, калі яны разбіваюцца на групы — на тры, а то і на чатыры, — як змоўшчыкі, падлятаюць да аблюбованых імі палеткаў. А пастушка — на мыліцах...».

Так расказвае аб сабе ў сваёй біяграфіі пісьменніца Ева Сіманайтэ. Яна — дачка бедных сялян Клайпедскага краю, дзе доўгі час праводзілася германізацыя мясцовага насельніцтва. Толькі цяпер, калі з дапамогай Савецкага Саюза былі з'яднаны ўсе літоўскія землі, у Клайпедскім краі расцвітае сапраўдная літоўская культура.

З пяці год, маючы слабое здароўе, маленькая Ева пачала сваю «працоўную дзейнасць»: яна дглядала чужых дзяцей. Гэтую работу пісьменніца называе сваім асноўным заняткам. Але маленькую «выхавальніцу» не раз «вучылі» кулакамі яе выхаванцы.

Ева Сіманайтэ некалькі год працавала краўчыхай, каля дваццаці год прасядзела ў розных канторах, зарабляючы сабе на хлеб.

Ева не вучылася нідзе. Пазнаць літары ёй дапамагла яе маці з псалтыра і з нямецкіх газет. Потым яна ўпарта вучылася сама, і сёння мы яе ведаем, як значную пісьменніцу, глыбока культурнага інтэлігентнага чалавека. Яе творы хваляюць усякага чытача, хто меў магчымасць пазнаёміцца з імі. Але асабліва яны хваляюць літоўцаў Клайпедскага краю, якія з'яўляюцца героямі яе раманаў. Бывалі выпадкі, калі да яе ў дом прыходзілі простыя людзі падзякаваць за шчырую праўду, але адзін раз здарылася і так, што за гэтую ж самую праўду адзін з яе сваякоў прышоў да яе злосны, з кіем у руках.

— Злітуйся, дзядзя, я ж не пра сваіх сапраўдных сваякоў пісала, я ж — летуценніца.

Дзядзька супакоіўся, калі ўдалося яму даказаць, што там не пра яго напісана.

На пісьменніцкім рахунку ў Евы Сіманайтэ некалькі вядомых раманаў і апавесцей: «Лёс Шымонісаў», «Бушэ і яе сёстры», «Вілюс Каралюс» і іншыя. Аб цяжкім мінулым прастай жанчыны ў буржуазнай Літве расказвае пісьменніца ў апавяданні «Ільжале».

Любоў да простых людзей, неабыхавыя адносіны да іх поспехаў і бед зрабілі Еву Сіманайтэ любімай пісьменніцай літоўскага народа.

Літоўскі народ у мінулым не мог пахваліцца мноствам пісьменніц-жанчын. Здольнасці жанчын у буржуазнай Літве былі зашчэплены ў моцныя ціскі бяспраўя. Празаікі Жэмайтэ, Лаздыну, Пеледа, паэтэса Саламея Нерыс, якая сваім салаўіным спевам весяліла прыгнечаны народ, — вось, бадай, і ўсе.

Цяпер пры Савецкай уладзе ў Літве значна хутчэй развіваюцца таленты жанчын-літаратараў. Ажыццявілася даўняя мара — пісаць — Галіны Карсакіенэ, якая пасля Айчыннай вайны напісала рад апавяданняў, сабраных потым у зборнік «У родным горадзе», два зборнікі для дзяцей — «Падарунак» і «Гонар класа», апавесць «Выхад у жыццё» і цяпер працуе над вялікім творам.

Некалькі кніг у апошні час выдала і старая рэвалюцыянерка Яўгенія Тауткайтэ, пажылая па ўзросту, але маладая як пісьменніца.

Побач з пісьменніцамі старэйшага пакалення бурна расце здольны «маладняк», які мае (не так як Ева Сіманайтэ) вялікае шчасце канчаць вышэйшыя навучальныя ўстановы, вывучаць творы пісьменнікаў усяго свету.

Гэта — Балтруненэ, Раставайтэ, Вайчунайтэ, Урневічутэ, Дэгутытэ, Шульцайтэ і іншыя.

Толькі ў вольнай краіне, дзе чалавеку дадзены ўсе магчымасці займацца сваёй любімай справай, ажыццявіць свае мары, могуць раскрыць сваё крылле таленавітыя жанчыны.

Ірэна ПАВІЛАВІЧУТЭ

Тыжале

Ева СІМАНАЙТЫТЭ

Мал. Ю. Пучынскага

Я НА прачнулася — ёй сніўся недарэчны сон аб нейкім алтары сярод лугу, аб Юргісе, аб свяшчэнніку, які павінен быў іх павянчаць, але ніяк не мог раскрыць літургічнай кнігі. Аб маці, якая нясла вядро з...

Эх! Лепш не ўспамінаць. Прысеўшы, яна азіраецца, — дзе яна, і здзіўляецца, як сюды трапіла. Сядзіць яна з краю канавы, побач з бальшаком, з аднаго боку якога квітнеючы луг, а з другога — калыхаецца жыта. У галінках дрэў ля дарогі на ўсе лады шчабечуць птушкі, на лузе пакрыкваюць кнігаўкі, яны так спрытна лётаюць у паветры, узнімаюцца, падаюць, выгінаюцца, быццам дзеці-свавольнікі. А над імі журчыць жаўранак. У паднябессі белыя воблачкі — падымаюцца і зноў знікаюць. Дзесьці за жытам мычыць карова. З жытняй баразны вылазіць кот і перамахвае праз канаву, але, убачыўшы жанчыну, спыняецца. Прыціхаюць і птушкі на дрэвах, угледзеўшы драпежнага звера. Адзін толькі верабей, прысеўшы на сухую галінку, надзьмуўся, як вожык, і пачаў страшэнна лаяць ката. Прысаромлены кот павярнуў і зноў схавася ў жыце.

Але ў яе надта баліць галава. Чаму? Праўда, сонца, быццам стрэламі, пускае ў яе свае праменні. Ці ад таго гэта? Магчыма. Яна запаўзае пад дрэва і пачынае марыць. Ах вось што, была яна ў Вайдмяджай. Заходзіла да Эндрулісаў... Так, цяпер яна ўспамінае, чаму ў яе такая цяжкая галава.

Пашнырыўшы ў кошыку, знаходзіць скібку пірага, кавалак варанага мяса і нават жоўтага сыру. Добра яе пачаставала Эндруленэ. Жанчына раптам гучна смеецца, успомніўшы, які быў у Эндруленэ твар, калі яна пачала ёй раскадваць пра Юргіса, пра тое, што ён вінаваты ў яе няшчасці, таму што, «па праўдзе, ён павінен быў быць маім мужам», — сказала яна і заўважыла, як Эндруленэ паківала галавой, быццам хача згадзіцца: «так, так», але ў той жа час нібы і думаючы,

што перад ёю — перад Эндруленэ — сядзіць вар'ятка. Гэта не навіна, бо хітрай яе ніколі не лічылі, а з таго часу, як усё гэта здарылася, яе чамусьці лічаць вар'яткай. Так, — але... суд не палічыў яе вар'яткай... — няхай самі ўбачаць... Жанчына ўспамінае словы сваёй бабулі: ніколі не трэба разлучаць маладых, якія хочуць сыйсціся ў пару. Ніколі яны не павераць таму, што ім гавораць. Але няхай і ўбачаць самі, што гэта за цукар...

Эндруленэ папрасіла прабачэння, што ў яе, нібыта, шмат работы, пабегла на кухню і больш не паказвалася.

Але цяпер яшчэ абавязкова хочацца правадаць Наўёкасаў, — каб яны толькі не паехалі ў «кірху».

Жанчына ўстае з зямлі, пацягваецца і, валочачы адну нагу, апіраючыся на кій, кульгае ў Маргішкэй. Ужо відаць вёска, і ўся гаспадарка Наўёкаса перад ёю, як на далоні. Широка расчынены вароты. Па дварэ туды і сюды, без усякай справы, сноўдаюцца батракі; каля плота, пад дрэвамі, стаяць дзевяць дасканалых павозак з вупражжу. Жанчына кульгае вакол кожнай павозкі і аглядае не толькі павозку, але і коней, таму што такім спосабам можна даведацца, каго малады склікаў на вяселле. Пасля гэтага яна ідзе ў дом і, стаміўшыся, сядзе на парог сенцаў. Кухарка і работніцы носяцца то ў келью, то з кельі на кухню і назад, ніколі не звяртаючы ўвагі на жабрачку.

Жабрачцы гэта і няважна. Яна даўно ўжо ведае, якую адыгрывае ролю, і ведае, што роля гэтая не надта ўдзячная. Але... што ёй цяпер з-за гэтага плакаць і чырванець? Не! Шэсць год — доўгі час, ён сваё зрабіў...

З вялікай святліцы — гэты дом ёй вельмі добра знаёмы — чуваць звон чарак, вясёлыя галасы і нават гучны смех. Жабрачка, крыху паслухаўшы, паківаўшы галавой, нязграбна паварочваецца, апускаецца адным каленам на парог і, ледзь ледзь адкашляўшыся, заводзіць песню аб «слаўнай зямлі за ракой Іярданам», дзе «ні спрэчак, ні злосці», і адна толькі радасць жыве...

Жанчыны, што поркаліся на кухні, кідаюць работу і становяцца слухаць на парозе. Голас жабрачкі гучыць, як звон, як арганная музыка — іншага яны і не ведаюць, каб мець магчымасць параўноўваць — і так і пераконвае, што жанчына гэтая павінна была б быць не жабрачка, а нешта такое, чаго не знойдзеш ні ў Маргішкэй, ні ў Вайдмяджай, ні ў іншым месцы па ўсёй акрузе.

— Ды гэта ж Ільжэ Пацыке, якую называюць Ільжале! — здзіўлена ўскрыквае кухарка, ужо немаладая жанчына. — Ведаю я яе, небараку.

— Хто такая Ільжале? — зацікавілася другая жанчына, маладзейшая.

— Тая самая, якая, ну...

Але іншыя прыкрыкнулі на іх — маўляў, памаўчыце, і ўсе, прыціхшы, пачалі слухаць. Тут жа стаяла кухарка і пасудніца — з закасанымі рукавамі і кухонным ручніком у руцэ; тут жа спыніліся і абедзве падавальшчыцы; рукі ў іх занятыя, яны ідуць у святліцу з блюдамі, але забыліся пра свае абавязкі — такая цікавая для іх песня жабрачкі, не столькі сама песня, як гэты цудоўны і такі рэдкі голас.

Ільжале не азіраецца, але, стоячы на адным калене, крыж на крыж апіраючыся рукамі на кій, спявае свой псалом да канца. Вочы ў яе зажмураны, але яна іншымі, унутранымі вачыма бачыць, што дзеецца там, у святліцы. Там — доўгі, белы стол, за ім мноства гасцей — і Юргіс, і Юргіс! Вось ён пачуў голас Ільжале, вось ён збляў, а цяпер пачырванеў; рука, у якой ён трымаў чарку, — інакш Ільжале не можа сабе яго ўявіць — уздрыгнулася. Ён устае, ён хістаецца, бо ўжо добра падпіўшы, хоць яму трэба ехаць у царкву... Цяпер ён ідзе ў дзверы, спыняецца перад ёю. Але вочы ў яго ўжо не такія, як калісьці, у тыя часы... У Ільжале скочваюцца дзве буйныя слязіны.

— Змоўкні, дрэнны!

Ільжале ведае гэты голас, яна адкрывае вочы і бачыць, як перад ёю стаіць Юргіс, высокі, буйны, з кучаравымі валасамі, з русымі вусікамі і злоснымі, злоснымі вачыма! Такія ж злосныя яны, можа, былі ў той вечар — у тую ноч, шэсць або сем год таму назад, калі яна...

— Чаго ты цяпер прыперлася, адкуль узялася, ты... вечна ты мне спакою не будзеш даваць, заб'ю цябе, як...

Але выбегшая Наўёкенэ суцішае Юргіса і ўпіхвае яго назад у святліцу:

— Няўжо ты хочаш пабіць жабрачку? Няхай сабе спявае, паспявае і пойдзе; а ты лепш ішоў бы да гасцей... Бацька, не давай ёй «шнапсу» — яна ж і так ужо п'яная, яшчэ пачне крычаць.

Але бацька Наўёкас цярдліва выслухоўвае псалом Ільжале, трымаючы ў руцэ чарку з віном.

Ільжале канчае песню, і вочы яе, накіраваныя на Юргіса, не адпускаюць яго:

— Няўжо ты хацеў мяне біць, Юраліс? Не, цяпер ты ўжо не будзеш мяне біць. Але ведай, што можа не пройдзе столькі часу, колькі прайшло, і я цябе паб'ю, — гэта таксама правільна, як ойча наш. Таму што ты ўсё роўна да мяне вернешся.

— Юргіс, ідзі, ідзі, не слухай гэтай звар'яцелай п'янчужкі! — гоніць яго маці.

— Так, так, сёння я вар'ятка і п'янчужка, — адказвае Ільжале замест Юргіса, — але твой сын будзе вар'ятам заўтра, а п'яніцай ён быў ужо заўсёды.

— Давай, Ільжале, вып'ем! — хоча адхіліць буру бацька Наўёкас. Ільжале бярэ, выпівае, аблізваецца і далонню выцірае рот: далі б, яна б яшчэ выпіла. Але Наўёкас больш не прапануе. Ён адыходзіць. Юргіс ужо раней знік — маці ўпіхнула яго ў святліцу. А Наўёкенэ лаецца на кухні за нейкую прамашку. У чарцы была гарэлка, салодкая і моцная. У Ільжале галава стала яшчэ цяжэй. І ёй робіцца весела, хоць на самай справе хацелася б плакаць. Яна ўстае і па калідоры, які ідзе па ўсім доме, кульгае ў сад і там кладзецца на траву.

II

Але яна не спіць; яна чуе, як на дварэ выстройваюцца павозкі, як брэшучь сабакі. Дзесьці, нібы не жадаючы ўступаць сабакам, гучна запяваюць некалькі пеўняў — ледзь не ў адзін голас. Яна чуе развітальныя словы Юргіса. Чуе, як выязджаюць з двара павозкі, і бачыць, як яны гужам імчацца міма садовага плота.

Ільжале ўсміхаецца амаль вар'яцкай усмешкай. Але калі б чалавек, які яе ведае, убачыў гэтую ўсмешку, — расплакаўся б. Потым яна павярнулася на другі бок і, некалькі разоў цяжка прастагнаўшы, сунула пад галаву свой кошык, зусім забыўшыся, што там ляжыць.

Змаўкаюць сабакі, чуваць, як батракі, адзін за другім, заходзяць у хату. Ільжале ведае, што цяпер усе яны — і бабы з кухні таксама — збіраюцца ў святліцу, каб прыкончыць усю яду і напіткі. З хаты разносіцца вясёлы смех. Піснула адна дзяўчына, — відаць, яе шчыплюць хлопцы. Але, нарэшце, усё заціхае і там. Чуваць, як патроху разыходзяцца батракі ў драўляных «клумпах», як яны ідуць пасвістваючы — ці то ў поле, ці то пад павець. І робіцца так ціха, што нават чуваць,

як гудуць суседскія пчолы. Толькі там і сям у хаце бразне якая-небудзь пасуда, або пачуюцца бабскія галасы, — так ціха і лёгка, быццам нехта здалёку напявае песню. Аднекуль са скаціннага двара звяніць ланцуг; дзесьці нездаволена мычыць цяля. Потым пачынае гусці цэнтрафуга. Па садзе курыца праводзіць пісклявых куранят, якія, убачыўшы Ільжале, што ляжыць ля сцэжкі, робяць крук і плятуцца па траве. Кураняты сабраліся ў сенцы. Там нехта адчыняе дзверы, размаўляе з птушанятамі. Потым, крыху пазней, усё тыя ж кураняты вядуць нездаволена курыцу па садзе назад той жа дарогай.

— І сапраўды больш жыць не хачу, — ні з таго, ні з сёння выстагнала Ільжале. Але на вялікім ігрушавым дрэве, за клеціццю, такой знаёмай Ільжале, як абдымкі маці, закукавала зязюля, кукуе і кукуе, проста забывае суняцца. Потым з вясёлым рогатам адлятае. Ільжале чуе, як на ляту шамацця яе крыльцы, нібы веючы лёгкім ветрыкам.

Зноў сядзе Ільжале і паварочваецца ў бок клеці. Дзверы клеці адчынены і матляюцца туды і сюды, ціха парыпваючы. Але скрып гэты нагадвае голас Юргіса — не сёння, а ў тыя часы...

Ільжале бачыць, што ў клеці на тым самым месцы стаіць той жа самы ложкак, які і тады стаяў. І столік усё той жа там стаіць, толькі здаецца, што адна яго ножка ўжо крыху падкасілася. Там, далей за столікам, павінна стаяць канапка. Старая плюшавая канапка, моцна прагнутая, а таму на ёй было зручна сядзець. І на той канапцы сядзела або яна, або Юргіс, найчасцей Юргіс, бо яна сядзела з краю пасцелі або ўвіхалася наўкола, накрываючы на стол, прыносіла прыхаваныя прысмакі, салодкія піражкі, спечаныя на сале, калі гаспадыні не было дома.

Калі цяпер успамінаеш — гэта былі цудоўныя і салодкія гадзіны. Асабліва прыемныя таму, што забароненыя. Так, чаму забароненыя — яна тады не ведала. Яна была батрачкай, дачкой жабракоў, а Юргіс — гаспадарскі сын. Юргіс быў першы мужчына, які ёю зацікавіўся, і таму надта ёй спадабаўся. Ёй было тады год восемнаццаць, а Юргісу — дваццаць адзін, дваццаць два гады. Яна адзіная служанка, а ён самы малодшы сын, побач з двума братамі і дзвюма сёстрамі, адна з якіх ужо выйшла замуж...

Ільжале думала, што ўжо забылася пра тыя часы, бо калі

была там, накойкі магла, старалася не ўспамінаць—надта ж ужо балела сэрца. А потым, калі вярнулася, блукала па свеце, па чужых людзях—шукала кавалак хлеба. Але сёння зноў тыя ж часы ўстаюць перад вачыма. Нядобра, не трэба было сюды прыходзіць...

Яна ўспамінае тыя летнія ночы, тыя доўгія зімовыя суботнія і нядзельныя вечары, калі праз кроквы снег залятаў у яе каморку, нават рукі і ногі застывалі ад холаду; Юргіс са свайго пакоя прыносіў газет і каталагаў і паліў іх—саграваў клець. За пазухай у яго аказвалася бутэлька віна, салодкага віна, а з кішэні з'яўляліся такія цукеркі, якіх яна ў сваім жыцці яшчэ не бачыла.

А потым... потым яна неяк адчула сябе дрэнна. Доўга не разумела, што з ёю творыцца. І зразумела толькі тады, калі пачала да яе прыставаць гаспадарская дачка:

— Ёльжале, чаго ты раздабрэла?

Ёльжале дзіўна глянула на сябе, потым на яе:

— Я... раздабрэла... Я не ведаю...

— Як жа ты не ведаеш, з кім спала, — скажы!

Ёльжале сорам было сказаць. Яна ўспомніла, як скрываўся Юргіс, як ён убіваў ёй у галаву нікому не гаварыць, што яны дружаць. Пачуе ён, бывала, падазроныя крокі — нават і пад ложка забярэцца... Але калі яна ўсё таўсцее, то што тут агульнага... І яна маўчала. Але хутка прыйшла яе маці і з плачам павяла Ёльжале.

— Што ты дурная, я ведала, — казала маці. — Але што станеш з чужымі мужчынамі звязвацца, гэтага я ніколі не чакала.

— Ды Юргіс жа не чужы, — плачучы ад страху і ад нейкага іншага пачуцця, пачала яна апраўдвацца.

Так даведлася маці, так даведзіся ўсе, што Юргіс Наўёкас...

Бацька яе біў смяротным боем, біў кожны дзень. Біў за тое, што яна звязалася з сынамі таўстамордых. А Ёльжале сапраўды не ведала, што гэтага нельга. Цяпер то яна ўжо ведае, але як жа паправіць справу?

І зноў аднойчы ўвечары бацька п'яны вярнуўся дадому. Ёльжале, якую падвучыла маці, шыла маленькую распашонку. Ubачыў бацька, як яна сядзіць за сталом, асветленая лямпай, такая непрыгожая, такая таўстая, што амаль рукамі не можа ахапіць свой живот, — і так разлаваўся, што шпурнуў яе на зямлю, біў, таптаў нагамі і гарланіў, каб яна зараз жа ішла да свайго... Маці ўрэшце ўдалося суняць бацьку і адвесці Ёльжале ў каморку. А каморка была на другой палавіне хаты, побач са свінарнікам.

Але Ёльжале не клалася. Збітая, акрываўленая — з носа цякла кроў — яна вылезла праз акно і пабегла да Юргіса Наўёкаса. Яна ведала, дзе ён спіць, хоць ніколі там і нагі яе не бывала, бо той пакой ён падзяляў з іншымі двума братамі.

— Юргіс, Юргіс, ты чуеш? — пачала яна ўпрошваць, застыўшы пад акном. — Мяне бацька да цябе выгнаў. Ён біў мяне, Юргіс!..

— Юргіс! няма, чаго ты тут хнычаш, — азваўся адзін з братоў.

— Я хачу Юргіса...

— Сказана — няма яго, да дзяўчат пайшоў. Будзь разумнай, бяжы дадому і не лезь да мужыкоў.

— Я не да мужыкоў я да Юргіса, дзе ён...

І раптам Ёльжале адчула боль над локцем: нібы кляшчамі, сціснулі ёй руку пальцы Юргіса:

— Ашалела дзеўка! Сораму ў цябе няма?

— Юргіс, бацька мяне біў, выгнаў да цябе. Што мне цяпер рабіць?

— Хіба я ведаю! Эх, гэтыя дзеўкі, вечна са сваёй бядой. Ну, ідзі дадому не так страшна. Ужо бацька супакойся. Выспіцца, забудзе.

— Не, я не пайду, я яго баюся.

— Пойдзеш, калі я табе скажаў. Куды ж я цябе цяпер... За пазуху, ці што засуну? Будзеш ты слухаць ці не?.. Фідо!.. Праўда, сабака цябе ведае. Вось чорт! Ідзі з двара, а то выйдзе бацька, яшчэ чаго... — І ён выпіхваў Ёльжале за вароты. Але яна ўпала да яго ног, а ён валок яе, як мех са збожжам, а потым...

— Юргіс, не бі, мяне ўжо бацька біў...

На другую раніцу Ёльжале не паказвалася. Маці пайшла паглядзець, што з ёю. Дачка ляжала непрытомная на ложку, амаль зусім сышоўшы крывёю. Прышоўшая бабка пачала яе лячыць, як толькі ўмела.

— Але дзе ж яе дзіцятка? — пачула Ёльжале, пакрысе прыходзячы ў прытомнасць.

— Ды хіба яна ўжо нарадзіла?

— Сама ты нараджала, і так па-дурному пытаеш, — вылаялася чужая жанчына Паценэ.

І абедзве яны пачалі шукаць: у вуглу за ложкам стаяла вядро, а ў тым вядры — два трупікі.

— Нягодніца, запэцкала мне вядро добрае, — толькі і здолела сказаць маці Ёльжале.

А потым жандар. Пракакол.

Потым урач: дзеці абодва нармальныя, нарадзіліся жывыя.

І нарэшце суд:

— Чаму ты забіла сваіх дзяцей?

— Калі б было адно, я не забівала б. Я толькі для аднаго пашыла кашульку.

— Дык чаму ж ты забіла абодвух?

— А я не ведала, якога пакінуць: і дзяўчынка была прыгожая і хлопчык. Абодвух шкада было...

— Шэсць год катаржнай турмы...

У турме Ёльжале сустрэлася з іншымі ёй падобнымі таваркамі па няшчасцю. Толькі ўсе яны былі значна хітрэй, і таму ім не было такім цяжкім пакаранне. Але з-за пакарання Ёльжале не скардзілася. Яна рана ўставала, позна клалася. Ела простую турэмную яду. Шмат працавала. Працавала цяжка. Яе паставілі мыць бялізну. І яна з дня на дзень мыла шэсць год. Іншай работы яна не ўмела. Старалася быць паслухмянай, але часта стагнала і была кульгавай — закульгавела пасля родаў — яе пагналі ў пашывачную. Але там яна прабывала ўсяго некалькі дзён — яе вярнулі назад, яна не ўмела нават латку пакласці. Далі ёй вязаць, але і гэтую работу праз некалькі дзён адабралі, бо яна не ўмела. Прасці, і то яна не ўмела, і не магла з-за хворай нагі. Толькі ў пральні, хоць і сталмлялася, хоць і вохкала, але выконвала ўстаноўленае заданне. І там яна прабывала ўсе шэсць год. Там і прайшла сваю жыццёвую школу. Там і даведлася, што не трэба цяпець, а трэба помсціць, адпомсціць за ўсе нанесеныя крывёды. І яна вырашыла адпомсціць Юргісу Наўёкасу, калі выйдзе з турмы, толькі не ведала — як.

Праз шэсць год расчыніліся турэмныя вароты перад Ёльжале. Калі яна выйшла, вароты зноў зачыніліся — з такой цяжкасцю, з такім рыпеннем, так нехаця, дрыжучы, нібы шкадуючы, што выпусцілі са сваіх кіпцюроў ахвяру.

Ёльжале стаіць за сценамі турмы і ўжо не адчувае сябе ахвярай. Наадварот, цяпер яна раптам адчувае, накойкі яна адзінокая, усімі закінутая. Праўда, у турме ніхто яе не любіў, але ніхто і не біў, а цяпер стаіць яна на чужой вуліцы, якую бачыла ўсяго некалькі імгненняў у першы раз шэсць год таму назад. Па вуліцы праходзяць, спяшаюцца шмат людзей, як і — накойкі яна памятае — шэсць год таму назад, калі яе сюды прывялі. Толькі, напэўна, людзі ўжо не тыя самыя, а можа... І Ёльжале паспешна адыходзіць ад варот, зусім не звяртаючы ўвагі, у якім напрамку, толькі каб ніхто не здагадаўся, што яна выйшла з турмы, каб ніхто не пазнаў яе...

Яна вярнулася ў дом сваёй маці. Але маці з бацькам памёрлі, а ў доміку пражывала нейкая ўдава Скендарайтэна з пяціцю дзецьмі.

Удава ніяк не магла зразумець, што гэта за жанчына і чаго яна хоча. Ёльжале доўга тлумачыла, што яе бацькі тут жылі, што яна іх дачка і была... была...

— Дык дзе ж ты была ўрэшце? — разлававалася Скендарайтэна. Яна думала, што не дачула слоў прышоўшай, бо Ёльжале гаварыла ціха, сарамліва, а дзеці ўзімалі такі шум, што нельга было слухаць.

— Я выязджала... далёка...
 — І не ведаеш, што твае бацькі памерлі? Ты ім пісем не пісала?
 — Не, я была... з імі...
 — Дзе была? Хто быў?.. Дзеці, ці супакоіцесь вы? Заб'ю вас, калі не супакоіцесь!.. Дзе ты была?
 — Не бі дзяцей, ім баліць, а калі заб'еш, у турму пасадзяць.
 — Што, у турме ты была?
 Ільжале пачырванела. Тады яна яшчэ ўмела чырванець. Яна маўчала.
 — Поціс, дачка Поцісаў... — капалася ў памяці Скендарайтэнэ. — Ага, я ўжо ведаю: у цябе, здаецца, двойня была і ты іх...

Ільжале не можа глянуць удаве ў вочы. Яна глядзіць у акно, потым на дзяцей, якія адно аднаго шчыпаюць. Сярод іх яна бачыць дваіх — хлопчыка і дзяўчынку, якія... якія... Яе дзеці цяпер былі б такія вялікія. І яна пачынае горка плакаць.

Удава выганяе дзяцей на вуліцу, сама ідзе на кухню. Ільжале чуе, як патрэскае агонь, як звініць патэльня, як разбіваюцца яйкі, патэльня пачынае шыпець, смачна пахне яешняй, потым кава. Удава накрывае на стол, ставіць бутэльку гарэлкі. Але Ільжале ўсё яшчэ плача.

— Не ты першая, не ты апошняя, — пачынае яе суседка удава. — Ты яшчэ маладая... хоць, праўда, бачыш, у мяне пяцёра дзяцей. Трое ад майго сапраўднага мужа. Але забіць я не змагла б ніводнага. Усе яны для мяне роўныя. Гэтых малодшых я бадай што больш люблю, чым траіх іншых. Але ўсяляк у жыцці бывае, я нікога не асуджаю... Сядай бліжэй, ты прагаладалася... Каб была я на тваім месцы, можа і мне давялося б так зрабіць... Можаш застацца начаваць. Каморку на той палове аслабаню, а то я туды казу стаўлю... А потым ўжо наладзім і тваё жыццё... Ну, бяры, перакулі чарачку, адразу стане лягчэй на сэрцы.

Ільжале выпіла, Ільжале засталася.

У той вечар прыйшло двое мужчын, прынеслі з сабой салодкага віна і смачных ледзяноў.

Але Ільжале кульгавая, а турма амаль непрыйметна адбрала ў яе чароўнасць маладосці. А акрамя таго... цяпер яна баіцца мужчын.

Ільжале пачала шукаць работу. Удава Скендарайтэнэ пасрэднячала. Але для Ільжале работы не было.

— Ільжэ Поціке? Не, не! Мы яе не хочам. Як мы можам

прыняць работу з яе рук, якімі яна задушыла сваіх дзяцей! А... Скендарайтэнэ... Хто ж не ведае Скендарайтэнэ!

Хоць Скендарайтэнэ і не выганяе Ільжале, але тая сама ведае, што так доўга не можа цягнуцца. Трэба старацца самой зарабляць на хлеб. Не можа яна быць трутнем.

І аднойчы раніцай Ільжале знайшла кій Скендарайтэнэ. Яна ўжо некалькі дзён не мылася, каб выглядаць старэй. Абвязалася бруднай, парванай хусткай, сцягнула яе на вочы, скурчылася ў тры пагібелі і зачыкільгала ў людзі. Пайшла яна ў чужы край, дзе ніхто не ведаў ні яе, ні яе бацькоў. Ішла ад парога да парога. Не выпрошвала міласціны, а спявала. Хадзіла туды, дзе хрэсьбіны, хадзіла туды, дзе вяселле, ды і туды, дзе памінкі. Песня, што гучала з яе вуснаў, усім неяк была даспадобы. Скрозь і ўсюды спявала яна адзін і той жа псалом аб «слаўнай зямлі за ракой Іярданам» і псалом гэты быў прыдатны з любога поваду.

І ніхто не адпускаў яе з пустымі рукамі.

І каморка ў Скендарайтэнэ на другой палове дома, дзе доўгі час стаяла каза, напоўнілася лустамі хлеба, кавалачкамі сала, мяшэчкамі з гарохам і крупамі. Там харчавалася не толькі яна, але і мышы, ды і Скендарайтэнэ тое-сёе перападала.

І аднойчы пад вечар, калі Ільжале вярнулася з далёкай дарогі, Скендарайтэнэ паведаміла ёй навіну, што Наўёкасаў Юрас нарэшце ўжо жэніцца — ідзе ў прымакі да Вайдмеджайскага Эндрюіса... Эндрюіс... Такого яшчэ не было ў Вайдмеджай... Не, яны нядаўна тут купілі гаспадарку, якую аддаюць дачцэ.

— Але не ўзрадуецца Эндрюіке, калі атрымае Юраса Наўёкаса, — прадказвала Скендарайтэнэ. — Ён п'яніца і задзіра. Нават, здаецца, месяц у турме прасядзеў за бойку.

* * *

— Ільжале, Ільжале! — чуецца з дома жаночы голас; гэта была кухарка, пакінутая для нагляду за домам. — Заходзь, пачастую. Але прыдзецца табе за гэта нам яшчэ разок праспяваць.

Ільжале пайшла.

Ільжале ела і піла, і сэрца яе стала мяккім, як воўна.

Ільжале спявала псалом пра «слаўную зямлю за ракой Іярданам».

І гэта было вялікай забавай для кухонных работніц.

І потым Ільжале зноў пайшла ў людзі, шукаць дом, дзе святкуюць вяселле або хрэсьбіны, а можа і памінкі.

Ад штоўрага сэрца

У лютаўскім нумары часопіса «Работніца і сялянка» было змешчана пісьмо чытачкі Л. «У чым мая памылка?». Чытачы часопіса не засталіся безуважнымі да пісьма і да лёсу Л. Пошта прыносіць у рэдакцыю самыя разнастайныя адказы і парады чытачцы Л. У № 4 і № 5 мы змяшчалі, у парадку абмеркавання, некаторыя з атрыманых пісем. Надрукаваць іх усе рэдакцыя не мае магчымасці. Таму мы ў гэтым нумары выступаем як бы з падагульненнем усяго сказанага чытачамі ў адрас Л. і шчыра дзякуем за актыўнасць і гарачы водгук...

Часта ў жыцці здараецца так, што людзі задаюць і сапраўды не могуць самі знайсці адказ на пытанне: У чым мая памылка? Чаму так здарылася?

Дзе знайсці той непрыйметна абарваны кончык забытага клубка чалавечых адносін, які паклаў пачатак усёй незразумелай і крыўдна цяжкой аснове, з якой, здавалася б, не выблытацца, не выбрацца.

У чым мая памылка?

Такі сэнс і пісьма чытачкі Л.

Аднак перш чым разглядаць адказы нашых чытачоў, кораценька нагадаем змест гэтага пісьма.

16-гадовай дзяўчынай прыйшла Л. на завод. Прыйшла з нявартым яшчэ, але дапытлівым розумам, з даверлівым сэрцам, з уласцівай юнацтва чысцінёй і захапленнем жыццём.

...Каханне не прымусіла сябе доўга чакаць. Яно з'явілася ў вобразе маладога чалавека, таварыша па рабоце — безумоўна ж самага лепшага на свеце...

Вайна зрабіла з Л. тое, што і з мільёнамі іншых жонак: забрала мужа пад кулі, а яе пакінула з сынам. з нязгаснай трывогай і чаканнем у сэрцы: як ён там, хутчэй было б пісьмо...

У адным з пісем паведамлялася: ранены, ляжучы ў шпіталі... Затым зноў: ачуньваю, чуюся лепш... Потым яшчэ: амаль здаровы, не хвалюся, прыязджаць не трэба...

Аднойчы прыйшло пісьмо, напісанае незнаёмай жаночай рукой. Напісана абыякава, з памылкамі і памаркамі, як пішуцца ўсякія абыякавыя

паперкі. У грубай, няўважлівай форме аўтар пісьма заяўляў Л., што няхай яна не клапаціцца больш пра свайго мужа, гэта ўжо не яе справа. Ён жывы, здаровы, чуецца не кепска і без яе ўвагі. У яго ёсць дом, сям'я і клапацілівы друг (у асобе аўтара гэтага пісьма, які нібыта выратаваў жыццё мужу Л.).

Няцяжка ўявіць становішча жанчыны, атрымаўшай падобнае паведамленне. Аднак Л. узяла сябе ў рукі, вельмі стрымана і тактоўна падзякавала жанчыне за тое, што яна выталавала жыццё чалавеку...

Сыну, які толькі і гаварыў пра бацьку, яна нічога не сказала: ёй шкада было раніць пашчотную дзіцячую душу. Мужу таксама нічога не напісала... Усё працягвалася, як і раней: узаемная перапіска, хлусня, супакойванне, што ехаць і дарэмна траціцца не трэба, — з аднаго боку, і прытворства, быццам нічога не здарылася, — з другога...

Так прайшлі месяцы, гады. Нарэшце сын, ужо вялікі хлопчык, не перастаючы штодня бегаць сустракаць кожны поезд (падумаўце, чаго каштавала гэта «вытрымка» маці!), паграбаваў, каб маці сама паехала да бацькі і забрала яго дадому.

Маці згадзілася, і яны паехалі... Але позна. «...Бацькі ўжо не было. Была вельмі выдатная кватэра, дабрабыт, другая сям'я. І ў гэтай сям'і

быў нейкі маленькі і нікчэмны чалавек.

Стан і адчуванні чытачкі Л. зразумець няцяжка. Сапраўды, ці такую лінію паводзін трэба было заняць ёй, а можа лепш было б змагацца і вярнуць сыну бацьку?

Як пісалася вышэй, чытачы часопіса ў абмеркаванні пісьма Л. прынялі самы гарачы ўдзел.

Прадаставім слова карэспандэнтам Л. Вось што піша чытачка Ніна Высоцкая:

«Чытачка Л. — работніца, я — калгасніца. Жывем мы адна ад другой далёка, напэўна розныя і ўзростам і характарам, але ў нашым жыццёвым лёсе ёсць шмат агульнага.

... Знаёмы мы былі з Міколам, маім будучым мужам, з дзяцінства. Як гэта часта бывае, каханне прыйшло нечакана. Мы неўзабаве пажаніліся. Ці можа быць для маладой дзяўчыны большае шчасце, чым кахаць і быць каханай? Жылі мы дружна. Нават спрэчкі, немінучыя ў сям'і, толькі ўмацоўвалі наша каханне. Працавалі мы ў калгасе добра, і хоць калгас быў не з ліку перадавых, жыць было можна. Лета і восень 1952 года, амаль не сціхаючы, ішлі дажджы. Значная частка ўраджаю засталася на полі. Працадзень быў «лёгкім». Адночы мой Мікола і кажа: «Дарагая Ніна, завярбуюся я ў Архангельскую вобласць на лесанарыхтоўчыя работы. Грошай зараблю, табе прышлю. Год не век, любая, вярнуся». Я згадзілася. Нялёгка мне адной было дваіх дзяцей гадаваць.

Надышоў дзень, калі мой любы павінен быў вярнуцца. Але замест яго прыйшло пісьмо. Ён паведамляў, што перадумаў і застанецца яшчэ на 2 гады.

Цяжка апісаць мой сум. Але што зробіш: «Буду чакаць яшчэ два гады». — падумала я. Час-ад-часу пачала радзей атрымліваць пісьмы, зменшылася сума грошай, якія ён мне прысылаў. Толькі выпадкова мне ўдалося дазнацца праўды. Мой муж жыў ужо два гады з другой жанчынай і дамоў не збіраўся. Хутка ён ва ўсім прызнаўся і прасіў не турбаваць яго.

Я напісала яму пісьмо, якое магло расчуліць камень. Успомніла наша мінулае, паслала фатакарткі нашых дзяцей. Заклікала ў імя іх шчасця вярнуцца. Ён застаўся глухім, нават не адказаў на пісьмо. Тады я пачала дзейнічаць больш рашуча. Падала скаргу ў суд з мэтай спягнання аліменту. Паведаміла аб усім у профсаюзную арганізацыю па месцы яго работы. Зноў прайшло шмат часу.

Адночы вечарам у суботу хтосьці нясмела пастукаў у дзверы. Гэта быў мой Мікола. Дзеці вельмі ўзрадаваліся. А я?.. Ён не ўгаварваў мяне, не суцяшаў, не апраўдваўся. Думала, ніколі не дарую яму. Аказваецца, памылілася. Нават такая балючая крыўда не вечна жыве ў сэрцы.

Чытачка Л. адмовілася ад сваіх маральных і юрыдычных правоў жонкі і маці. Яна нагадвае мне лодачніка, які замест таго, каб затрымаць злодзея, падаў яму лодку. Цяпер ужо лодка адплыла занадта далёка і да-

ганяць яе позна. Гэтага не ўлічыла чытачка Л. і ў гэтым яе галоўная памылка».

У пісьме Ніны Высоцкай шмат сур'ёзных і правільных думак. А галоўная — бадай тая, што ўсё-такі за ўласнае шчасце, за шчасце сям'і, як і наогул за шчасце, трэба змагацца.

Усе нашы чытачы, без выключэння, асуджаюць мужа Л. і тую жанчыну — яго другую жонку, якая спасылаецца на свае «выратавальныя» правы...

«Вайна многае даруе людзям. Але такія «памылкі» яна нікому не даруе. Магчыма, тая невядомая жанчына, што Вам пісала, і сапраўды выратавала жыццё Вашага мужа. Але ніякая жанчына не надумаецца пры гэтым патрабаваць, каб выратаванае жыццё стала ёй падуладным назаўсёды. Хіба можа такая жанчына стаць сумленнай маці, калі яна забірае ў дзяцей іх бацьку? Не, безумоўна, не!

... І калі бацька ўцякае ад дзіцяці, каго яшчэ можна вінаваціць у гэтым?.. Уцякаць ад сваіх дзяцей — на гэта здольны толькі самы нікчэмны чалавек. Такі бацька Вам цяпер не патрэбны. Забудзьце яго раз і назаўсёды».

Да гэтага катэгарычнага тону ўрача І. В. Чыжа далучаецца магільчанка і Н. Міроненка, якая піша: «Я лічу, што памылкай Л. было тое, што яна не брала грошай на выхаванне сына. Навошта вы аднесліся да мужа з жалем? Ён жа не пашкадаваў сваю жонку, не падумаў пра свайго сына. Такіх бацькоў не трэба шкадаваць!

А жанчынам і дзяўчатам, якія адбіраюць мужоў у жонак, а ў дзяцей — бацькоў, трэба задумацца над тым, што яны і самі могуць апынуцца ў такім жа становішчы...».

Так, з гэтым нельга не згадзіцца; аб гэтым таксама не варта забываць. Не выпадкова жыве ў народзе прыказка: «Жыццё пражыць — не поле перайсці».

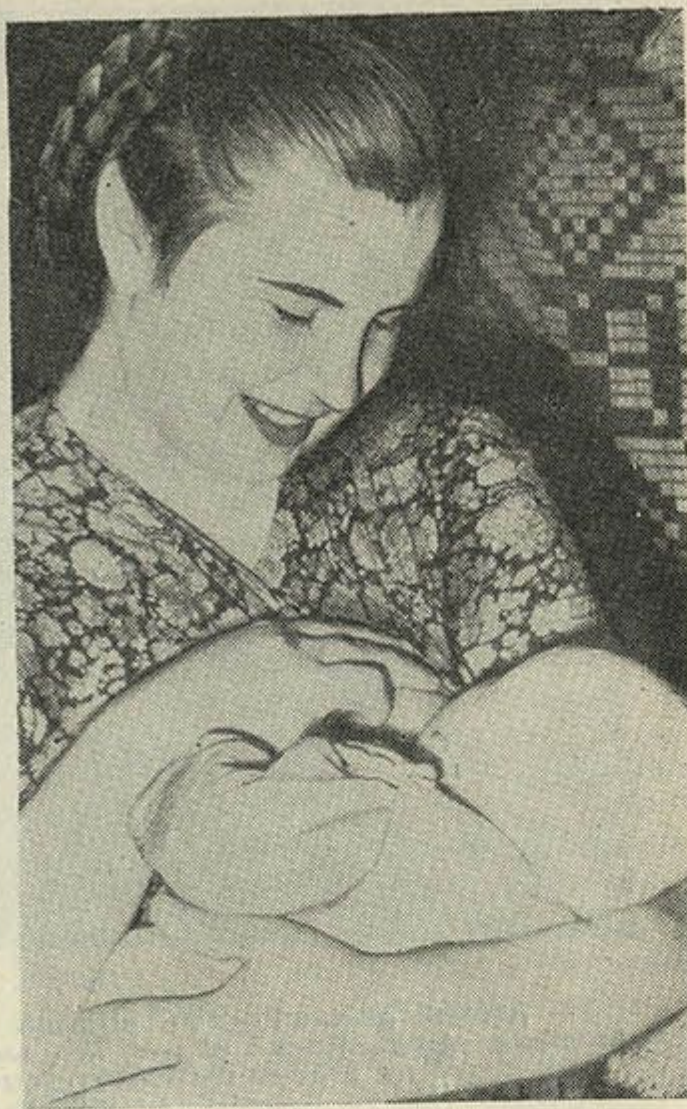
З чытачкай Н. Міроненка згодна А. Яськіна з Віцебска. У яе добрая сям'я, сама яна шчаслівая жонка і маці, таму яе хвалюе чужое гора і ёй хочацца сказаць слова для падтрымкі.

«Дарагая чытачка Л., Вы зрабілі правільна... І вам з сынам няма каго шкадаваць. Праўда, мне здаецца, што і зараз Вы лічыце гэтага чалавека бацькам свайго сына. Але які ж гэта бацька, калі ён за ўвесь час ніколі не пацікавіўся сваім сынам, не кажучы ўжо аб дапамозе?

Бацька той, хто выходзіць дзіця!» Аднак ці варта, памыліўшыся раз і потым (няхай сабе і па часе ўжо) зразумеўшы сваю памылку, усё жыццё пакутаваць, за нешта вінаваціць сябе, шукаць і не знаходзіць адказу на пакутныя пытанні?

Паслухаем, што піша на конт гэтага чытачка М. з Бірабіджана:

«Пісьмо «У чым мая памылка?» вельмі падобна на мой лёс... Розніца тая, што я не стала чакаць «міласціны» ад чалавека, які зрабіў таксама, як і муж Л. Застаўшыся адна, я пайшла працаваць і выйшла другі раз замуж. Сыну майму ўжо 14-ты год. Ён добра вучыцца ў школе, наведвае таксама і музычнае вучылішча,

Першынец.

Фотаэцюд А. Сабадаша.

актыўна ўдзельнічае ў школьных гуртках. Ездзіў у Артэк. Выхоўваць сына мне не цяжка: у яго ёсць бацька, які шкадуе і любіць яго, і маці. Апрача таго, выходзіць дзяцей усім нам дапамагае Савецкая ўлада...».

Увесь тон пісьма чытачкі М. і асабліва яе подпіс: «Сям'я М.» беспамылкова сведчыць аб шчаслівым жыцці гэтай жанчыны.

Так, па рознаму складваецца лёс людзей...

І ўсё ж пры ўсёй складанасці, пры ўсёй разнастайнасці жыццёвых праяў ясна адно: адчуванне паўнаты жыцця, шчасце чалавека ў значнай меры залежаць ад яго самога.

У чытачкі Л. не зусім удала складалася асабістае жыццё, аднак ці можна назваць яе няшчасным чалавекам?

Безумоўна, не.

У яе ёсць праца і калектыў сяброў, якім яна патрэбна і якія яе паважаюць. А гэта вялікая падтрымка.

А вось што піша чытачка Л. В. І. Гаўрылава з Гомеля: «Вы не павінны забываць, што Вы савецкая жанчына, самастойная і незалежная, што Вы жывеце ў калектыве, працуеце, маеце ласкавага сына... У Вашым жыцці не было памылкі. Ваш сын зразумее Вас. Ад усёй душы жадаю Вам выгадаваць яго на радасць сабе і Радзіме».

Вялікая колькасць прысланых у рэдакцыю пісем з'явілася яркім сведчаннем глыбокай чалавечнасці да лёсу жанчыны-маці, якая трапіла ў бяду. У кожным пісьме адчуваецца шчырае імкненне аказаць маральную падтрымку чытачцы Л. Такая зацікаўленасць у лёсе чалавека магчыма толькі ў нашай сацыялістычнай краіне.

— Добрай раніцы! — так вітаюць кожны новы дзень савецкія дзеці. Няхай нішто не засмуціць іх радасці, няхай ніколі не згасне шчаслівая ўсмішка на іх тварынах.
Фотаэцюд А. Лазавога.

З пісьма англічанкі Філіс Трыпіджа сваёй савецкай сяброўцы Мар'і Грачовай.

«Дарагая мая Мар'я! У нас ёсць нямала прычын баяцца за будучыню; пакуль пагроза атамнай вайны вісіць над нашымі галоўкамі, мы не асмельваемся заглядаць далёка ў будучыню. Гэта дрэнна для любога народа, таму што, калі няма надзеі, людзі гінуць. Той факт, што над нашымі галоўкамі лятаюць самалёты з грузам атамных бомб, прымусіў нас з усёй відавочнасцю ўсвядоміць наша становішча. Мы з жахам думаем пра тое, што вайна можа ўспыхнуць з-за памылкі аднаго чалавека. Думка аб гэтым прымусіла людзей пачаць кампанію за забарону атамнай зброі. Гэтая кампанія карыстаецца падтрымкай многіх выдатных дзеячоў як у галіне палітыкі, так і ў галіне рэлігіі.

...Навіну аб тым, што ваш урад першы спыняе выпрабаванні атамных бомб, сустрэлі тут з гарачым ухваленнем. Гэта мудры крок. Я шкадую, што гэты першы крок зрабіла не Брытанія».

З пісьма італьянскай маці Марызы, якая назвала сваю маленькую дачку Зояй у памяць савецкай гераіні З. Касмадзям'янскай да маці Зоі Л. Г. Касмадзям'янскай.

«...Наша радзіма, якая, нажаль, знаходзіцца пад уладай капіталістаў і клерыкалаў, не зрабіла ніводнаго кроку наперад. Нашы правіцелі, прысвоіўшы сабе права распараджацца нашай зямлёй, першымі і адзінымі безагаворачна згадзіліся аддаць нашу зямлю пад атамныя базы. Амерыканскія лакеі! Мы, простыя людзі, павінны былі мабілізавацца, каб не дапусціць гэтага. Я Вас запэўняю, што ўнясу свой уклад у гэтую барацьбу.

Ваша Зоя заўсёды з намі. З партрэта, які стаіць на радыёпрыёмніку, яна глядзіць на нас сваімі цудоўнымі вачыма, стаўшымі для мяне такімі дарагімі. сімвалам чалавечнасці, якой я хацела б дабіцца ў нашай краіне для будучыні нашых дзяцей».

З пісьма японскай маці траіх дзяцей Міцука Умбуката з Токію.

«Сёння раніцай я прачытала ў газеце, што ў парашковым малаце выяўлен цэзій 137. Відаць, карс-

Пачуцці маці пераадольваюць усе межы

Вялікая дружба звязвае савецкіх жанчын з жанчынамі ўсяго свету. Рознымі шляхамі ажыццяўляецца гэтая дружба; адзін з іх — перапіска сяброў. У камітэт савецкіх жанчын з усіх канцоў зямнога шара прыходзяць пісьмы, адрасаваныя савецкім жанчынам. Асабліва ўзмацніўся прыток пісем у дні падрыхтоўкі да IV кангрэсу Міжнароднай дэмакратычнай федэрацыі жанчын.

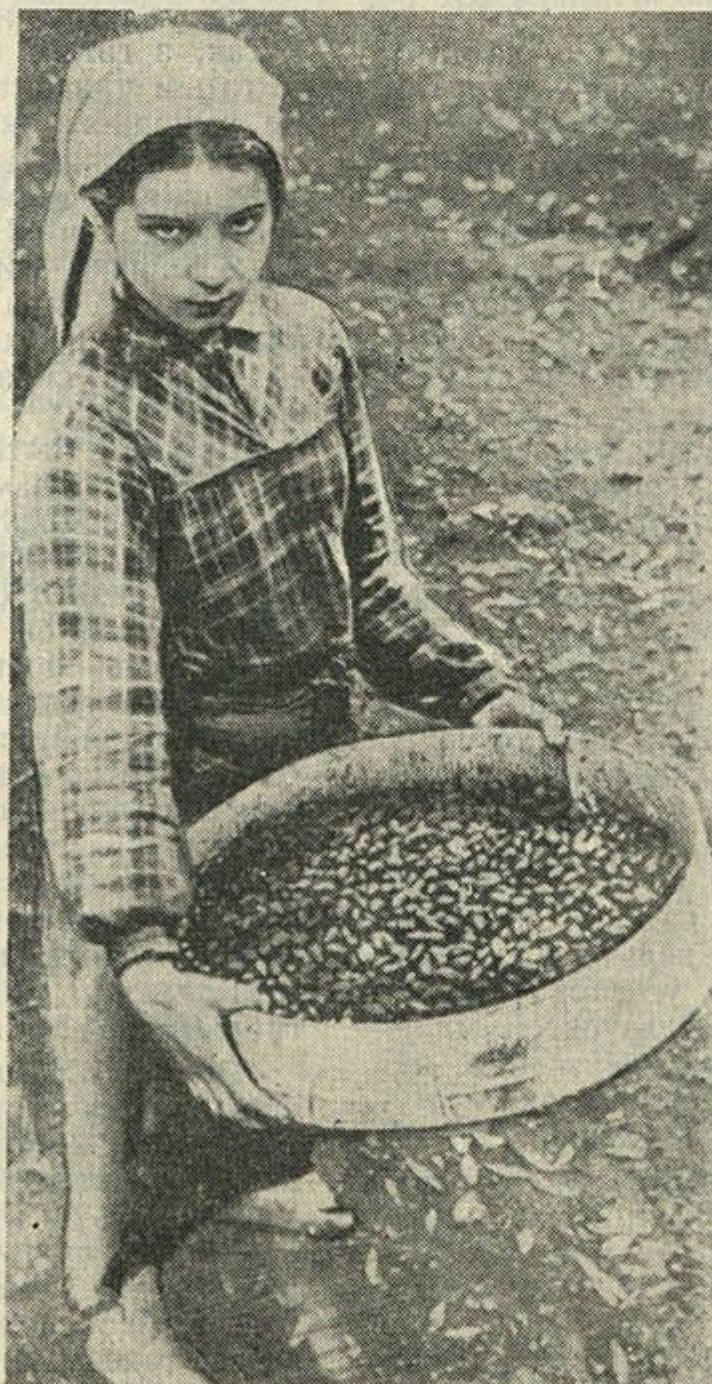
Ніжэй мы друкуем у скарачаным выглядзе некалькі пісем нашых замежных сяброў.

вы даюць радыёактыўнае малако, бо пасуцца на лугах, дзе трава заражана радыяцыяй. Значыць і малако, якое п'юць мае дзеці, заражана радыяцыяй. Гавораць, цэзій уплывае на спадчынасць. Я непакоюся цяпер, ці не будуць у маіх дзяцей і ўнукаў нараджацца выродкі. Як толькі ідзе дождж, дзеці спяшаюць дадому. Раней гульня іх захапляла настолькі, што яны не звярталі ўвагі на тое, што могуць прамокнуць. Але цяпер яны даведаліся, што ў кроплях дажджу знаходзіцца радыёактыўны пыл! Можа быць, за нашы грахі? Не, усё тлумачыцца тым, што ёсць людзі, якія думаюць «падтрымліваць мір» ва ўсім свеце, апіраючыся на сілу і праводзячы выпрабаванні ядзернай зброі. Я, напрыклад, думаю, што пытанне аб міры — гэта пытанне сумлення, і яно можа быць вырашана толькі чыстасардэчна, а не шляхам выкарыстання сілы».

З пісьма японкі Міцука Ісікура Ефрасінні Гур'янавай.

«Вы, напэўна, перасталі ўжо чакаць адказу, але я давала Ваша пісьмо чытаць многім нашым жанчынам, таму што яно было першым пісьмом, якое напі-

сала нам сваімі рукамі савецкая жанчына. Усе мы вельмі радаваліся, што і ў вас, савецкіх маці, і ў нашых японскіх маці аказаліся аднолькавыя думкі і пачуцці і што гэтыя пачуцці пераадольваюць усе межы».

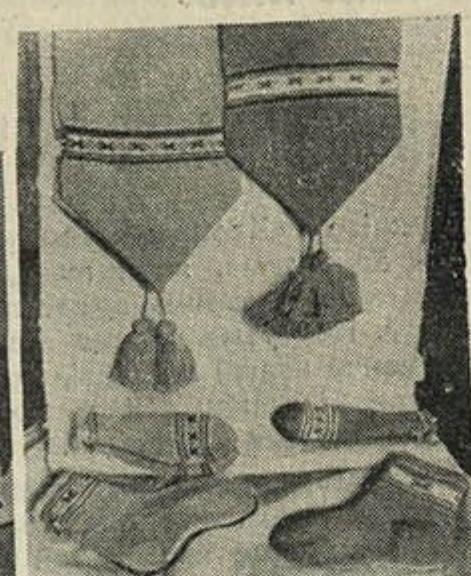
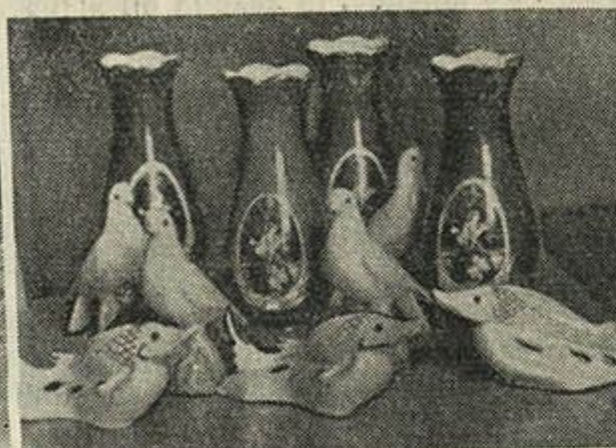
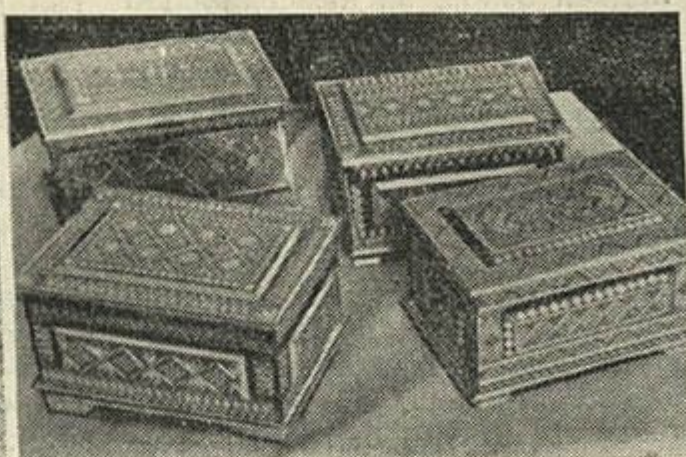
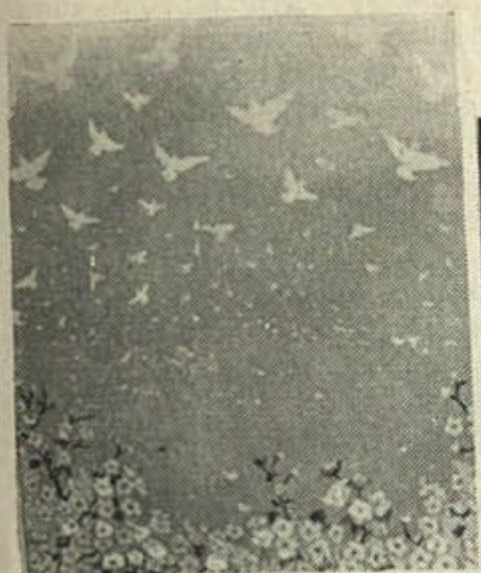

Маці вельмі хацела, каб яе дачка Анжэла Нешы вучылася. Але жыццё ў Італіі такое, што Анжэла павінна дапамагаць маці выхоўваць малодшых дзяцей і працаваць, а ёй жа так хочацца вучыцца!

З часопіса «Нойе донне» саюза італьянскіх жанчын. (Італьянскі часопіс).

НАШЫМ ДАРАГІМ СЯБРАМ

ПАДАРУНКІ — кангрэсу! Ідэя ўзнікла сама па сабе ў роздумах і сэрцах нашых жанчын і дзяцей. Узнікла адразу пасля таго, як у друку было апублікавана паведамленне аб скліканні IV Сусветнага кангрэсу Міжнароднай дэмакратычнай федэрацыі жанчын. І вось зараз мы бачым іх перад адпраўкай у Вену. Рэчаў шмат, вельмі шмат. Тут мастацкая вышыўка, вязаныя рэчы, вырабы з дрэва, з саломкі і многія іншыя. І няхай гэтыя рэчы не вельмі дарагія, але ў іх адна з праяў нашых вялікіх пачуццяў да ўсіх тых, хто змагаецца за мір і шчасце на зямлі.

Вось шаўковая блузка, вышываная беларускім арнамантам з усімі колерамі вясёлкі. На ёй кароткі надпіс: «Удзельніцы кангрэсу ад выхаванцаў 8 дзіцячага дома». Хто будзе гэтая ўдзельніца кангрэсу — французжанка ці негрыжанка, італьянка ці полька, — дзяўчынкі не ведалі. Яны ведалі толькі адно. Іх кофточка, якую яны вышывалі з вялікай любоўю і стараннасцю, будзе падаравана адной з тых жанчын, якой бязмежна дарагія дзеці ўсяго свету. Многае маглі б раскажаць кангрэсу яны, дзеці 8-га дзіцячага дома, аб тых вялікіх клопатах, якімі Гадзіма акружыла ў нашай краіне дзяцей-сірот. У дзіцячым доме яны не толькі сытыя і апранутыя, не толькі вучацца ў агульнаадукацыйных школах, тут кожны з іх атрымлівае і спецыяльную музычную адукацыю. Яны не адчуваюць сябе сіротамі. «Няхай кожнае дзіця мае магчымасць вучыцца, выжываць свае здольнасці. Няхай не будзе ў свеце абяздоленых дзяцей». Аб гэтым хацелі сказаць сваімі падарункамі ўдзельніцам кангрэсу выхаванцы 8, 7 і іншых дзіцячых дамоў Беларусі.

Яшчэ ў чорныя гады царызма праславіліся на ўсю краіну сваім умельствам служкі ткачыні. Велізарным попытам па ўсёй краіне

карысталіся славуція служкія паясы, багата палітыя потамі крывёю іх творцаў.

«Ад родных ніў, ад роднай хаты
У панскі двор, дзеля красы,
Яны, бяздольныя, узяты
Ткаць залатыя паясы...» —

пісаў паэт Максім Багдановіч у сваім вершы «Служкія ткачыні». Дочкі і ўнучкі гэтых ткачых паслалі ў падарунак кангрэсу жаночыя служкія паясы. У гэтых паясах такое ж умельства. Але ткалі іх новыя людзі — людзі, якія пазналі велізарную радасць тварэння, радасць шчаслівага жыцця.

Кранаючыя падарункі для самых маленькіх — шарсцяныя шалікі, шкарпэткі, рукавічкі. Іх у пазаўрочны час звязалі работніцы арцелі імя Крупскай. Расфарбоўка іх — зялёная, чырвоная, блакітная — радуе вока. Няхай жа будуць шчаслівыя тыя малышы, якім давадзецца іх насіць. Няхай запамятаюць яны на ўсё жыццё скромны падарунак сваіх самых вялікіх сяброў.

А вось грыбы-баравічкі. Глядзіш на іх і здаецца адчуваеш пах роднага беларускага лесу. Зрабіў іх тав. Ягела — работнік арцелі культпрома. Таварышу Ягеле — бацьку вялікага сямейства — таксама дарагія інтарэсы міру, як і маці ўсяго свету. Вось чаму, калі зайшла гутарка аб падарунках кангрэсу, і ён, мужчына, не змог застацца ўбаку.

Мінскі Палац піанераў паслаў на кангрэс работы сваіх юных вышывальшчыц, вязальшчыц, ама-тараў выпілоўвання па дрэву. І няхай уступае ў якасці вышываных закладка вучаніцы 4 класа 2-й школы Галіны Грандскай вельмі тонкай мастацкай вышыўцы метадыста дома народнай творчасці Наталлі Афанасьеўны Аграновіч, і тая і другая вышыўкі рабіліся ад усяго сэрца, ад усёй душы.

Гаворачы аб падарунках удзель-

ніцам кангрэсу, хочацца адзначыць вялікую работу Гродзенскага дома народнай творчасці. Вось ручнік, вышываны каларытным беларускім арнамантам калгасніцай Валянцінай Лявонцьеўнай Разумовіч з калгаса «Ленінскі шлях». Калі б рэчы маглі гаварыць, гэты ручнік раскажаў бы аб вялікім, цікавым жыцці Валянціны Лявонцьеўны. Простая сялянка былой Заходняй Беларусі, яна далучылася да культуры, да грамадскага жыцця. Актывістка стварыла ў сябе на вёсцы гурток мастацкай вышыўкі, як толькі сама скончыла курсы пры Гродзенскім доме народнай творчасці. І цяпер ужо многія яе вучаніцы ўпрыгожылі свае дамы цудоўнымі работамі.

Ёсць сярод падарункаў Гродзенскага дома народнай творчасці і работы даяркі Л. І. Раманчук, і лабаранткі бетоннага завода Н. І. Творагавай, і многіх іншых. Але асабліва прыцягвае карціна, вышываная заслужанай дзяўчай культуры БССР — Браніславай Іванаўнай Любовіч: «Ляціце, галубы, ляціце».

Як жывыя, пырхаюць у блакітным небе пасланцы міру і дружбы.

Няхай жа данясуць яны словы гарачага прывітання ад жанчын і дзяцей Беларусі, ад усяго беларускага народа дэлегатам IV жаночага кангрэсу — актыўным барацьбітам за мір і шчасце на зямлі.

Няхай у нашых скромных падарунках удзельніцы кангрэсу адчуваюць біццё нашых сэрцаў, наша гарачае імкненне поруч з усімі народамі свету будаваць і ствараць, вырошчваць нашых дзяцей у шчасці і радасці.

М. УЛАДЗІМІРАВА

На здымках: некалькі экспанатаў падарункаў Кангрэсу.

„ХЛОПЦЫ-РАВЕСНІКІ“

У кнізе «Хлопцы-равеснікі» ёсць адна тэма, якой малады пісьменнік відавочна аддае перавагу. Гэта тэма жыцця таго пакалення нашай моладзі, якое Вялікая Айчынная вайна прымусіла дачасна пасталець.

На каларытных мастацкіх вобразах пісьменнік паказвае, як арыентуецца яго герой у складаных абставінах на часова захопленай фашыстамі Беларусі, як, нягледзячы на маладосць, знаходзіць сваё месца ў шэрагах барацьбітоў за Савецкую Радзіму.

Нельга адмовіць І. Науменку ў веданні псіхалогіі юнака. Яскрава перадае пісьменнік яго перажыванні, з добрым гумарам расказвае аб першым каханні, у якім часам хапае і непаразуменняў і дзіцячай наіўнасці, але заўсёды шмат шчырасці. Мяккі, незласлівы гумар, які знаходзім амаль ва ўсіх рэчах пісьменніка, надае ім пэўны каларыт, ажыўляе тканіну твора і дае падставу класіфікаваць яго (гумар) як неад'емную рысу мастацкага почырка І. Науменкі. Ва ўсіх апавяданнях зборніка аўтар не без поспеху імкнецца як мага пэўней раскрыць духоўны свет героя, яскравей намаляваць яго партрэт. Часам дзеля гэтага прыводзіцца шмат дэталей, штрыхоў, а часам даволі аўтару зрабіць некалькі мазкоў — і мэта дасягнута. Прыкладам мастацкай трапнасці, на нашу думку, з'яўляецца абмалёўка вобразаў Івана Ляпіцы і яго сябра Кузьмы з эцюда «Хлопцы-равеснікі».

— Усё, брат, ад зямлі — і хлеб і гліна, — газорыць мурляр Кузьма сваю любімую фразу, і ў ёй увесь ён, гэты спакойны, маўклівы чалавек, які так жа спакойна, як рабіў людзям усё жыццё ўтульнасць, цяпло, памірае ад рукі захопнікаў.

Побач з апавяданнямі «Семнаццацітай вясной», «Эх, махорачка», «Рэдактарава хата» толькі што закрануты твор — лепшая рэч у зборніку.

У апавяданні «Пры апошняй сустрэчы» герой назірае, з якой радасцю крычыць нямецкі вартавы, што суправаджае эвакуацыйны эшалон з фронту, з платформы ўсім сустрэчным:

«Да свідання, матка, нікагда больш не ўвядымся».

Калі партызаны падарвалі цягнік, наш разведчык, які пад выглядам прадстаўніка нямецкай фірмы едзе ў эшалоне,

даруе жыццё гэтаму вартавому. Цяпер, у мірны час, апавядаючы пра гэты выпадак свайму сябру, ён кажа:

«Я часта цяпер думаю, ці правільна зрабіў, што не забіў таго немца... ці захоча ён яшчэ раз апрануць ваенную форму?»

Такое апавяданне пакідае месца для спрэчак, у ім ёсць пэўная праблематычнасць.

Цікавую думку аб тым, як прасты чалавек разумее канспірацыю ва ўмовах падполля, знаходзім у апавяданні «Трое з зялёнай будкі».

Ідэя ды і тэма апавядання «Рэдактарава хата», здавалася б, не новая. Рэдактар раённай газеты Яўсей Панасюк давайны пабываў у многіх кутках нашай Радзімы, шмат дзе працаваў. Ён да самазабыцця адданы любімай працы і неяк нават не заўважае, што ў яго, як у іншых, няма свайго кутка, прытулку. Усяго сябе, да кроплі ён аддае людзям: моцна ўзрушаецца тым, што хлапчуку, які прыйшоў у рэдакцыю, удаўся верш, што абласному карэспандэнту, які прыехаў да яго ў раён, удаўся допіс...

А хата так і стаіць незакончанай, хоць няшмат трэба, каб можна было ў ёй пасяліцца. І ніякіх глыбокіх вывадаў. Проста — чалавек, якім ён ёсць.

Зборнік «Хлопцы-равеснікі» характарызуе яго аўтара як пісьменніка са сваім мастацкім светабачаннем, як назіральнага, добрага знаўцу псіхалогіі юнака, як гумарыста.

Прачытаўшы зборнік, чытач знойдзе ў ім многае з таго, чаго ён чакае ад літаратуры.

Г. НАРАЧАНСКИ

„ЮНАЦТВА Ў ДАРОЗЕ“

У апошнія гады пісьменнік Раман Карпавіч Сабаленка паспяхова выступае ў жанры прозы. Яго новая кніжка, у якую ўвайшлі аповесць «Юнацтва ў дарозе» і восем апавяданняў, прысвячаецца нашай цудоўнай моладзі. Аб чым бы ні расказваў пісьменнік — аб падзеях гераічнага мінулага ці аб працоўных справах, каханні, сяброўстве нашых сучаснікаў — усё іскрыцца маладым гарачым запалам, усё напісана цікава, шчыра, захопляюча і, што самае галоўнае, надзвычай багатай і выразнай мовай.

...У ціхай палескай вёсцы Рагазіне жыве хлопчык Макарка. Нялёгка складваецца яго жыццё: бацька — галетнік, маці рана памірае. Бурныя падзеі часу даходзяць і да Рагазіна. Паказваючы гэтыя падзеі праз успрыманне Макарка, пісьменнік паступова, псіхалагічна пераканана перадае рост свядомасці хлопца, які ад звы-

чайнага хлопчыка-падшывальца вырас да камсамольца-актывіста. Цікава напісаны старонкі аб тым, як пад кіраўніцтвам камуніста дзядзькі Пракопа праходзіў у Рагазіне падзел зямлі, як камсамольцы арганізавалі першы самадзейны спектакль у вёсцы, як пасябравалі і закахаліся Макарка і Марылька, як Макарка па пуцёўцы райкома камсамола паехаў у горад вучыцца на рабфак...

Веданне народнай мовы дае магчымасць пісьменніку стварыць асаблівы каларытны апавядальны стыль. Аповесць багатая выразнымі бытавымі замалёўкамі, трапнымі мастацкімі дэталямі. Прасякнутыя цеплынёй і лірызмам, галоўныя вобразы аповесці запамінаюцца назаўсёды. Разам з чытачом, аваяны нейкім смуткам, расстаецца з героямі аўтар. «А пакуль што бывайце, рагазінцы, да хуткай сустрэчы!» — так канчае Раман Сабаленка аповесць. Гэтай новай сустрэчы будзе чакаць з нецярплівасцю чытач.

Апавяданні «Двухжыльны» і «Гарасім» прысвечаны зрухам, што адбыліся дзякуючы клопатам Камуністычнай партыі і Савецкага ўрада апошнім часам у калгаснай вёсцы. У цэнтры апавядання «Двухжыльны» — калгасны каваль Ларывон Слуп, вядомы ў ваколіцы як асілак. Цяжкая была паставіць калгас у першыя пасляваенныя гады. Мяняліся старшыні, а калгас заставаўся адсталым. Ларывон усё гэта вельмі хваравіта перажываў, амаль што зусім расчараваўся ў людзях. І таму ён так насяцана сустрэў прыезд у вёску новага старшыні калгаса Арсена Белабровіка. Адночы Ларывон спрабаваў перашкодзіць старшыні праводзіць пасяджэнне праўлення калгаса. Але Арсен Белабровік не быў падобны на мінулых старшын. Ён здолеў даць водпаведзь

Ларывону, а калі той палез у бойку, паваліў і выштурхнуў з хаты асілка. З гэтага і пачаўся пералом у душы Ларывона Слупа. Ён паступова разумее, што ад добрага гаспадара многае залежыць у калгаснай гаспадарцы.

Да такой жа думкі, але іншым, своеасаблівым шляхам, прыходзіць і Гарасім — герой аднайменнага апавядання. Быў час, калі Гарасім адышоў ад калгаса. Але новы старшыня, Макара Сямігор, вельмі ўдала выкарыстоўвае слабасць Гарасіма — шчырую любоў да коней. Варта было Сямігору аднойчы падвезці Гарасіма на ладным калгасным кані, як той адразу вяртаецца ў калгас і ўсе сілы і ўменне аддае калгаснаму статусу коней. Апавяданні «Двухжыльны» і «Гарасім» напісаны ў жывой, гумарыстычнай манеры; яны вылучаюцца, як і аповесць «Юнацтва ў дарозе», своеасаблівым каларытам мовы.

Неяк асобна стаіць у кнізе апавяданне «З падвойным дном». Але тэма апавядання надзвычай важная. Пісьменнік супроцьстаўляе тут прадстаўнікоў двух светапоглядаў: сацыялістычнага, савецкага, і дробнаўласніцкага, капіталістычнага. Маральная праблема вырашаецца канчатковай перамогай сумленнага савецкага калгасніка Костуса.

У апавяданнях «Цяжкае пыхмелле» і «Бурштынавае вочка» Раман Сабаленка здолеў раскрыць выключную выхавальную сілу кахання, якое робіць чалавека прыгожым і высякародным.

Прыемнае пачуццё задавальнення ўзнікае ў чытача, калі ён перагортвае апошняю старонку кнігі «Юнацтва ў дарозе».

Кніга Сабаленкі прымушае думаць, разважаць, марыць.

В. ПЯТРОУ

30 сакавіка 1956 г. на Камчатцы адбылося грандыёзнае вывяржэнне вулкана Безымяннага. Сіла паветранай хвалі пры выбуху вулкана — паводле разлікаў савецкага вучонага Г. С. Гаршкова, — у дзесяткі разоў перавышае сілу выбуховай хвалі вадароднай бомбы. На адлегласці амаль у 30 км абгарэлі ўсе дрэвы і хмызнякі, попел, выкінуты з вулкана, засыпаў вялікую плошчу. А 18 гадзіне 20 хвілін «настала такая непранікальная цемра, што нельга было бачыць уласную руку, нават паднёшы яе да самага твару» (Г. С. Гаршкоў).

Гісторыя ведае нямала прыкладаў катастрафічнага вывяржэння вулканаў. У 1883 г., напрыклад, адбылося вывяржэнне вулкана Кракатау, які знаходзіцца на невялікім востраве; пасля страшэннага выбуху дзве трэці часткі вострава зніклі пад вадой. Сіла ж паветранай хвалі была такая вялікая, што ў 228 км ад Кракатау, у горадзе Джакарце (Ява) сцены дамоў далі трэшчыны, а вокны вылецелі.

Вывяржэнне вулканаў — адна з найбольш грозных і ў той жа час яркіх праяў энергіі нетраў Зямлі. Але, натуральна, выкарыстаць сілу вывяржэння чалавек не здольны: занадта ўжо яна вялікая. Не заўсёды, аднак, расплаўленая магма выліваецца на паверхню зямлі з кратэраў вулканаў: часцей яна пачынае застываць на нейкай глыбіні ад паверхні. Пры гэтым выдзяляюцца газы, якія падымаюцца па трэшчынах да паверхні зямлі, а часам і вырываюцца наверх. На сваім шляху яны награвваюць падглебавыя воды, якія выходзяць на паверхню моцна нагрэтымі; так з'яўляюцца гарачыя крыніцы. Выхады пары і газаў, гарачыя крыніцы — усё гэта таксама розныя формы праяўлення энергіі зямных нетраў. Асабліва моцнае ўражанне на чалавека робяць гейзеры.

...Зіма. Стаяць саракаградусныя морозы, усё пакрыта тоўстым слоём снегу. Група вучоных павольна прабіраецца па вузкай рачной даліне. Раптам з-за павароту перад імі адкрываецца дзіўны малюнак. «Над нагрэтымі ўчасткамі схілаў даліны... узнімаецца струменямі пара, узлітаюць пырскі, чуюцца шыпенне і ўсплёскі. Павебра, насычанае парай, цяжкое і ўдушлівае». Вакол гарачых ручаёў — яркі мох, зялёная трава, кветкі. Дзіўны, незабыўны малюнак...

Падышоўшы бліжэй, вучоныя бачаць, што ў паглыбленні, размерам 1,5 x 3 м,

бурліць вада. Раптам «велізарны слуп вады і пары... з грукатам узлітае на некалькі дзесяткаў метраў... Гейзер аглушальна раве». Праз дзве хвіліны вывяржэнне вады і пары спыняецца, затым пачынаецца зноў. Так апісвае даліну ракі Гейзернай (на Камчатцы) і дзеянне гейзера Велікана савецкі вучоны Тацяна Іванаўна Усцінава, якая ў 1941 г. адкрыла гейзеры ў гэтым раёне.

Гейзеры на зямным шары сустракаюцца даволі рэдка, гарачыя ж крыніцы — з'ява вельмі звычайная. І калі энергію вулкана выкарыстаць нельга, то — узнікае думка — магчыма ўдасца выкарыстаць гейзеры і гарачыя крыніцы?

У 1957 г. у даліне ракі Гейзернай працавала савецкая кіноэкспедыцыя. Удзельнікі яе ў кіпячай вадзе крыніц варылі бульбу, адтуль жа бралі ваду для чаю і брыццы. Адно з цёплых азёр, — успамінае ўдзельнік экспедыцыі А. Зільбернік, — адвялі «пад пральню, а другое, з больш халоднай вадой, пад лазню». Зручна, — ці не праўда? А што, калі правесці гэтую гарачую ваду ў які-небудзь населены пункт? Аказваецца, у некаторых раёнах зямнога шара выкарыстанне глыбіннага цяпла Зямлі пачалося ўжо.

У Атлантычным акіяне, недалёка ад Паўночнага палярнага круга, знаходзіцца востраў Ісландыя. Частка вострава занята ледавікамі, клімат там суровы. У Ісландыі няма нафты, лесу, мала вугалю. Затое на востраве шмат гейзераў і сотні гарачых крыніц. Ісландцы даволі даўно ўжо звярнулі ўвагу на гэтую дарэчную энергію, якая прападае без карысці для чалавека. І паступова пачалося выкарыстанне энергіі зямных нетраў.

Фермеры пачалі адводзіць цёплую ваду на палі і ў агароды: гэта паскарае па-

спяванне збожжа і гародніны. У цяплячах, якія таксама абаграваліся вадой з крыніц, пачалі вырошчваць гародніну на працягу круглага года, а пазней у парніках сталі выспяваць нават трапічныя фрукты! Затым пачалі гарачай вадой абагравалі дамы, і цяпер сталіца Ісландыі, Рэйк'явік (больш 53 тыс. жыхароў) поўнасю абаграваліся вадой з гарачых крыніц.

А вось італьянцы выкарысталі цеплавую энергію Зямлі зусім па-іншаму. На паверхню зямлі яны вывелі шчылінамі перагрэтую пару, якая пачала круціць турбіны электрастанцыі названай «геатэрмічнай» (па-грэчаску «геа» — зямля, «тэрмас» — цёплы). І зараз у Італіі ўжо больш 5% усёй электраэнергіі вырабляецца на геатэрмічных электрастанцыях. Гэта ж вельмі і вельмі выгадна. На самай справе: паліва падвозіць не трэба, значыць — не трэба ні пад'язных дарог, ні складаў; не трэба — як пры будаўніцтве гідрастанцый — будаваць ні плаціны, ні шлюзы. А паколькі так, то нядзіва, што кошт электраэнергіі на геатэрмічных электрастанцыях аказваецца намоўна таней, чым на цеплавых станцыях і гідрастанцыях. Таму затраты на пабудову геатэрмічнай электрастанцыі акупляюцца ўсяго толькі за два гады!

А як пастаўлена справа ў нас? З тысяч гарачых крыніц, якія знаходзяцца на тэрыторыі СССР, выкарыстоўваюцца пакуль яшчэ нямногія. Вада цёплых мінеральных крыніц ужываецца для лячэння многіх хвароб (Каўказ, Таджыкістан, Узбекістан). Вадой з гарачых крыніц абаграваліся рад курортаў (Талае, Хаджа-Обі-Гарм і інш). Сям-там на Камчатцы і Курыльскіх астравах цёплай вадой абаграваліся дамы і парнікі.

Цяпер у Савецкім Саюзе

вядуцца даследаванні па пытанню аб больш шырокім выкарыстанні цеплавой энергіі Зямлі. Намечана цеплафікацыя дамоў у Тбілісі і Абастумані, рада курортаў у Таджыкістане і нават — цёлых гарадоў: Махачкалы і Грознага. На Камчатцы, Чукотцы і Курыльскіх астравах гарачай вадой будуць абаграваліся дамы і парнікі многіх населеных пунктаў, вада гэтая будзе падавацца таксама ў лазні і пральні. У 1957 г. у Ташкенце прабурылі ўжо трэцюю шчыліну, і з глыбіні больш 2 тысяч метраў забіў фантан мінеральнай вады з тэмпературай у 65°. Гэтая вада ўжо выкарыстоўваецца ў лячэбных мэтах, а неўзабаве пачнецца і цеплафікацыя горада. Глыбокія шчыліны прабурылі і ў Тбілісі, дзе спадзяюцца ў бліжэйшы час атрымаць 90-градусную ваду з глыбіні ў 3 км. Найбольшыя перспектывы выкарыстання энергіі нетраў Зямлі ёсць, натуральна, на Камчатцы — у краіне вулканаў, гейзераў і гарачых крыніц.

У выніку работ экспедыцыі Акадэміі навук СССР распрацаваны план выкарыстання глыбіннага цяпла Зямлі на Камчатцы. У даліне ракі Паўжэткі, на поўдні паўвострава, пачаліся работы па стварэнню першай у СССР геатэрмічнай электрастанцыі. Першымі дзвюма шчылінамі, з глыбіні ў 500 м, будзе выведзена пара з тэмпературай у 150—200°. Энергія, якая выпрацоўваецца электрастанцыяй, будзе падавацца на размяшчаны недалёка рыбны камбінат. А паколькі ўсяго на Камчатцы налічваецца каля 100 груп гарачых крыніц, якія даюць 1 млн. літраў вады ў суткі, то перспектывы выкарыстання там энергіі нетраў сапраўды велізарныя.

Усё новыя і новыя віды энергіі выкарыстоўвае чалавек у сваіх інтарэсах. У СССР пачалося выкарыстанне атамнай энергіі ў мірных мэтах, чалавечтва ўшчыльную падышло да непасрэднага выкарыстання сонечнай энергіі і энергіі прыліваў у морах і акіянах: на чарзе дня стаіць пытанне аб асваенні нетраў Зямлі. Бясспрэчна, што ў бліжэйшыя ж гады мы з вамі дасягнем аб цікавейшых работах у галіне выкарыстання энергіі зямных нетраў у розных раёнах нашай вялікай Радзімы на карысць чалавека.

І. ШЫШКІН

У гасцях у Скараходавай

У МАСКВЕ мне давялося пабываць у В. І. Скараходавай — навуковага супрацоўніка Акадэміі педагогічных навук РСФСР. Мяне пазнаёміла з ёю наша зямлячка, былая жыхарка Магілёва Ядзвіга Канстанцінаўна Катырла, якая працуе разам са Скараходавай ужо каля двух год.

Імя Вольгі Іванаўны Скараходавай шырока вядома ў Савецкім Саюзе і за рубяжом. Але таму, хто не бачыў яе і не размаўляў з ёю, цяжка ўявіць усю грандыёзнасць перамогі, якую атрымалі савецкія вучоныя ў барацьбе за выратаванне інтэлекту гэтага зваленага цяжкой хваробай чалавека.

Волі Скараходавай, якая нарадзілася і расла ў невялікім украінскім сяле блізу Херсона, было ўсяго пяць год, калі ў яе жыццё ўварвалася страшэннае няшчасце. Злавесны менінгіт назаўсёды адабраў у яе зрок і зусім пазбавіў слыху. У суровы час грамадзянскай вайны не было ўмоў для лячэння дзяўчынкі, і хвароба ўзмацнялася. Хутка, як вынік глухаты, распалася мова, і Воля Скараходава стала слепаглуханьмой.

Слепаглуханьмая! Чалавечая думка не адразу ахоплівае трагічны сэнс гэтага слова, якое азначае страту амаль усіх сродкаў успрыняцця і зносін з навакольным светам. Хіба можна прыдумаць больш жаклівае становішча чалавека? Лёгка зразумець, што псіхалогія слепаглуханьмога дзіцяці, калі не прыняць эфектыўных лячэбна-выхаваўчых мер, можа набыць толькі самыя прымітыўныя формы, і ўсё яго жыццё будзе грунтавацца, галоўным чынам, на інстынктах.

Спецыяльнае лячэнне і выхаванне Волі Скараходавай пачалося ў 1924 годзе, калі яе прывезлі ў Харкаў і ўладзілі ў клініку, дзе працавалі славутыя спецыялісты-дэфектолагі.

На працягу многіх год, выкарыстоўваючы пачуццё доўжы, якое засталася ў дзяўчынкі, харкаўскія педагогі вялі клопатлівую і скрупулёзную работу. Спачатку маладую Скараходаву навучылі абслугоўваць сябе ў быту, а потым прыступілі да навучання элементам агульнаадукацыйных дысцыплін. Цаной велізарных намаганняў з дапамогай спецыяльных прыёмаў і метадаў удалося аднавіць вусную мову. Так паступова, крок за крокам, Скараходава вярталася да жыцця...

І вось мы ў гасцях у Вольгі Іванаўны, якой цяпер 44 гады. Яе невялікая кватэра на Нова-Пясчанай вуліцы здзіўляе ўтульнасцю і чыстатой. Пісьмовы стол з пішучай машынкой, мноства розных кніг, статуэткі Ламаносава, Пушкіна, Грыбаедава, Талстога, Маякоўскага. Прыцягвае ўвагу скульптурны партрэт Горкага. Аляксей Максімавіч жыва цікавіўся жыццём і дзейнасцю Скараходавай і на працягу раду год веў з ёю душэўную перапіску.

— Пісьмы Горкага, — расказвае Вольга Іванаўна, — заўсёды надавалі мне натхненне ў маёй рабоце і аказвалі вялікую маральную падтрымку ў самыя цяжкія ваенныя гады.

У гады вайны, аказаўшыся на акупіраванай фашыстамі тэрыторыі, Вольга Іванаўна перажыла нямала цяжкіх дзён. Але, знаходзячыся пад апекай савецкіх людзей, якія надзейна схавалі яе ў падвале, камсамолка Скараходава была выратавана ад вернай смерці.

Пасля выгнання акупантаў з украінскай зямлі В. І. Скараходавай была

прадастаўлена работа ў Маскве, дзе яна жыве з 1944 года.

А над чым яна працуе цяпер? Ядзвіга Канстанцінаўна Катырла бярэ руку нашай субяседніцы і хутка перадае гэтае пытанне спецыяльнай, так званай дактыльнай азбучкай. Адказвае Вольга Іванаўна ціхім, але зразумелым голасам:

— Мая кніга «Як я ўспрымаю навакольны свет» выдавалася ўжо тры разы, не лічачы выданняў на шматлікіх замежных мовах, але гэтая кніга складаецца пакуль з дзвюх частак, а задумана трылогія. Цяпер я працую над трэцяй часткай. Апрача таго, нядаўна я напісала і здала для падрыхтоўкі ў друк работу, якую назвала так: «Аб зменах у маіх успрыняццях і ўяўленнях пад уплывам жыццёвага вопыту». У гэтай рабоце я паспрабавала паказаць і навукова абгрунтаваць эвалюцыю маіх паняццяў аб навакольным свеце, пачынаючы з дзіцячага ўзросту.

З гутаркі з Вольгай Іванаўнай даведваешся аб той шматграннай грамадскай рабоце, якую вядзе гэтая пазбаўленая слыху і зроку нястомная жанчына. Нягледзячы на занятасць сваёй асноўнай работай у Навукова-даследчым інстытуце дэфекталогіі, яна часта выступае на сходах і вечарах, сустракаецца са студэнтамі і школьнікамі, паспывае адказваць на шматлікія пісьмы, якія паступаюць з усіх канцоў краіны, а таксама з Кітая, Польшчы, Англіі, Карэі, Чэхаславакіі. Вялікая колькасць фатаграфій з асабістага альбома сведчыць аб яе сустрэчах з выдатнымі вучонымі, віднымі акадэмікамі і прафесарамі. Расказваючы аб гэтых сустрэчах, Вольга Іванаўна з асаблівай цеплынёй і сардэчнасцю гаворыць аб праф. А. І. Сакалянскім, якога называе сваім духоўным бацькам і настаўнікам. Сапраўды, вядомы савецкі дэфектолаг Іван Афанасьевіч Сакалянскі адыграў важнейшую ролю ў выхаванні Скараходавай і развіцці яе творчых здольнасцей.

Вольга Іванаўна Скараходава з'яўляецца аўтарам раду літаратурна-мастацкіх нарысаў і вершаў вялікай пазнавальнай каштоўнасці. Нядаўна яна апублікавала вершы, напісаныя з прычыны запуску другога савецкага штучнага спадарожніка Зямлі.

В. І. Скараходава працуе на пішучай машынцы з рэльефна-кропковым шрыфтам, але, добра вывучыўшы клавіятуру звычайнай машынкі, можа працаваць і на ёй. Дарэчы, Вольга Іванаўна валодае не толькі машынапісам. Яна можа шыць, вышываць, гатаваць ежу — адным словам, рабіць усё тое, чаго патрабуе хатняя гаспадарка. Трэба таксама падкрэсліць, што з Вольгай Іванаўнай можа непасрэдна размаўляць не толькі спецыяліст, але і любы пісьменны чалавек (будзе толькі невялікая розніца ў хуткасці мовы). Яна разумела мяне з паўслова, калі я свае пытанні «пісаў» пальцам звычайнымі літарамі на яе далоні.

...Час, праведзены з Вольгай Іванаўнай, прайшоў хутка. Трэба было расставіцца — тав. Скараходава спяшалася ў Інстытут сусветнай літаратуры, куды яна была запрошана на сход, прысвечаны 90-годдзю з дня нараджэння А. М. Горкага.

Шмат уражанняў і пачуццяў выклікала сустрэча з В. І. Скараходавай, але галоўнае — гэта пачуццё вялікага гонару за тых, хто выратаваў гэтую таленавітую і незвычайную жанчыну ад духоўнай гібелі і вярнуў яе ў каліяну нашага кіпучага стваральнага жыцця.

А. РОЗЕНБЛЮМ

Вольга Іванаўна Скараходава.

ДАГЛЯДАННЕ ВАЛАСОЎ

Е. Н. Шам з Чашніцкага раёна, В. Дружкова з Круглянскага раёна, М. Б. Мірановіч з Свідзельскага раёна і іншыя пытаюць, як лепш даглядаць валасы.

Дагляданне валасоў — важная частка асабістай гігіены чалавека.

Валасы чалавека і скура галавы павінны знаходзіцца ў чыстаце. Галоўная ўмова даглядання валасоў — рэгулярнае мыццё галавы.

Неабходна таксама трымаць у чыстаце грабяні і шоткі для валасоў.

Нельга ўстанавіць агульныя для ўсіх правілы даглядання валасоў. Гэта тлумачыцца тым, што ў людзей існуюць індывідуальныя ўласцівасці скуры і валасоў. Так, напрыклад, у некаторых людзей скура і валасы бываюць празмерна тлустыя, у другіх — празмерна сухія. Гэта прымушае ўстанавіць розныя тэрміны мыцця галавы, а таксама рэкамендаваць рознае мыла.

Людзям, у якіх скура і валасы нармальна тлустыя, трэба кожны тыдзень мыць галаву гарачай вадой. Недастаткова гарачая вада дрэнна ачышчае скуру і не паляпшае кровазвароту.

Для мыцця галавы трэба ўжываць мяккую ваду. Жорсткая вада дрэнна прамывае валасы, мыла ў ёй горш мыліцца, і пасля мыцця на валасах застаецца белаваты налёт. Жорсткую ваду трэба змякчаць, дадаючы на літр вады палавіну чайнай лыжкі піццывой соды або лыжку буры. Паколькі калодзежная вада звычайна бывае вельмі жорсткай, то для мыцця галавы карыстацца ёю не рэкамендуецца. Найлепш браць водаправодную, рачную або дажджавую ваду.

Пры мыцці галавы трэба спачатку старанна змачыць валасы чыстай гарачай вадой, а затым прамываць іх мыльнай пенай, загадзя збітай у тазе з невялікай колькасцю гарачай вады. Намылваць галаву трэба два—тры разы, старанна праціраючы скуру і валасы мыльнай пенай, і кожны раз затым змываць мыла ў гарачай чыстай вадзе. У апошні раз трэба прапаласкаць валасы асабліва старанна, каб цалкам змыць рэшткі мыльнай пены.

Для мыцця галавы пры нармальнай тлустасці скуры і валасоў можна браць звычайнае туалетнае або, што яшчэ лепш, дзіцячае мыла. Мыла, у якім шмат шчолачаў, так званае гаспадарчае для мыцця бяліз-

ны, ужываць не рэкамендуецца.

Вымыўшы галаву, трэба працерці валасы мяккім сухім ручніком і расчэсаць іх. Павязваць мокрыя валасы хусткай не трэба: куды карысней даць ім высахнуць на паветры.

Расчэсваць валасы, асабліва моцна зблытаныя, трэба асцярожна, пачынаючы ад канцоў і паступова набліжаючыся да карэнняў. Жанчынам, якія носяць косы, не трэба заплятаць валасы, пакуль яны не высахнуць.

Людзям з занадта тлустай скурай і валасамі, у якіх галава робіцца салёнай ужо праз 2—3 дні пасля мыцця, рэкамендуецца мыць галаву часцей, чым раз у тыдзень. Пры гэтым яны могуць карыстацца нават шчолачным мылам. Але каб удакладніць правілы даглядання валасоў, ім трэба звярнуцца да ўрача-дэрматолога — спецыяліста па скурных хваробах, бо ў некаторых выпадках празмерная тлустасць скуры з'яўляецца захворваннем скуры галавы, якое называецца тлустай або маслянстай себарэяй.

Пры празмернай сухасці скуры валасы рэкамендуецца мыць не часцей двух разоў у месяц. У гэтых выпадках вада павінна быць асабліва мяккай, за чым трэба спецыяльна сачыць, карыстаючыся адзначанымі вышэй сродкамі змякчэння вады — піццывой содай або бурай. Пры сухасці скуры трэба асабліва сачыць за гатункам мыла. Найлепш карыстацца ператлушчаным мылам. Можна браць і дзіцячае. Людзі з празмернай сухасцю валасоў не павінны карыстацца шампунем і вадкім мылам, карысным пры тлустых валасах.

Бываюць выпадкі настолькі моцнай сухасці скуры, што лепш устрымацца ад звычайнага мыцця галавы, а замест гэтага праціраць скуру і валасы спецыяльным спіртным растворам або масламі. Але ў такіх выпадках абавязкова трэба звяртацца за парадай да ўрача-спецыяліста па скурных хваробах. Ні ў якім разе не рэкамендуецца прамываць валасы яечным жаўтком, бо жаўток дрэнна выпалоскваецца, часткова застаецца на скуры і ў валасах і там раскладаецца.

Таксама не трэба карыстацца для змякчэння валасоў гліцэрынай. Гліцэрына паглынае ваду і надае валасам яшчэ большую сухасць. З гэтай прычыны сухую скуру нельга праціраць адэкалонам, рознымі туалетнымі водамі і вежэталем. Карысна вельмі сухую скуру пасля мыцця галавы змякчыць брыльянтам, у які ўваходзіць рыцына, або іншымі спе-

цыяльнымі прэпаратамі па прызначэнню ўрача.

Людзям, у якіх празмерна сухая скура і валасы, неабходна асцярожна расчэсваць валасы, бо рэзкае расчэсванне вострым грэбнем часта раіць сухія валасы, выклікае крохкасць або расшчапленне канцоў валасоў.

На першы погляд можа здацца, што прычоска не мае ніякіх адносін да гігіены валасоў. На самай справе гэта не так. Некаторыя жанчыны любяць туга заплятаць косы, вельмі нацягваючы пры гэтым валасы. Іншыя робяць з кос складаныя прычоскі, умацоўваючы іх на галаве шматлікімі шпількамі. Тым часам і моцнае напружанне валасоў і празмерны ціск прычоскі на скуру галавы па-рушаюць жыццё валасоў, што прыводзіць да іх выпадзення, а часам нават да частковага аблысення. З вялікай асцярожнасцю трэба выконваць розныя касметычныя працэдурі. Гарачая завійка шчыпцамі, а таксама перманент пры няўмелым абыходжанні, пры пераграванні могуць зрабіць валасы занадта крохкімі. Асабліва лёгка гэта здараецца ў асоб з празмернай сухасцю скуры і валасоў.

Афарбоўка валасоў перакісам вадарода, якая робіцца звычайна шмат разоў, часта прыводзіць да таго, што валасы трацяць моцнасць, расшчапляюцца і абломліваюцца. Тое ж дзеянне могуць выклі-

каць і іншыя хімічныя фарбы для валасоў, а таксама аднавіцелі.

З розных сродкаў для афарбоўкі валасоў найбольш дапушчальнымі лічацца некаторыя раслінныя прэпараты, як, напрыклад, хна. У сумесі з так званай басмай або індыга хна афарбоўвае валасы ў самыя розныя адценні — аж да інтэнсіўна чорнага колеру.

Такім чынам, правілы даглядання валасоў зусім нескладаныя. Для людзей з нармальнай тлустасцю скуры і валасоў гэтыя правілы зводзяцца ў асноўным да рэгулярнага мыцця галавы. Людзям, у якіх празмерна сухая або празмерна тлустая скура, трэба своечасова звярнуцца да ўрача-дэрматолога. Гэта засцеражэ іх ад заўчаснага выпадзення валасоў, аблысення і захворванняў.

Цэнтральны інстытут
санітарнай асветы
Міністэрства
аховы здароўя СССР.

Запомніце

У ДЗІЦЯЦІ БЫВАЕ ДРЭННЫ АПЕТЫТ,
КАЛІ МАЦІ ПАРУШАЕ ГЭТЫЯ ПРАВІЛЫ:

Ні ў якім разе ні карміць сілком. Не адцягваць ад яды размовамі, чытаннем, гульняй. Не карміць дзіця на ходу. Не практыкаваць заахвочванняў за з'едзенае, пагроз і пакаранняў за няз'едзенае. Не развіваць прэгнацы, прымушаючы есці, толькі б не дасталася іншаму дзіцяці. Не паказваць свайго хвалявання з прычыны адмаўлення дзіцяці ад яды.

Заахвочвайце жаданне самастойна есці. Імкненне дзіцяці ўдзельнічаць у сервіроўцы і прыбіранні стала.

✱

Не дазваляйце размазваць страву па талерцы. Вадзіць рукамі па стала. Рассоўваць талеркі, гуляць лыжкай. Каштаваць трэцюю страву (салодкую), пакуль не з'едзе-

ны першая і другая стравы. Выходзячы з-за стала, браць з сабой яду. Уставаць з-за стала, не скончыўшы яды і без дазволу дарослых.

Прывучайце перад ядой старанна мыць рукі. Жаваць страву з закрытым ротам. Есці толькі за сталом. Правільна карыстацца ложкай, відэльцам і нажом. Устаючы з-за стала, аглядзець сваё месца, ці не разліта, ці не пакінуты крошкі. Скончыўшы яду, падсунуць крэсла і падзякаваць.

✱

Абавязкова ўважліва сачыць за станам здароўя дзіцяці. Дакладна прытрымлівацца парад урача. Своечасова пачаць прыкорм. Кармленне праводзіць у пэўныя гадзіны. Новыя стравы ўво-

дзіць паступова, але сістэматычна і настойліва. Рабіць разнастайнымі стравы, лічачыся па меры магчымасці з густам дзіцяці. Дарослыя паказваюць дзецям прыклад акуратнай яды.

✱

Памятайце, дзецям нельга есці з агульнай талеркі, карыстацца агульным кубкам і лыжкай. Упаўшую на падлогу ежу есці нельга, таму што яна забруджана. Перш чым есці фрукты, ягады, трэба абавязкова іх вымыць.

✱

Не злоўжывайце тлушчамі для самых маленькіх. Тлушчы звычайна выклікаюць у дзяцей страту апетыту, дрэннае самаадчуванне, зрыгванне, рвоту, расстройтва кі-

шэчніка. Дзіцяці, якому больш 6 месяцаў, на 200 г кашы або пюрэ можна класці каля $\frac{1}{2}$ чайнай лыжкі сметанковага масла.

✱

Кожная маці павінна памятаць, што вітамін С разбураецца: калі нарэзаную гародніну не адразу вараць; калі ачышчаная гародніна доўга ляжыць у вадзе; калі гатовая страва захоўваецца звыш 2 гадзін; калі гатовая страва некалькі разоў падаграваецца; калі гародніна варыцца ў адкрытай пасудзе.

Калі ў страве няма вітамінаў і мінеральных солей — харчаванне дзіцяці не можа быць паўнацэнным; таму гародніна, зелень, плады, ягады абавязковы ў харчаванні дзяцей.

ВАРЭННЕ З ВІШАНЬ

Прадукты: 1 кг вішань, 1 кг цукру, 2 шклянкі вады. Зусім спелыя вішні вымываюць, ачышчаюць ад хвосцікаў і костачак. Асобна вараць сіроп, кладуць у яго вішні і вараць, увесь час здымаючы пену. Гатовае варэнне пакідаюць астыць і затым разліваюць у слоікі.

ВАРЭННЕ З КЛУБНІКІ АБО МАЛІНЫ

Прадукты: 750 гр. ягад, 1 кг цукру, чайная лыжачка вішняй кіслаты, 2 шклянкі вады.

Ягады апускаюць у сырую ваду на 15 хвілін, затым вымываюць і адразаюць хвосцікі. Асобна вараць сіроп з 1 кг цукру і 2 шклянкі вады. Калі сі-

роп астыне, засыпаюць ягады і вараць на моцным агні, збіраючы ўвесь час пену шумоўкай. К канцу варкі дадаюць лыжачку вішняй кіслаты. Варэнне выліваюць у глыбокую пасудзіну, пакідаюць астыць і затым разліваюць у слоікі.

ВАРЭННЕ З ЯБЛЫК

Прадукты: 1 кг яблык, 1 кг цукру, чайная лыжачка кіслаты, 1 парашок ваніліну.

Бяруць сярэдняй велічыні яблыкі, ачышчаюць ад скуркі, выразаюць насенныя гнёзды і наразаюць кавалачкамі або лустачкамі пажаданай формы; кладуць у амаль гатовы сіроп і вараць да згуствання. Перад тым, як зняць з агню, дадаюць кіслату і ванілін.

ВАРЭННЕ

Варэнне гатуюць з розных пладоў, якія павінны быць зусім свежыя, здаровыя і спелыя. Усякі плод, у адпаведнасці са сваёй прыродай, патрабуе пэўнай апрацоўкі. Так, напрыклад, калі пры варцы клубнікі і маліны неабходна ачысціць толькі лісце, чашачкі і хвосцікі, злёгка вымыць, то пры варцы чарэшань і кізілу трэба памыць плады і дастаць костачкі; пры варцы сліў, абрыкосаў і персікаў — дастаць костачкі.

Варэнне вараць у неглыбокай шырокай пасудзіне, аб'ёмам прынамсі ўдвая большым, чым аб'ём варэння. Калі пасудзіна менш, то мы будзем рызыкаваць тым, што варэнне можа выкіпець; і наадварот — пры вельмі вялікай пасудзіне варэнне разліваецца тонкім слоём, таму сіроп можа згусціцца занадта рана, а фрукты або ягады застануцца недоваренымі. Пры гатаванні варэння трэба мець на ўвазе таксама, што чым карацей будзе працэс варкі, тым лепш будзе колер варэння, тым лепш захавецца арамат пладоў. Таму не трэба варыць варэнне больш чым з 2-х кілаграмаў пладоў адразу і не трэба варыць на моцным агні, жадаючы такім чынам паскорыць выпарэнне і згустчэнне. Пена ў працэсе варкі збіраецца шумоўкай. Асабліва старанна трэба збіраць пену з варэння, калі яно гатова і знята з агню. Цукар, што крышталізуецца па сценах таза, у якім варыцца варэнне, трэба збіраць лыжкай або вільготным шматком. Каб пазбегнуць за-

цукроўвання варэння, за некалькі хвілін да таго, як зняць з агню, трэба дадаць на кожны кілаграм цукру па чайнай лыжачцы тоўчанай лімоннай кіслаты. Варэнне гатова, калі кропля сіропу, капнуўшы на сподачак або кавалак цукру, не расплываецца, а цалкам захоўвае сваю форму. Калі варэнне знята з агню, яго выліваюць у добра прасушаную пасудзіну (супнік, эмаліраваную або вогнетрывалага шкла каструлю), у якой пакідаюць яго на адну ноч, каб плады добра праніталіся сіропам, пасля чаго разліваюць у слоікі. Варэнне добра захоўваецца ў слоіках умяшчальнасцю ад $\frac{1}{2}$ да 1 кг. Слоікі трымаюць у халодным месцы, якое добра праветрываецца.

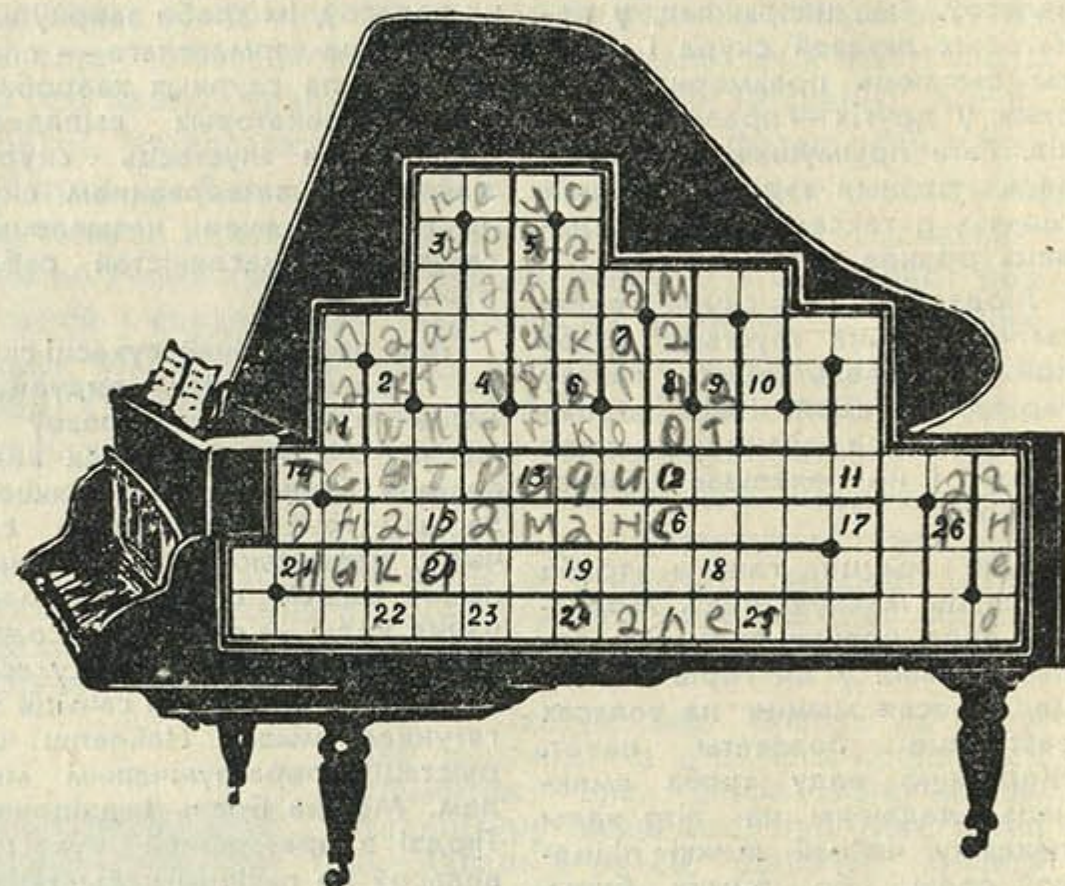
ВАРЭННЕ З ЧАРЭШАНЬ

Прадукты: 1 кг чарэшань, $1\frac{1}{2}$ кг цукру, чайная лыжачка кіслаты, 3 шклянкі вады.

Здаровыя і добра паспеўшыя чарэшні, а лепш за ўсё — белыя, вымываюць, адрываюць хвосцікі і дастаюць костачкі. Ягады ўкладваюць у шырокую пасудзіну пластамі, кожны пласт перасыпаюць цукрам. Калі чарэшні прастаяць гадзіну з цукрам, заліваюць іх вадой і вараць на моцным агні. За 4—5 хвілін да гатоўнасці варэння дадаюць кіслату. Затым варэнне выліваюць у зусім сухую пасудзіну для астывання і потым разліваюць у слоікі.

МУЗЫЧНЫ ЧАЙНВОРД

Склала Тамара ЯКУШ.

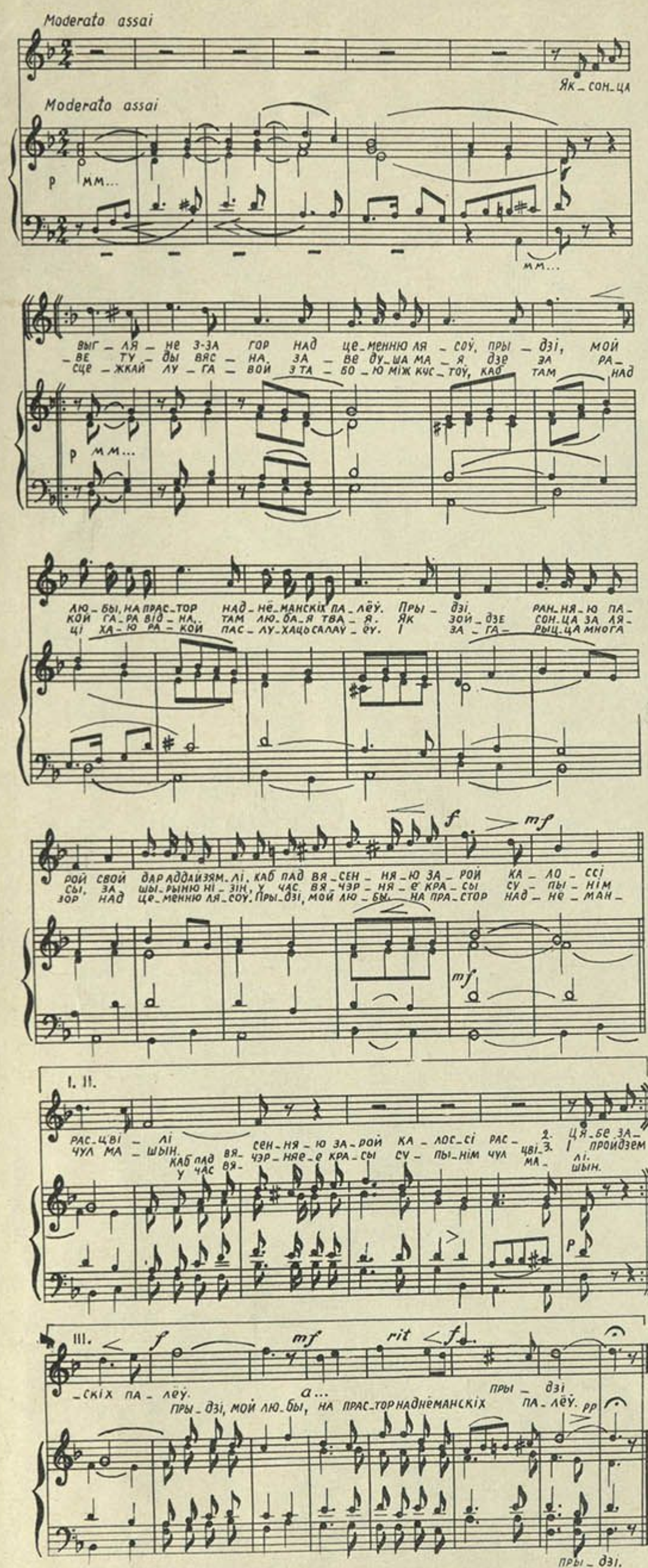
1. Украінскі народны танец.
2. Урачысты вакальны твор.
3. Адна з форм оперы.
4. Музычны калектыў.
5. Опера Даргамыжскага.
6. Сугучнасць.
7. Опера А. Рубінштэйна.
8. Музычны знак.
9. Опера А. Спендзіярава.
10. Італьянскі народны танец.
11. Опера С. Рахманінава.
12. Опера Вердзі.
13. Выканаўца твораў мастацтва на сцэне.
14. Мужчыны голас.
15. Невялікі музычны твор.
16. Опера Н. Рымскага-Корсакава.
17. Музычна-драматычны твор.
18. Партыя для аднаго голасу.
19. Беларускі народны танец.
20. Пясняр у народаў Каўказа.
21. Геніяльны рускі кампазітар.
22. Опера М. Іпалітава-Іванава.
23. Вершаваны размер.
24. Від танцавальнага мастацтва.
25. Опера Вагнера.
26. Опера Сярова.

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД, ЗМЕШЧАНЫ У № 5.

Па гарызанталі: 8. Накцюрн. 9. Архаізм. 11. Артур. 12. Авангард. 13. Антытэза. 14. Алюр. 16. Маргарыта. 18. Бура. 19. Раманс. 20. Інд. 21. Іваска. 26. Слон. 27. «Амок». 28. Рытм. 29. Узда. 31. Прыліў. 32. Бра. 33. Грэчка. 35. Унта. 36. Аўраміцын. 39. Куба. 40. Ацэншчык. 43. Кураціна. 46. Здоба. 47. Яшчарка. 48. Лісабон.

Па вертыкалі: 1. Локан. 2. «Анюта». 3. «Гартаванне». 4. Рахіт. 5. Азіят. 6. Анадыр. 7. Карачы. 8. Нівелір. 10. Мазурка. 15. Рамантыка. 16. Мандаліна. 17. Акварыум. 18. Баскунчак. 22. «Ася». 23. Сож. 24. Сыр. 25. Мак. 30. Краматорск. 31. Пункцыя. 34. Арбеніі. 37. Рукзак. 38. Цокаль. 41. Начос. 42. Чорны. 44. Русак. 45. Цэбар.

Музыка А. ТУРАНКОВА

Прыйдзі, мой любы

Прыйдзі ты ранню парой,
Свой дар аддай зямлі,
Каб пад вясенню зарой
Калосці расцвілі.

Цябе заве туды вясна,
Заве душа мая,
Дзе за ракой гара відна,
Там любая твая.

Як зойдзе сонца за лясы,
За шырыню нізін,
У час вячэрняе красы
Супынім гул машын.

І пройдем сцужкай лугавой
З табоя між кустоў,
Каб там над ціхаю ракой
Паслухаць салаўеў.

І загарыцца многа зор
Над цеменню лясоў...
Прыйдзі, мой любы, на прастор
Наднёманскіх палёў.

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: К. А. АБУШЭНКА, М. Н. БАРСТОК, Г. Л. ДАЗОРЦАВА, А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, Ф. А. НОВІКАВА, А. І. ФЕДАСЮК, В. І. ФІЛІЦАВА.

Падпісана да друку 6/VI-1958 г. Адрас рэдакцыі: Мінск. Праспект імя Сталіна. Дом друку. Пакой 23. Тэлефон 3-17-51.

Друкарня імя Сталіна. Мінск. Цана 1 р. 80 к. Дадатак—выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 135 000 экз. Зак. 292.

Моды

1. Набіўны паркалёвы сарафан, які зашпільваецца на гузікі данізу. Ліф вузкі, на яго надзяецца вялікі каўнер. Спадніца ў зборкі. 2. Сукенка на кожны дзень з белай аздобай (каўнерык, манжэты і вузкі паясок, які завязваецца спераду). 3. Сукенка са штучнага шоўку. Спадніца ў складкі. 4. Касцюм з аднаколернай матэрыі. Аздаба белая. 5. Блузка без рукавоў, з белым каўняром і поясам, якая носіцца з аднаколернай спадніцай. 6. Сукеначка са штапельнага палатна для дзяўчынкі дашкольнага ўзросту. Аздаба — белы каўнерык і манжэты. 7. Сукенка для дзяўчынкі. Ліф зашпільваецца на гузікі. Спаднічка ў складку. Аздаба — вялікі белы каўнер і манжэты. 8. Сукенка з квяцістай шаўковай тканіны. Белы каўнерык. Бант з вузкай стужкі ў колер гузікаў. Пышная расклёшаная спадніца — васьміклінка. Вузкі белы скураны паяс.

1964 г.

